

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Ponašanje u vezi
sa zdravljem
u djece školske dobi
2005/2006

Djeca i mladi u društvenom okruženju

Zagreb, 2008.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Prim. dr. sc. Marina Kuzman, dr. med.

Ivana Pavić Šimetin, dr. med.

Iva Pejnović Franelić, dr. med.

**PONAŠANJE U VEZI SA
ZDRAVLJEM
U DJECE ŠKOLSKE DOBI
2005/2006**

Djeca i mladi u društvenom okruženju

Rezultati istraživanja

/The Health Behaviour in School-aged Children/

Zagreb, 2008.

**PONAŠANJE U VEZI SA ZDRAVLJEM U DJECE ŠKOLSKE DOBI -
2005/2006**

The Health Behaviour in School-aged Children 2005/06
(HBSC)

Izdavači:

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Zagreb, Rockefellerova 7

www.hzjz.hr

-

HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)

Međunarodni koordinacijski centar

CAHRU - Child and Adolescent Health Research Unit

The Moray House School of Education

The University of Edinburgh

St Leonard's Land, Holyrood Road

Edinburgh EH8 8AQ

Scotland, UK

www.hbcs.org

Autori:

Prim. dr. sc. **Marina Kuzman**, dr. med.

Iva Pejnović Franelić, dr. med.

Ivana Pavić Šimetin, dr. med.

Istraživanje provedeno uz potporu Regionalnog ureda
Svjetske zdravstvene organizacije
Kopenhagen

Grafička priprema:

Mario Hemen, ing.

ISBN 978-953-7031-29-9

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 669814

Tisak: Gradska tiskara Osijek d.d.

Naklada: 500 primjeraka

SADRŽAJ

<i>PONAŠANJE U VEZI SA ZDRAVLJEM U DJECE ŠKOLSKE DOBI - Uvod</i>	<i>5</i>
<i>DRUŠTVENO-EKONOMSKE NEJEDNAKOSTI</i>	<i>7</i>
<i>OBITELJSKO OKRUŽENJE</i>	<i>12</i>
<i>ODNOSI S VRŠNJACIMA</i>	<i>16</i>
<i>DOŽIVLJAJ ŠKOLE</i>	<i>21</i>
<i>ZDRAVLJE I DOBROBIT UČENIKA</i>	<i>27</i>
<i>SUDJELOVANJE U NASILJU I TUČNJAVAMA</i>	<i>32</i>
<i>PREHRAMBENE NAVIKE</i>	<i>39</i>
<i>PREDODŽBA O VLASTITOM TIJELU, KONTROLA TJELESNE TEŽINE</i>	<i>44</i>
<i>TJELESNA AKTIVNOST I SJEDILAČKI NAČIN ŽIVOTA</i>	<i>50</i>
<i>PUŠENJE CIGARETA</i>	<i>57</i>
<i>PIJENJE ALKOHOLA</i>	<i>63</i>
<i>UZIMANJE MARIHUANE</i>	<i>68</i>
<i>SPOLNO ZDRAVLJE</i>	<i>72</i>
<i>OZLJEDE</i>	<i>77</i>
<i>Rezultat ankete po pitanjima – tablični prikaz</i>	<i>81</i>

PONAŠANJE U VEZI SA ZDRAVLJEM U DJECE ŠKOLSKE DOBI - Uvod

The Health Behaviour in School-aged Children Project (HBSC)

Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi (HBSC) je međunarodno istraživanje koje podupire Svjetska zdravstvena organizacija – Regionalni ured za Europu. Istraživanje se provodi u 40 zemalja Europe i Sjeverne Amerike, a uključuje multidisciplinarnе istraživačke timove. Koordinativna ustanova je Univerzitet u Edinburgu u Velikoj Britaniji.

Svrha je istraživanja pružiti uvid u zdravlje djece i adolescenata te što bolje razumjeti ponašanje u vezi sa zdravljem i stilove življenja u određenom društvenom kontekstu i okruženju. Ciljevi istraživanja su:

- pratiti u određenim vremenskim razmacima zdravlje i ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi,
- istražiti utjecaje koje na načine življenja i ponašanja mladih imaju škola, obitelj i drugi društveni čimbenici,
- utjecati na razvoj programa i politike s ciljem promicanja zdravlja djece i mladih,
- poticati interdisciplinarna znanstvena istraživanja o zdravlju mladih i ponašanju u vezi sa zdravljem, kroz međunarodnu mrežu znanstvenika zainteresiranih za to područje.

Ciljne grupe istraživanja su djeca od 11, 13 i 15 godina. Uzorak u svakoj dobnoj skupini čini oko 1.500 djece odabrane metodom slučajnih brojeva iz popisa razreda Ministarstva prosvjete i športa. Podatci iz svih zemalja uvršteni su u međunarodnu bazu podataka koju održava Univerzitet u Bergenu, Norveška.

Primjena međunarodnog standardiziranog upitnika omogućava prikupljanje istovjetnih podataka u svim zemljama sudionicama, omogućavajući kvantifikaciju ključnih ponašanja u vezi sa zdravljem, zdravstvenih pokazatelja i varijabli okruženja. Takvi podatci omogućavaju usporedbu među zemljama, a također i procjenu trendova kako za sve tako i za pojedine zemlje.

Istraživanje je započelo još 1982. godine u tri zemlje – Finskoj, Norveškoj i Engleskoj. Prva međunarodna studija provedena je u školskoj godini 1983/84. i od tada se provodi svake četiri godine, primjenjujući zajednički istraživački protokol.

Cilj HBSC projekta nije samo praćenje i istraživanje, već i obavještanje javnosti i svih profesionalaca koji se bave mladima, kao i utjecaj na politiku kako bi podržala i omogućila programe i aktivnosti zdravstvenog odgoja i promicanja

zdravlja usmjerene upravo na potrebe proizašle iz nalaza istraživanja.

Rezultati istraživanja bili su upotrebljavani i još se upotrebljavaju u razvoju politike promicanja zdravlja te programa i aktivnosti usmjerenih djeci i mladima u svim zemljama sudionicama. S ključnim je nalazima upoznata i najšira javnost kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini. Podatci se mogu koristiti na dva temeljna načina: za praćenje trendova pojavnosti i/ili promjena određenih ponašanja ili za znanstvenu analizu povezanosti zdravlja i ponašanja te čimbenika koji na to utječu.

Neki mogući načini korištenja HBSC rezultata:

- dobivanje temeljnih podataka i utvrđivanje učestalosti određenih navika i ponašanja koji omogućavaju uvid u zdravlje i utjecaje na njega,
- posebno usmjeravanje na specifične probleme važne na nacionalnoj razini, koji odstupaju od međunarodnog prosjeka (na pr. učestala uporaba lijekova),
- doprinos razvoju projekta Europske mreže škola koje promiču zdravlje, koji je zajednički projekt Svjetske zdravstvene organizacije, Vijeća Europe i Europske Unije,
- djelovanje kao poticaj za razvoj zdravstvene politike usmjerene zdravlju, edukaciji i konkretnim aktivnostima u praksi

U istraživanju 2005/2006. godine sudjelovale su sljedeće zemlje i regije:

Austrija	Island	Portugal
Belgija (Flandrija)	Italija	Ruska federacija
Belgija (Valonija)	Izrael	Rumunjska
Bugarska	Kanada	Slovačka
Češka Republika	Latvija	Slovenija
Danska	Litva	SAD
Engleska	Luksemburg	Škotska
Estonija	Mađarska	Španjolska
Finska	Makedonija	Švedska
Francuska	Malta	Švicarska
Grčka	Njemačka	Turska
Grenland	Nizozemska	Ukrajina
Hrvatska	Norveška	Wales
Irska	Poljska	

Istraživanje je u Hrvatskoj prvi put provedeno 2002. godine, znači do sada je Hrvatska uključena dva puta. Ustanova nositelj istraživanja je Hrvatski zavod za javno zdravstvo, glavni

istraživač prim. dr. sc. Marina Kuzman, a članovi istraživačkog tima su dr. Iva Pejnović Franelić, dr. Ivana Pavić Šimetin i ing. Mario Hemen.

DRUŠTVENO-EKONOMSKE NEJEDNAKOSTI

Na Prvoj međunarodnoj konferenciji o promicanju zdravlja održanoj u Ottawi 1986. godine usvojena je Povelja o promicanju zdravlja kojom je promicanje zdravlja definirano kao proces osposobljavanja ljudi da povećaju kontrolu nad svojim zdravljem i poboljšaju svoje zdravlje. Središnji koncept promicanja zdravlja postaje proces osnaživanja ljudi (empowerment) čime je čovjeku, pojedincu dana središnja uloga u promicanju zdravlja. Šire okruženje prepoznato je kao preduvjet za zdravlje (mir, sklonište, obrazovanje, hrana, prihodi, stabilni ekosistem, održivi izvori, socijalna pravda i jednakost). U godinama koje su slijedile sve više postaje jasno da populacijsko zdravlje ovisi o brojnim čimbenicima. Odrednice (determinante) zdravlja obično se razvrstavaju na sljedeći način: genetski i osobni čimbenici, dostupnost i efikasnost zdravstvenih službi, životni stil, okoliš, socijalni i ekonomski čimbenici. Najviši utjecaj na zdravlje pripisuje se socijalno-ekonomskom čimbenicima, koji nisu samo izravno povezani sa zdravljem, već na zdravlje utječu i posredno, preko drugih čimbenika. Tako je jasno da je u siromašnijem društvu teže osigurati raspoloživu i efikasnu zdravstvenu službu. Nadalje, zdrav životni stil i rizična ponašanja kao pušenje, nepravilna prehrana, tjelesna aktivnosti,

pijenje alkohola, nije samo pitanje osobnog znanja i vještina već i socijalno-ekonomske situacije u obitelji.

Loše zdravlje nije rezervirano samo za one na dnu socijalne ljestvice; socijalni gradijent oboljenja i smrtnosti zahvaća sve članove društva i što je pojedinac niže na društvenoj ljestvici to je lošije njegovo zdravlje. Društveno-ekonomska nejednakost je složena mjera koja uključuje ekonomski status (dohodak), društveni status (obrazovanje) i radni status (zaposlenje), iako je najtradicionalniji pristup razmišljanja o nejednakosti u zdravlju u odnosu na ekonomsko stanje pojedinca.

Dva su temeljna načela kojima društveno-ekonomski status može utjecati na zdravlje. Jedno su izravni utjecaji zbog slabijeg materijalnog standarda, kao lošiji uvjeti stanovanja, lošiji izbor namirnica, nezaposlenost itd. Drugo su neizravni utjecaji nedostataka koji proizlaze iz okolnosti da se osoba osjeća siromašnijom od drugih kao i izloženosti rizičnim ponašanjima dijelom proizašlih iz frustracija nepostizanja dovoljne društvene afirmiranosti. Nejednakosti u zdravlju djece i odraslih koje proizlaze iz društveno-ekonomskog statusa su dobro dokumentirane. Nejasnija je povezanost utvrđena o utjecaju i na zdravlje adolescenata. Tako školski istraživač West tvrdi da se

mladost razlikuje od djetinjstva i odrasle dobu, te da je u širem smislu karakterizirana relativnim izjednačavanjem u zdravlju. U doba adolescencije mladi se odvajaju od roditelja i započinju traženje vlastitog identiteta pa i mjesta u društvu, te različiti čimbenici izvan obitelji imaju utjecaja na njihovo zdravstveno stanje i pokazatelje.

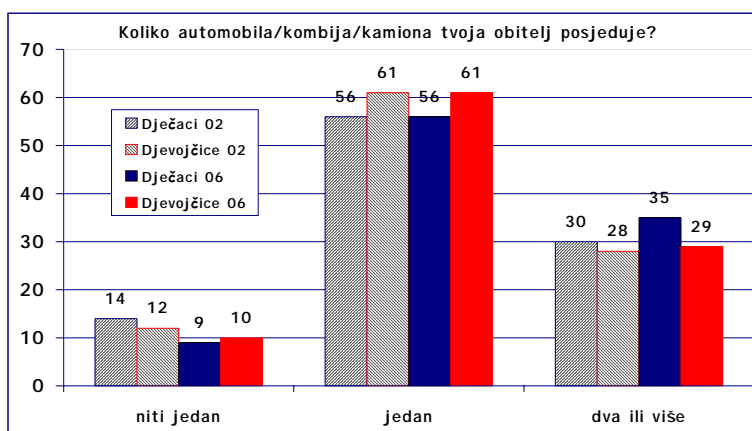
U ranijim HBSC istraživanjima usuglašena je Skala obiteljskog imovinskog stanja (SOIS), temeljena na odgovorima na sljedeća pitanja:

- Ima li tvoja obitelj automobil (kombi, kamion)? (ne=1); (da, jedan=2); (da, dva ili više=3)
- Imaš li svoju vlastitu sobu? (ne=1); (da=2)
- Tijekom posljednjih 12 mjeseci, koliko si puta otputovao/la na praznike ili ljetovanje s obitelji?

(nijednom=1); (jednom=2); (dvaput=3); (više no dva puta=4)

- Koliko računala posjeduje tvoja obitelj? (nijedno=1); (jedno=2); (dva=3); (više od 2=4)

Iako za tumačenje pojedinih pitanja mogu nastati različite dvojbe, jer posjedovanje automobila može biti uvjetovano i stanovanjem u ruralnom ili urbanom području, ta su pitanja međunarodno usuglašena kao mjerilo društvene nejednakosti, a valjanost skale dobro je dokumentirana. Za izračunavanje skale pitanja su prekodirana (1=0, 2=1, 3,4=2). SOIS je izračunat za svakog učenika nakon što su zbrojene vrijednosti sva četiri pitanja i pretvoren u ordinarnu skalu: SOIS1 (ukupni zbroj=0,1,2,3), označava slabo imovinsko stanje, SOIS (ukupni zbroj=4,5) srednje i SOIS (ukupni zbroj 6,7) označava dobro imovinsko stanje.

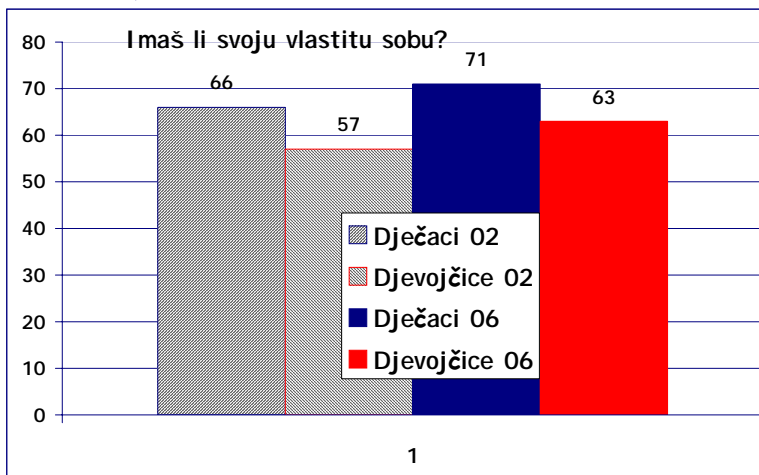
Slika 1.

Većina obitelji u Hrvatskoj posjeduje jedan automobil / kombi / kamion, i tu je situacija potpuno nepromijenjena u odnosu na 2002.

godinu. No u 2006. povećao se udio obitelji koje imaju dva ili više vozila, a smanjio udio obitelji bez vozila. U 2006. godini raste udio učenika koji imaju

vlastitu sobu, što navodi više dječaka no djevojčica (71% dječaka i 63% djevojčica u 2006, u odnosu na 66%

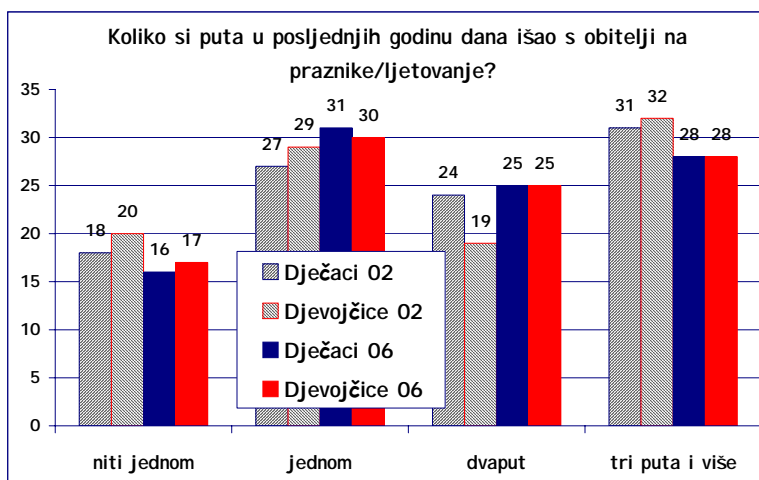
dječaka i 57% djevojčica u 2002.). Ostali sobu dijele s nekim od ukućana.

Slika 2.

Ukupno 17% učenika nije u posljednjih godinu dana bio s obitelji na putu/ljetovanju/praznicima, što je nešto manje nego prije 4 godine. Također je nešto niži udio učenika koji su putovali s obitelji tri ili više puta, dok je više onih

koji su putovali jednom ili dva puta (55% u 2006., 49% u 2002.). Znatan udio djece koja s obitelji odlaze na ljetovanje dijelom se može tumačiti zemljopisnim položajem zemlje i tradicijom odlaska na more.

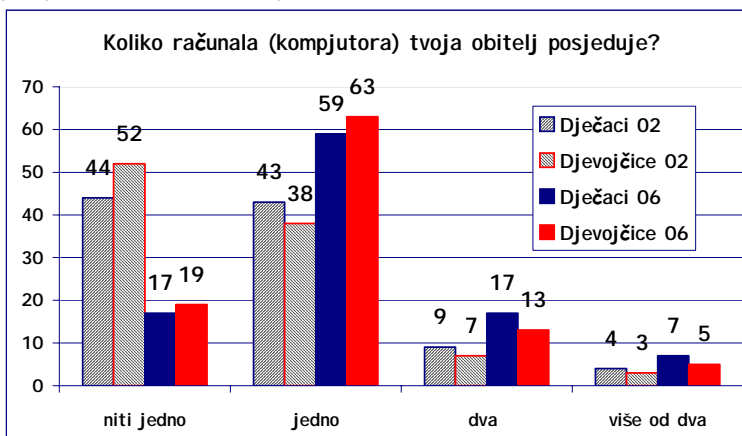
Slika 3.

Najjasnija razlika između 2002. i 2006. godine zamijećena je u

posjedovanju računala. Dok 2002. niti jedno računalo ne posjeduju obitelji

44% dječaka i 53% djevojčica, u 2006. isto se odnosi na obitelji 17% dječaka i 19% djevojčica. Nadalje raste udio obitelji koje posjeduju dva ili više računala (u 2002. obitelji 13% dječaka i 11% djevojčica, u 2006. obitelji 24%

dječaka i 18% djevojčica). U odnosu na značajan udio obitelji koje posjeduju automobil (jedan ili više), može se zaključiti da je udio obitelji koje ne posjeduju niti jedno računalo visok.

Slika 4.

Prema HBSC Skali obiteljskog imovinskog stanja, u 2006. godini nalazimo 22% obitelji dobrog i 48% srednjeg imovinskog statusa (porast u

odnosu na 2002.), te 30% obitelji slabog imovinskog statusa (pad u odnosu na 2002.).

Tablica 1. Ukupna skala obiteljskog imovinskog stanja (SOIS)

Godina	2006.	2002.
SOIS1 - slabo imovinsko stanje	30%	43%
SOIS2 - srednje imovinsko stanje	48%	43%
SOIS3 - dobro imovinsko stanje	22%	14%

Kao i 2002. godine, udio učenika iz obitelji dobrog imovinskog stanja visok je u zemljama zapadne Europe i Sjeverne Amerike, dok je nizak u zemljama tranzicije. Najviše učenika iz obitelji dobrog imovinskog stanja nalazimo na Islandu (72%) i Norveškoj (69%) dok je ta skupina učenika najmanje zastupljena u Turskoj (5%) i Ukrajini (7%). Kod Hrvatske se ističe srednja klasa, te samo Malta, Bugarska

i Italija imaju veću udio učenika srednjeg imovinskog stanja.

Skala obiteljskog imovinskog stanja može poslužiti kao dobro mjerilo ekonomske pozicije učenika u odnosu na njegove vršnjake, odnosno povezanosti ekonomskog stanja obitelji s rizičnim i protektivnim čimbenicima života i zdravlja učenika. Tako je multivarijatna analiza pokazala da je u dobi od 11 i 13 godina slabije

imovinsko stanje povezano s slabijim školskim uspjehom, dok se u dobi od 15 godina učenici iz imućnijih obitelji osjećaju više opterećeni školom. Komunikacija s članovima obitelji i prijateljima znatno je narušena u učenika slabijeg imovinskog statusa, pa takvi učenici teže komuniciraju s ocem, majkom, starijom sestrom, najboljim

prijateljem, prijateljem istog i suprotnog spola, te imaju manje prijatelja i rjeđe se druže s prijateljima poslije škole. Ovakva istraživanja ukazuju na važnost ekonomskog stanja mlade osobe, ali i na promjenjivu vulnerabilnosti mlade osobe ovisno o promatranom području života, što svakako treba uzeti u obzir u kreiranju aktivnosti usmjerenih mladima.

Tablica 2. Povezanost imovinskog stanja i različitih čimbenika života i zdravlja mladih – obitelji srednjeg i dobrog u odnosu na obitelji slabog imovinskog stanja

Multivarijatna, prilagođena binarna logistička regresija

	Srednje ili dobro imovinsko stanje/ slabo imovinsko stanje			
	OR (95% CI); p* (cijeli uzorak)	11 g.	13 g.	15 g.
Škola				
Školski uspjeh (prosječan i ispodprosječan)	1.4 (1.2-1.7); <0.001 [†]	1.6*±	1.7**	1.1
Ne voli školu (previše i uopće)	1.0 (0.9-1.2); 0.572	1.0	1.0	1.1
Opterećenje školom (da, puno)	0.9 (0.8-1.1); 0.272	1.0	0.9	0.8*
Komunikacija				
Otac (teško/vrlo teško)	1.5 (1.3-1.7); <0.001	1,5*	1,4*	1,6**
Majka (teško/vrlo teško)	1.4 (1.2-1.7); <0.001	1,7*	1,3	1,2
Stariji brat (teško/vrlo teško)	1.1 (0.9-1.3); 0.245	1,3	1,2	0,9
Starija sestra (teško/vrlo teško)	0.9 (0.7-1.0); 0.028	1,0	0,9	0,7*
Najbolji prijatelj (teško/vrlo teško)	1.3 (1.1-1.5); 0.005	1,2	1,5*	1,3
Prijatelj istog spola (teško/vrlo teško)	1.2 (1.0-1.4); 0.013	1,3	1,5*	1,0
Prijatelj suprotnog spola (teško/vrlo teško)	1.3 (1.2-1.5); <0.001	1,3	1,6**	1,4*
Bliski muški prijatelj (0-2)	1.3 (1.2-1.5); <0.001	1,7**	1,3*	1,1
Bliska prijateljica (0-2)	1.2 (1.0-1.4); 0.021	1,4*	1,3*	0,9
Poslije škole s prijateljima (4 ili više dana/tj)	0.9 (0.8-1.0); 0.024	0,8*	0,8	1,0

* OR - univarijatno, neprilagođen odds ratio; 95% CI - interval pouzdanosti; p - asimptotska dvostrana statistička značajnost

[†] Viši OR indicira veće šanse za one iz obitelji slabog imovinskog stanja za izloženost promatranom nepovoljnom čimbeniku nego za one iz obitelji srednjeg ili dobrog imovinskog stanja.

± *p<0.05; **p<0.001

Literatura:

1. Boyce W, Torsheim T, Currie C, Zambon A. The family affluence scale as a measure of national wealth: validation of an adolescent self-report measure. *Social Indicators Research* 2006; 78: 473-487
2. Goodman E. The role of socio-economic status gradients in explaining differences in US adolescents' health. *Am J of Public Health* 1999;89(19):1522-1528.

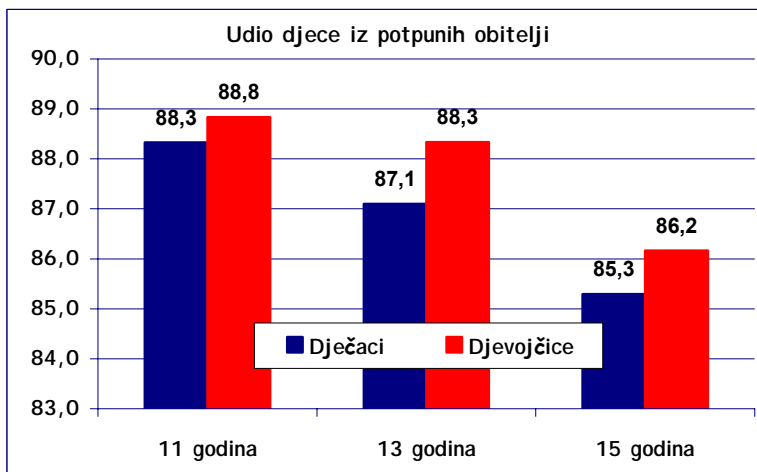
3. Graham H. Social determinants and their unequal distribution : clarifying policy understandings. *Milbank Quarterly*, 2004, 82, 101-24
4. Gwatkin D.R. Health inequalities and the health of the poor: What do we know? What can we do? *Bull World Health Organ.* 2000;78(1):3-18.
5. Halldorsson M, Kunst AE, Kohler L, Mackenbach JP. Socio-economic inequalities in the health of children and adolescents - a comparative study of the five Nordic countries. *Eur J of Public Health* 2000;10(4):281-288.
6. Mackenbach JP, Bos V, Andersen O, Cardano M, Costa G, Harding S, Reid A, Hemstrom O, Valkonen T, Kunst AE. Widening socioeconomic inequalities in mortality in six Western European countries. *Int J Epidemiol.* 2003 Oct;32(5):830-7.
7. Mackenbach JP, Cavelaars AE, Kunst AE, Groenhouf F. Socioeconomic inequalities in cardiovascular disease mortality: an international study. *Eur Heart J.* 2000 Jul;21(14):1141-51.
8. Marmot MG, Smith GD, Stansfeld S, Patel C, North F, Head J, White I, Brunner E, Feeney A. Health inequalities among British civil servants: the Whitehall II study. *Lancet* 1991;337(8754):1387-1393.
9. Kennedy BP, Kawachi I, Glass R, Prothrow-Stith D. Income distribution, socioeconomic status, and self rated health in the United States: multilevel analysis. *BMJ.* 1998 Oct 3;317(7163):917-21.
10. Kennedy BP, Kawachi I, Prothrow-Stith D. Income distribution and mortality: A cross sectional ecological study of the Robin Hood index in the United States. *BMJ* 1998;312:1004-1007.
11. The world health report: reducing risks, promoting healthy life. Geneva, World Health Organisation, 2002.
12. West P. Health inequalities in early years: is there equalisation in youth? *Social Sci and Med* 1997;44:833-858.
13. World Health Organization. *The Ottawa Charter for Health Promotion.* Geneva: World Health Organization; 1986.

OBITELJSKO OKRUŽENJE

Obitelj je u djetetovom životu i razvoju najvažnije okruženje, u kojem se stječu društvena znanja i vještine te usvaja načine ponašanja. Utjecaj obitelji ne prestaje s djetinjstvom, traje i kroz razdoblje adolescencije, a traje, na mnoge načine i kroz čitav život. Obitelj nije zatvorena i statična struktura, obitelj se dinamično mijenja u vremenu, primajući utjecaje iz društva koje je okružuje ali i djelujući na društvenu okolinu. U HBSC istraživanju promatrana je struktura obitelji te obiteljsko funkcioniranje kroz obiteljsku komunikaciju.

U većini zemalja Europe i Sjeverne Amerike, registriraju se promjene u obiteljskoj organizaciji i funkcioniranju. Sve se manje djece

rađa, majke (osobito obrazovane) rađaju u sve starijoj dobi, sve je veći broj razvoda te tako i nepotpunih i/ili restrukturiranih obitelji, što mijenja shvaćanje obitelji a vjerojatno i njene utjecaje. U 2002. godini je prema strukturi obitelji Hrvatska bila na petom mjestu, odnosno bio je visok udio djece koja su rasla u obiteljima s oba roditelja (89,3%). Prema rezultatima 2006. godine, udio je i nadalje visok, ali ipak niži no u prethodnom razdoblju te 87,4% djece ukupno izjavljuje da živi u obiteljima s oba roditelja. Kako djeca rastu, šanse za razvod su sve veće te je tako u dobi od 11 godina 88,3% dječaka i 88,8% djevojčica u potpunim obiteljima, a u dobi od 15 godina 85,3% dječaka i 86,2% djevojčica.

Slika 5.

U usporedbi s ostalim zemljama Hrvatska je po homogenosti obitelji na drugom mjestu ukupno (iza Makedonije), a slična je situacija i u Italiji, Grčkoj, Turskoj, Sloveniji, Poljskoj, Slovačkoj i Portugalu (87,1%-82,0%). Najmanje djece živi u potpunim primarnim obiteljima u Danskoj, Latviji, Rumunjskoj, SAD-u i Grenlandu (65,7%-53,3%).

Djeca iz obitelji s jednim roditeljem su ne samo u povećanom riziku zbog mogućeg rizičnog ponašanja, već je veća i vjerojatnost da te obitelji budu siromašnije, što dodatno može utjecati na zdravlje i općeniti doživljaj dobrog osjećanja u životu. No okolnosti kao nezaposlenost, situacije koje ograničavaju vrijeme provedeno s djecom (noćni rad, dodatni poslovi da bi se popravili prihodi), čine i "primarne", intaktne obitelji osjetljivima i rizičnima za dječji razvoj.

Dječaci lakše komuniciraju s očevima te sa starijom braćom, a djevojčice s prijateljima oba spola i to u sve tri dobne skupine. Za komunikaciju s majkom i s najboljim prijateljem nema prema spolu značajne razlike. Djeca oba spola najbolje komuniciraju s majkama i to se održava kroz sve tri promatrane dobne skupine. Dobra komunikacija s majkom je siguran zaštitni čimbenik kroz razdoblje i djetinjstva i mladosti, štiteći i od rizičnih ponašanja i od devijacija u razvojnom smislu. Komunikacija s ocem je u dječaka bolja no u djevojčica, također u svim dobnim skupinama. Osobito se pogoršava u razdoblju početka adolescencije, kada započinju mladalački sukobi u obitelji, te tada samo 44% djevojčica izjavljuje da s ocem dobro komunicira.

Tablica 3. Komunikacija s obitelji i prijateljima

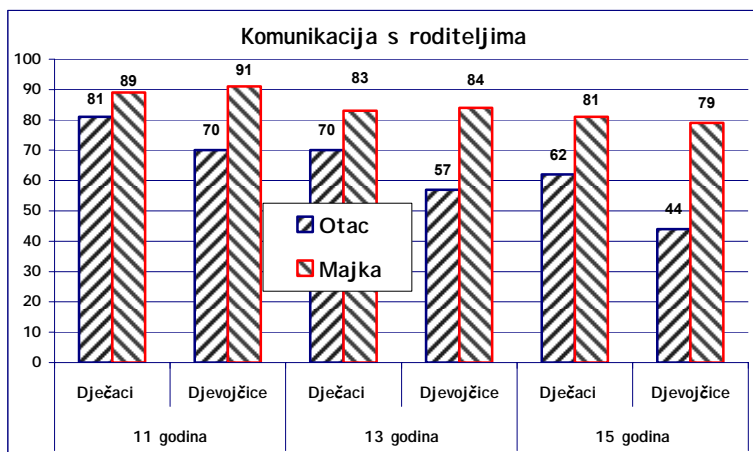
Mogu lako ili vrlo lako razgovarati s...

	11 godina		13 godina		15 godina		
	Dječaci (%)	Djevojčice (%)	Dječaci (%)	Djevojčice (%)	Dječaci (%)	Djevojčice (%)	
Otac	81	70	70	57	62	44	p<0.001
Majka	89	91	83	84	81	79	n.a.
Stariji brat/braća	44	34	40	30	42	34	p<0.001
Starija sestra /sestre	41	44	39	42	42	45	n.a.
Najbolji prijatelj	73	84	76	91	83	94	p<0.001
Prijatelj istog spola	69	78	71	83	76	88	p<0.001
Prijatelj suprotnog spola	44	28	52	43	65	60	p<0.001

Komunikacija s majkama je djeci u svim zemljama lakša no komunikacija s očevima. Među petnaestogodišnjacima koji izjavljuju da lako ili vrlo lako komuniciraju s majkom hrvatski su učenici na desetom mjestu, ali je lošija percepcija komunikacija s ocem (na 18. mjestu), što ukazuje na spolno uvjetovane odnose u obitelji pri čemu očevi još uvijek nisu spremni ili ne znaju ostvariti dobru komunikaciju sa svojom djecom. Djeca iz Makedonije i Slovenije iskazuju svoje odnose s oba

roditelja najpovoljnijima, dok su među zemljama s prema izjavama ispitanika najlošijom komunikacijom Belgija (francuski dio), Francuska i Luksemburg.

Razina percepcije dobre komunikacije s roditeljima se za oba spola s godinama smanjuje, što odražava razvojno doba adolescencije i postupno nastojanje osamostaljivanja od roditelja. Istodobno i dječaci i djevojčice sve boljom prepoznaju komunikaciju s prijateljima oba spola.

Slika 6.

Djeca bolje komuniciraju s braćom/sestrama istog spola. Djevojčice bolje komuniciraju s najboljim prijateljem te prijateljem istog spola.

spola. Maćeha i očuha je u uzorku bilo malo te se nikakve spolne razlike nisu mogle utvrditi.

Školsko okruženje, nasilje i izloženost školskom nasilju (bullying) kao i sudjelovanje u tučnjavama obrađuju se kasnije. No za analizu utjecaja obiteljske komunikacije, važno je istaknuti kako i u izloženosti nasilju i/ili nasilničkom ponašanju, ona ima važnu ulogu.

U dobi od 11 godina djeca koja bolje komuniciraju s majkama i očevima manje su nasilna prema drugima, a djeca koja dobro komuniciraju s majkama rjeđe su žrtve nasilja. Za nasilništvo odnosno izloženost nasilju komunikacija s prijateljima nije se pokazala značajnom. U dobi od 13 godina međudjelovanja komunikacije s roditeljima i prijateljima je istovjetno te djeluje zaštitnički u odnosu na nasilništvo. Kod petnaestogodišnjaka komunikacija s roditeljima više nije u

korelaciji s nasilničkim ponašanjem. Sudjelovanje u tučnjavama u posljednjih 12 mjeseci još je jedan pokazatelj agresivnog ponašanja u djece. Komunikacija s ocem nema ulogu ni u jednoj dobnoj skupini, odnosno u dobnim skupinama od 13 i 15 godina ona djeca koja se više tuku izjavljuju da bolje komuniciraju s očevima, no povezanost nije na razini statističke značajnosti. Dobra komunikacija s majkom je zaštitini čimbenik protiv sudjelovanja u tučnjavama u svim dobnim skupinama. Djeca koja dobro komuniciraju s najboljim prijateljem manje sudjeluju u tučnjavama u dobi od 11 i 13 godina, dok povezanost u dobi od 15 godina nije utvrđena. Za pravilno tumačenje tih obiteljskih odnosa valjalo bi posebno istražiti moguće obrasce ponašanja u obiteljima i moguće toleriranje nasilja kao prihvatljivog oblika ponašanja.

Tablica 4. Komunikacija s obitelji i prijateljima i nasilje među djecom u školi
Korelacijska analiza (Spearman's rho) 11 godina

	Nasilni prema drugima	Žrtve nasilja	Sudjelovanje u tučnjavi
Otac	,076**	,029	,022
Majka	,102*	,057*	,102**
Najbolji prijatelj	-,008	-,014	,057*

** Korelacija je značajna na razini 99% (2-tailed)

* Korelacija je značajna na razini 95% (2-tailed)

Tablica 5. Komunikacija s obitelji i prijateljima i nasilje među djecom u školi
Korelacijska analiza (Spearman's rho) 13 godina

	Nasilni prema drugima	Žrtve nasilja	Sudjelovanje u tučnjavi
Otac	,081**	,012	-,025
Majka	,119**	,059*	,113**
Najbolji prijatelj	,016	,011	,095**

** Korelacija je značajna na razini 99% (2-tailed)

* Korelacija je značajna na razini 95% (2-tailed)

Tablica 6. Komunikacija s obitelji i prijateljima i nasilje među djecom u školi

Korelacijska analiza (Spearman's rho) 15 godina

	Nasilni prema drugima	Žrtve nasilja	Sudjelovanje u tučnjavi
Otac	,049	,041	-,012
Majka	,033	,071**	,062*
Najbolji prijatelj	,049	,046	,044

** Korelacija je značajna na razini 99% (2-tailed)

* Korelacija je značajna na razini 95% (2-tailed)

Literatura:

- Grotevant HD, Cooper CR. Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescents. *Child Develop* 1985;56:415-428.
- Noller P. Relationships with parents in adolescence: Process and Outcome. In: Montemayor R, Adams G, Gullotta T.(ed) *Personal Relationships During Adolescence*. London: Sage Publications, 1989:37-77.
- Kosterman R, Hawkins JD, Guo J, Catalano RF, Abbott RD. The dynamics of alcohol and marijuana initiation: patterns and predictors of first use in adolescence. *Am J Public Health* 2000;90(3):360-366.

ODNOSI S VRŠNJACIMA

U vrijeme adolescencije prepoznaju se tri glavna izvora društvenih odnosa i podrške, a to su roditelji, prijatelji i učitelji. Dok roditelji i prijatelji pružaju neformalnu i intimnu podršku i prijateljstvo, učitelji pružaju formalnu i manje prisnu podršku. Uloga vršnjaka, kao važnih čimbenika u procesu osamostaljivanja, nezaobilazna je upravo u adolescenciji. Druženje s vršnjacima pruža priliku za društvenu interakciju, emocionalnu podršku, i pomoć u školskom okruženju ali i u drugim društvenim okruženjima. Smatra se da je osjećaj bliskih prijateljskih veza ključan za ostvarivanje i drugih društvenih odnosa kako u obitelji tako i u zajednici. Uvid u mrežu i narav odnosa među vršnjacima kao i njihovu

komunikaciju i aktivnosti pruža informacije o dječjem i adolescentnom funkcioniranju u grupi, osjećanju u odnosu na grupu i potpori koju ima izvan obiteljskog i školskog okruženja.

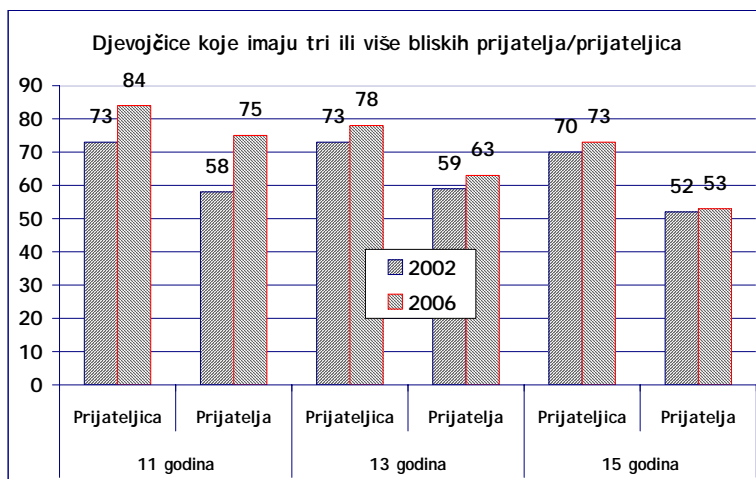
Utjecaj prijatelja utvrđivan je učestalosti druženja i susreta s njima (Koliko dana/večeri u tjednu provode s prijateljima i koliko često s njima komuniciraju - telefonom, mobitelom, e-mailom). Izloženost utjecaju prijatelja utvrđivan je i brojem bliskih prijatelja istog i/ili suprotnog spola koji djeca imaju (Koliko sada imaš bliskih prijatelja/prijateljica).

Dječaci njeguju više bliskih prijateljstava od djevojčica. I djevojčice i dječaci imaju više prijatelja istog spola. Tako u 2006. ukupno 63% djevojčica

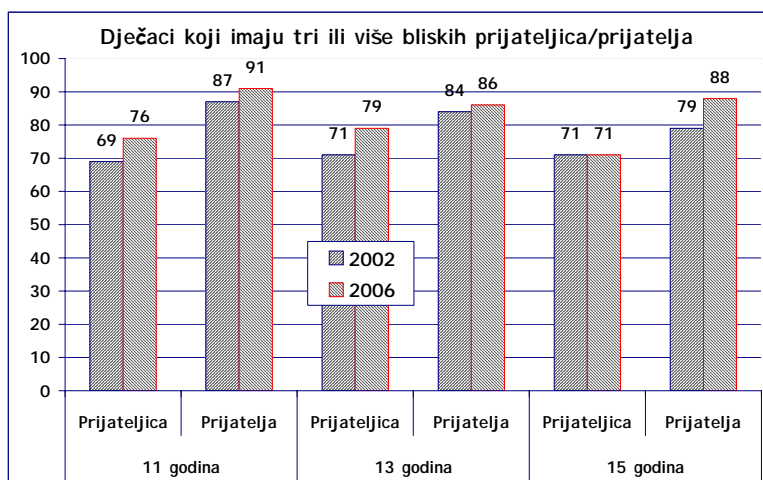
ima tri i više bliskih prijatelja a 78% tri i više bliskih prijateljica, dok ukupno 86% dječaka ima tri i više bliskih prijatelja a 75% tri i više bliskih prijateljica.

U dobnoj skupini od 15 godina manje djevojčica navodi da imaju tri i više i prijatelja i prijateljica no u dobi od

11 i 13 godina. Te promjene mogu uvjetovati s jedne strane prelazak u srednju školu i nestajanje nekih prijateljskih veza iz djetinjstva, a s druge strane promjena kriterija i načina stvaranja grupe i prijateljstva.

Slika 7.

Slika 8.

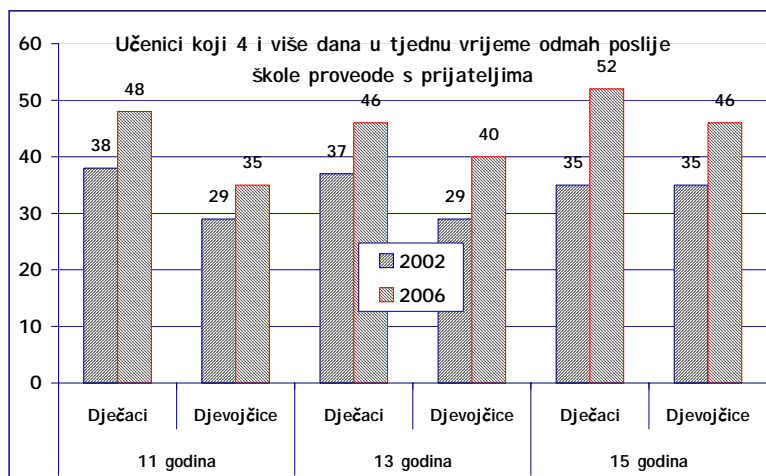
Kod dječaka za razliku od djevojčica, broj se prijateljica i prijatelja ne mijenja bitno s dobnim skupinama. U oba spola je vrlo malen broj djece koja

izjavljuju da nemaju niti jednog prijatelja/ prijateljicu (niti jednog prijatelja nema 2% učenika i 8% učenica, niti jednu prijateljicu 7%

učenika i 1% učenica, 2006. godina). Primjećuje se porast u broju prijatelja oba spola u 2006. godini u odnosu na 2002. i kod djevojčica i kod dječaka, te su potrebna daljnja istraživanja kako bi se utvrdili mogući razlozi takvim promjenama.

Mogućnost provođenja vremena s prijateljima nakon škole ovisi

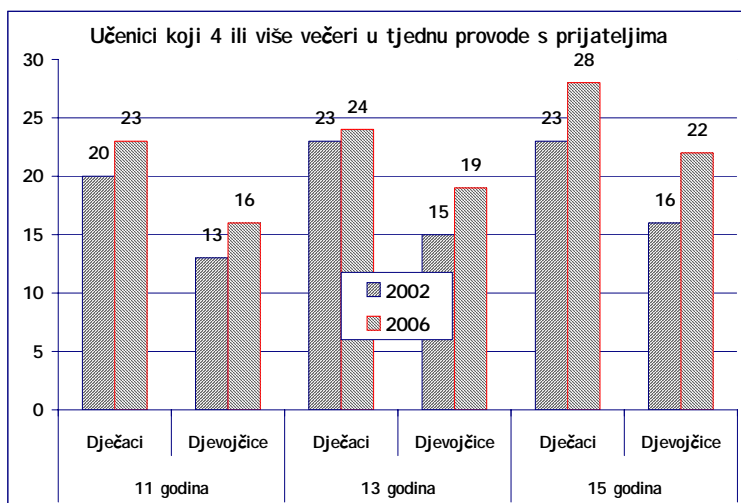
o školskom sustavu, održavanju nastave udaljenosti kuće i škole te o kulturološkom okruženju. Ukoliko se škola nalazi u blizini mjesta stanovanja, a školski satovi završavaju dovoljno rano, te su mogućnosti veće i razumljivije. U srednjoj školi se druženje "u kvartu" češće zamjenjuje odlaskom u grad ili večernjim izlascima.

Slika 9.

U 2006. godini u odnosu na 2002. bilježi se porast u izlascima kako onim odmah nakon škole, tako i večernjim. Isto se odnosi na oba spola i na sve promatrane dobne skupine. Dječaci u svim dobnim skupinama češće provode vrijeme s prijateljima, iza škole ali i u večernjim izlascima, što je zabilježeno i 2002. i 2006. godine. U 2006. godini zamjećujemo u oba spola

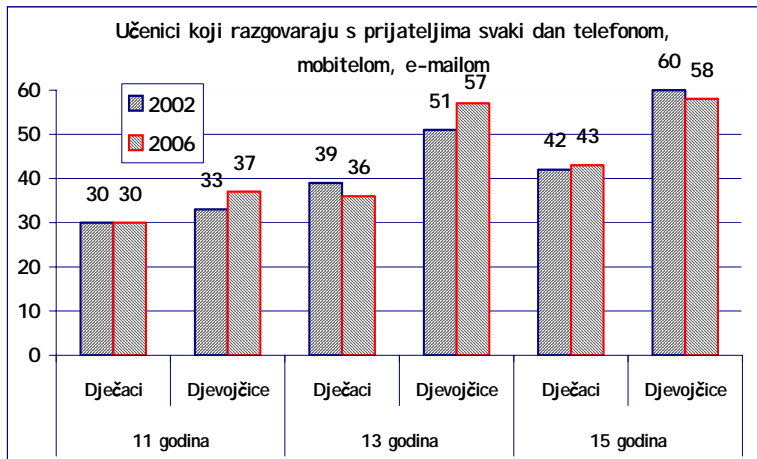
da starije dobne skupine više izlaze, dok je u 2002. godini isto jasno zabilježeno samo kod djevojčica. Tako najviše vremena s prijateljima provode dječaci u dobi od 15 godina, odnosno četiri ili više dana vrijeme s prijateljima odmah poslije škole provodi 52%, a u večernjim izlascima 28% petnaestogodišnjaka.

Slika 10.

Iako ti izlasci nisu nužno duljeg trajanja, pitanje je ostavlja li tako učestalo druženje s vršnjacima dovoljno vremena za druge obaveze. Nadalje, iako se možda izlasci navečer ne

moraju uvijek smatrati u mlađoj dobi "pravim" izlascima, pitanje je zašto toliko visok udio vrlo mladih dječaka može tako učestalo navečer izlaziti.

Slika 11.

Djevojčice češće telefonom ili elektronskim medijima komuniciraju s prijateljima u svim dobnim skupinama, što je zabilježeno i u ranijem istraživanju. Osobito često komuniciraju kada dosegnu dob srednje škole, kada

58% djevojčica (60% u 2002.) izjavljuje da su ti kontakti svakodnevni. Visoka učestalost ovakvog komuniciranja i u dječaka i u djevojčica u 13 i 15 godina može značiti pomodnu preveliku uporabu mobitela, zamjenu razgovora

SMS ili e-mail porukama i djelomično posljedično osobno otuđenje. S druge strane potvrđuje potrebu za komunikacijom koja u ostvarenju koristi sve mladima dostupne i atraktivne tehnologije.

Od svih promatranih pokazatelja druženja s vršnjacima, jedino u ovom obliku komunikacije u Hrvatskoj ne bilježimo porast u odnosu na 2002. godinu. No, u europskim razmjerima zabilježen je porast u ovom obliku komuniciranja, te su 2002. najviši zabilježeni postoci svakodnevne komunikacije iznosili 63% za dječake i 50% za djevojčice (Grčka, 15 godina), a u 2006. godini najviše vrijednosti penju se na 70% za dječake i 83% za djevojčice (Litva, 15 godina). Stagnacija u Hrvatskoj u uporabi elektronskih medija u komunikaciji s prijateljima odražava se i na usporedbu Hrvatske s drugim zemljama. Dok je Hrvatska 2002. godine bila na visokom mjestu po opisanim načinima komuniciranja (za 11 godina na četvrtom, za 13 na trećem u za 15 godina na drugom mjestu od svih zemalja sudionica), u 2006. godini spušta se nekoliko mjesta niže (za 11 godina na šesto, za 13 na deveto, za 15 godina na 17. mjestu od svih zemalja sudionica).

Utjecaj grupe vršnjaka može biti i rizični ali i protektivni čimbenik za ponašanje, navike i stavove mladih. Adolescenti koji nisu društveno uklopljeni imat će više problema u usvajanju društvenih vještina i lošije će se suočavati sa stresom. S druge strane, prijatelji koji se rizično ponašaju mogu imati ključan utjecaj na razvoj rizičnog ponašanja u mladima. To vrijedi i za cigarete i za alkohol i za psihoaktivne droge. Ipak nije dovoljno istraženo je li presudan utjecaj grupe ili osoba traži grupu koja će potvrditi i poticati ponašanja kojima je sklona ili ih je već usvojila. Dvojnost uloge prijatelja i druženja s vršnjacima potvrđuju i naša istraživanja. Tako učenici koji češće izlaze češće puše, opijaju se, ali su i više tjelesno aktivni; učenici koji imaju četiri ili više bliskih prijatelja istog spola rjeđe puše; učenici koji imaju četiri ili više bliskih prijatelja suprotnog spola češće piju slatka pića i manje su tjelesno aktivni; učenici koji komuniciraju putem elektronskim medijima s prijateljima svakodnevno češće puše i opijaju se. Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se uloga vršnjačke grupe u zdravlju i zdravstvenom ponašanju mladih jasnije rasvijetlila, a posebno u kontekstu šire društvene sredine u kojoj mladi žive.

Tablica 7. Povezanost vršnjačke grupe i nepovoljnog zdravstvenog ponašanja

Multivarijatna, prilagođena binarna logistička regresija, cijeli uzorak

	Pušenje (tjedno)	Alkohol (opijanje 2 i više puta u životu)	Tjelesna neaktivnost (manje od 1h tj. aktivnosti 5 dana u tj.)	Neredovit doručak (ne svaki radni dan)	Slatka pića (svaki dan)
Bliski prijatelji istog spola					
4 +	1	1	1	1	1
0-3	1.6 (1.2-2.1)**	1.2 (0.9-1.5)	1.1 (0.9-1.3)	1.2 (1-1.4)	1 (0.9-1.3)
Bliski prijatelji suprotnog spola					
4 +	1	1	1	1	1
0-3	0.9 (0.7-1.2)	0.9 (0.8-1.1)	1.3 (1.1-1.5)**	1.1 (0.9-1.2)	0.8 (0.7-0.9)**
Dani u tjednu poslije škole s prijateljima					
4 +	1	1	1	1	1
0-3	0.4 (0.3-0.5)**	0.5 (0.4-0.6)**	1.6 (1.4-1.9)**	1 (0.9-1.1)	0.7 (0.7-0.9)**
Elektronska komunikacija s prijateljima					
Svaki dan	1	1	1	1	1
Rjeđe no svaki dan	0.5 (0.4-0.7)**	0.5 (0.5-0.6)**	1.1 (1-1.3)	0.9 (0.8-1.1)	0.6 (0.5-0.7)

* p<0.01; ** p<0.001

† Odds ratio (90% interval pouzdanosti)

Referentna kategorija je uvijek pozitivna.

Literatura:

- Berndt, T. (1999) Friendship and friends' influence in adolescence. In R. Muss & H. Porton (eds.) Adolescent Behaviour and Society. McGraw-Hill: Boston, M.A.
- Brown, B. B., & Klute, C. (2003). Friendships, Cliques, and Crowds. In G. R. Adams & M. D. Berzonsky (eds.), Handbook of Adolescence (pp. 330-348). Blackwell: Oxford.
- Brown, B. B. (2004). Adolescents' relationships with peers. In R. M. Lerner & L. Steinberg (eds.), Handbook of Adolescent Psychology. Wiley: New Jersey. (pp. 364-394).
- Cauce AM, Srebnic DS. Returning to social support systems: A morphological analysis of

- social networks. American Journal of Community Psychology 1990; 18: 609-616.
- Fulligni, Eccles, Barber, & Clements. (2001). Early adolescent peer orientation and adjustment during high school. Developmental Psychology, 37(1), 28-36.
- Jenkins JE, Zunguze ST. The relationship of family structure to adolescent drug use, peer affiliation and perception of peer acceptance of drug use. Adolescence 1998;33(132):811-822.
- Steinberg L, Fletcher A, Darling N. Parental monitoring and peer influence on adolescent substance use. Pediatrics 1994;93(6S) Suppl:1060-1064.

DOŽIVLJAJ ŠKOLE

Osjećaj pripadnosti smatra se jednim od temeljnih ciljeva ljudskog razvoja, te se smatra da su ljudi biološki predisponirani crpiti subjektivan osjećaj

dobrobiti i blagostanja iz osjećaja pripadnosti i druženja s drugim osobama. Potreba za pripadanjem, društvenom podrškom i prihvaćanjem

posebno je izražena u adolescenciji (i to ranoj adolescenciji) kada mlade osobe počinju ozbiljno razmišljati o tome tko su, što žele postati, kome pripadaju, i u što žele investirali svoju energiju i usmjeriti svoju budućnost. U doba adolescencije škola ima središnju ulogu u životu mladih. O društvenoj klimi u školskom okruženju (podrška i uključivanje) ovisit će broj osoba kojima se učenika može obratiti kad se pojave problemi (i kvaliteta odnosa s tim osobama), kao i hoće li učenik iskoristiti tu mrežu podrške. Učenikov osjećaj zajedništva i pripadanja razredu i školi povezan je s motivacijom, stavovima i ponašanjem koji vode k uspjehu u školi ali i psihosocijalnoj dobrobiti i prilagodbi. Već su prethodna HBSC istraživanja pokazala izrazitu povezanost između školskog okruženja i zdravlja učenika. Učenici koji više vole školu sretniji su u životu, i rjeđe se okreću alkoholu i drogama. U tom svijetlu škola je

rezervoar zdravlja ali rezervoar opasnosti za zdravlje.

Istraživana su četiri područja školskog okruženja, i to školski uspjeh, koliko učenici vole školu, odnos između učenika u razredu, te opterećenost školom.

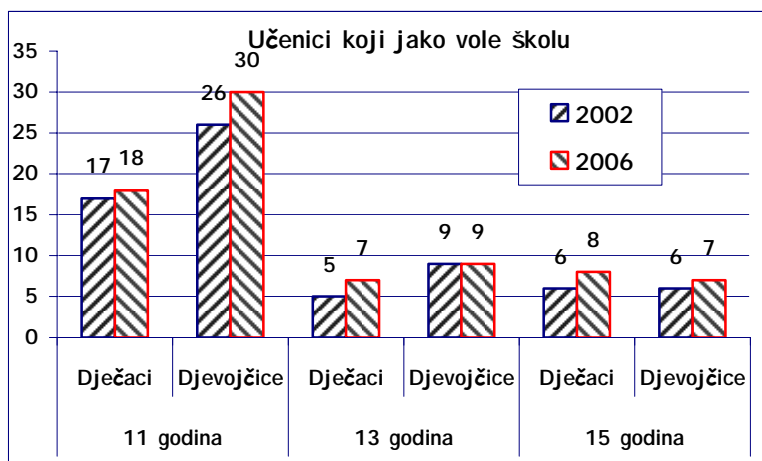
Školski uspjeha opada s dobi ispitanika, te u 2006. godini u dobi od 11 godina 86% dječaka i 92% djevojčica ima dobar i vrlo dobar uspjeh, u usporedbi sa 71% dječaka i 74% djevojčica u dobi od 15 godina (bez znatnih promjena u odnosu na prethodno razdoblje). U sve tri dobne skupine djevojčice su uspješnije u izvršavanju školskih obveza. Oba trenda su prisutna kod praktički svih zemalja sudionica istraživanja. Kao i prije 4 godine, u usporedbi s ostalim zemljama Hrvatska je u sve tri dobne skupine u samom vrhu (treća u dobi od 11 g, druga u dobi od 13 g., četvrta u dobi od 15 g.), dok najbolji školski uspjeh izražavaju učenici iz Makedonije.

Slika 12.

Postotak učenika koji jako vole školu je nizak, a naročito u dobi od 13 i 15 godina kada niti svaki deseti ne izjavljuj da jako voli školu. Djevojčice više vole školu od dječaka, iako su razlike u dobi od 15 godina vrlo male (u 2006. godini 6% dječaka i 7% djevojčica

jako voli školu). Kao i 2002. godine, ovim se podacima Hrvatska u odnosu na Europu svrstala na samo dno ljestvice, te je u dobi od 13. i 15. godina samo u Estoniji manje učenika koji jako vole školu.

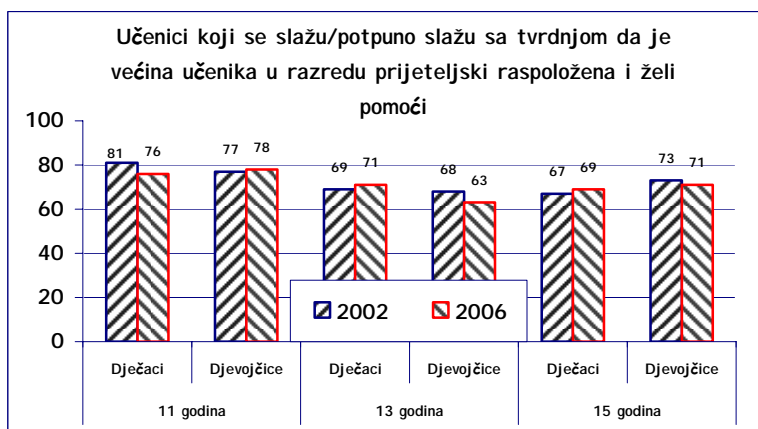
Slika 13.

Odnos između učenika u razredu ispitan je pomoću tri tvrdnje: učenici u mom razredu vole biti zajedno, većina učenika u mom razredu je prijateljski raspoložena i želi pomoći, drugi učenici prihvaćaju me takvog kakav jesam. Rezultati su pokazali da je odnos između učenika primjeren u velikom postotku, te nešto bolji u dječaka i u mlađim dobnim skupinama. Najviši udio nepovoljnih odgovora nalazi se za tvrdnju o tome da učenici vole biti

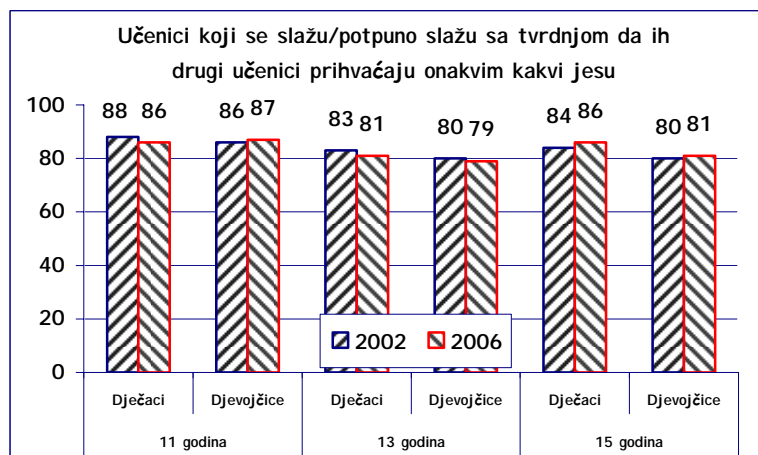
zajedno, te u dobi od 15 godina tek svaka druga učenica (53% u 2006., odnosno 54% u 2002.) smatra da učenici u njenom razredu vole biti zajedno. Varijacije između zemalja su velike i kreću se od 80-90% za npr. Makedoniju, Norvešku i Portugal, do svega 30 do 45% za Belgiju koja je u sve tri dobne skupine na samom dnu ljestvice. Hrvatska se 2002. i 2006. nalazi u gornjoj polovici.

Slika 14.

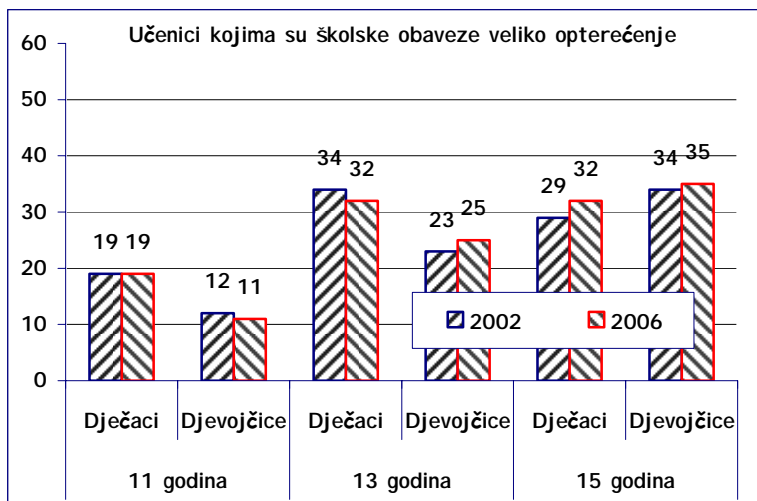
Slika 15.

Slika 16.

Opterećenost školom raste s dobi posebno kod djevojčica, te iznosi u dobi od 11 godina 19% za dječake (19% u 2002.) i 11% za djevojčice (12% u 2002.), u dobi od 13 godina 32% za dječake (34% 2002) i 25% za djevojčice (23% 2002.), te u dobi od 15 godina 32% za dječake (29% 2002.) i 35% za djevojčice (34% 2002.) (toliko je učenika na pitanje *Jesu li školske*

obaveze za tebe veliko opterećenje? odgovorilo *da, dosta* i *da, puno*). Djevojčice se u dobi od 11 godina osjećaju manje opterećene školom od dječaka, a u kasnijoj dobi prestižu dječake, što se primjećuje kod većine zemalja. U odnosu na podatke ostalih zemalja, Hrvatska se nalazi u donjoj polovici.

Slika 17.

Svi istraživani pokazatelji školskog okruženja ukazuju na to da škola predstavlja različito iskustvo za učenike različite dobi i spola. Tako učenice više vole školu, osjećaju se više opterećene školom (izuzev u dobi od 11 godina), školski uspjeh im je bolji, no njihov odnos s vršnjacima je lošiji. To je barem djelom razumljivo ako se osvrnemo na karakteristike ranog adolescentnog razvoja. Naime, kod dječaka u dobi od 11 do 15 godina kao posljedica regresivnih promjena, dolazi do odbacivanja već usvojenih pravila i normi ponašanja, što između ostalog

dovodi i do popuštanja u učenju, dok je kod djevojčica više izraženo potiskivanje, što dovodi do okretanja prema stvarnosti i provale aktiviteta.

U sva četiri područja školskog okruženja koja su ispitivana 11-godišnjaci su pokazali bolje rezultate od 13- i 15-godišnjaka. Tako mlađi učenici imaju bolji uspjeh u školi, više vole školu, osjećaju se manje opterećeni školom i odnos između mlađih učenika u školi je bolji. Uzroci tome su sigurno višestruki, a o mnogima se može samo nagađati. Znanje i vještine koje trebaju usvojiti učenici viših razreda su

opsežniji nego u nižim razredima, što može imati za posljedicu slabiji školski uspjeh, ali i veće opterećenje školom. Ovom posljednjem svakako pridonosi i rastuća svijest o potrebi dobivanja dobrih ocjena. Također treba uzeti u obzir činjenicu da adolescencija donosi nove razvojne zadatke koji su jednako važni ako ne i važniji od školskih obaveza, a istovremeno i otežavaju funkcioniranje adolescenata na svim područjima. No temeljno je pitanje daju li nam ovi podatci osnovu za stavljanje težišta na razvijanje školskih okruženja koja promiču zdravlje upravo u višim razredima, odnosno srednjim školama. Naime, stručni izvori navode da je

jedna od najtemeljitijih reforma potrebnih u srednjoškolskom obrazovanju ona kojom bi se školska okruženja poboljšala u cilju pružanja brige i podrške mladim ljudima.

Analiza pokazuje povezanosti školskog okruženja i subjektivnog zdravlja učenika, s boljim ishodom za učenike koji više vole školu, čiji je školski uspjeh bolji, koji se osjećaju manje opterećenima školom i koji imaju snažniju podršku od učenika u razredu, ističući još jednom važnost škole kao primarnog socijalnog konteksta u životu adolescenta.

Tablica 8. Povezanost školskog okruženja i subjektivnog zdravlja učenika

Multivarijatna, prilagođena binarna logistička regresija, cijeli uzorak

	Simptomi (2 ili više više no jednom tjedno)	Loše zdravlje	Nezadovoljstvo životom (cijena 0-5)
Vole školu			
Jako vole	1	1	1
Ne vole jako	1.1 (0.9-1.4)	1 (0.8-1.4)	1.5 (1.1-2)**
Školski uspjeh			
Vrlo dobar/doobar	1	1	1
Prosječan/ispod prosječan	1.5 (1.2-1.7)**	2 (1.7-2.5)**	1.8 (1.5-2.2)**
Opterećenje školom			
Dosta/puno	1	1	1
Malo/uopće ne	1.7 (1.4-2)**	1.7 (1.3-2.2)**	1.8 (1.4-2.2)**
Učenici vole biti zajedno			
Slažem se/potpuno se slažem	1	1	1
Ne slažem se	1.3 (1.1-1.5)**	1.3 (1.1-1.6)**	1.6 (1.3-1.9)**
Učenici žele pomoći			
Slažem se/potpuno se slažem	1	1	1
Ne slažem se	1.2 (1-1.4)*	1.3 (1.1-1.6)**	1.1 (0.9-1.3)
Učenici prihvaćaju druge onakvim kakvi jesu			
Slažem se/potpuno se slažem	1	1	1
Ne slažem se	2.1 (1.8-2.5)**	1.8 (1.5-2.2)**	2 (1.6-2.4)**

* p<0.01; ** p<0.001

† Odds ratio (90% interval pouzdanosti)

Referentna kategorija je uvijek pozitivna.

Literatura:

1. Baumeister RF, Leary MR. The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin* 1995; 117: 497–529.
2. Cartland, J., Ruch-Ross, H. S., & Henry, D. B. Feeling at home in one's school: A first look at new measure. *Adolescence*, 2003. 38, 305–319.
3. Due, P., Lynch, J., Holstein, B.E. & Modvig, J. (2003) Socio-economic health inequalities among a nationally representative sample of Danish adolescents: the role of different types of social relations. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57, 692-698.
4. Goodenow, C. (1993a). Classroom belonging to motivation and achievement. *Journal of Early Adolescence*, 13, 21–43.
5. Hargreaves, A., Ear, L., & Ryan, J. (1996). *Schooling for change: Reinventing education for early adolescents*. Bristol, PA: Falmer, Taylor & Francis.
6. Klain E i suradnici: Psihološka medicina, Zagreb 1999: Golden marketing: 212-221.
7. Lee, V. E., & Burkam, D. T. (2003). Dropping out of high school: The role of school organization and structure. *American Educational Research Journal*, 40(2), 353–393.
8. Maes, L. & Lievens, J. (2003) Can school make a difference? A multilevel analysis of adolescent risk and health behaviour. *Social Science and Medicine*, 56, 517-529.
9. Nutbeam D, Smith C et al. Warning! Schools can damage your health: Alienation from school and its impact on health behaviour. *J Paediatr Child Health* 1993;29 (Suppl.1): 25-30.
10. Pavleković G, Kuzman M, Jureša V. Hrvatska mreža škola koje promiču zdravlje, Europska mreža škola koje promiču zdravlje. Promicanje zdravlja u školi. ŠNZ "A. Štampar", Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, UNICEF. Zagreb, 2001.
11. Ryan RM, Deci EL. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist* 2000; 55: 68–78.
12. Samdal Ø, Wold B et al. Students' perception of school and their smoking and alcohol use: A cross-national study. *Addiction Research* 2000;8 (2):141-167.

ZDRAVLJE I DOBROBIT UČENIKA

Ustavom Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), 1946. godina, a doprinosom našeg liječnika Andrije Štampara, zdravlje je definirano kao stanje potpunog tjelesnog (fizičkog), duševnog (psihičkog) i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i iznemoglosti. Nadalje SZO prepoznaje zdravlje kao rezervoar produktivnog življenja. U adolescenciji više nego u jednom drugom periodu života, istaknuta je važnost zdravlja kao resursa. Izgradnjom u odraslu osobu, mlada osoba mora savladati brojne izazove i prepreke, pri čemu dobro tjelesno, duševno i socijalno zdravlje

pomaže u produktivnom i uspješnom savladavanju tih prepreka.

U ovom su istraživanju iz nekoliko razloga korišteni subjektivni pokazatelji zdravlja. Prvo, u procesu osnaživanja ljudi kao temeljnom konceptu promicanja zdravlja, zdravlja ljudi treba odražavati osobnu perspektivu i osjećaj blagostanja. Drugo, vrijednost uobičajenih indikatora (podatci nacionalne morbiditetne i mortalitetne statistike) limitirana je u razdoblju adolescencije budući su i mortalitet i morbiditet tada niski. Zbog toga bi usmjerenost na takve pokazatelje ograničilo istraživanje na malu skupinu mladih, a ne na cijelu

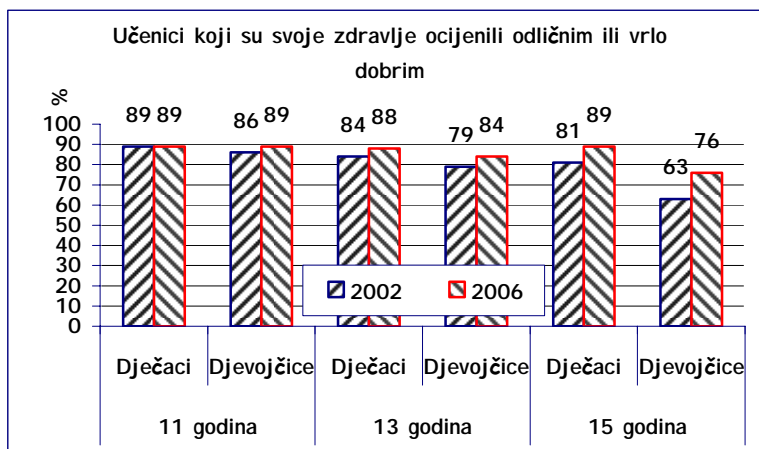
populaciju. Treće, osobni doživljaj zdravstvenih smetnji potaknut će mladog čovjeka da potraži medicinsku pomoć, da uzme lijek, da ostane kod kuće umjesto da ode u školu, da ne sudjeluje u sportskim aktivnostima, te ne taj način subjektivni indikatori zdravlja imaju objektivne posljedice na ponašanje.

Istražena su tri pokazatelja zdravlja: subjektivan doživljaj zdravlja, subjektivne zdravstvene smetnje i zadovoljstvo životom.

1. Subjektivni doživljaj zdravlja

To je središnji pokazatelj zdravlja koji proizlazi iz holističkog pristupa zdravlju. Utvrđen je izravnim pitanjem o osobnom zdravlju, što je uobičajeni način istraživanja subjektivnog doživljaja zdravlja (što

misliš kakvo je tvoje zdravlje?; mogući odgovori: odlično, vrlo dobro, dosta dobro, loše). Udio učenica i učenika koji su svoje zdravlje ocijenili odličnim ili vrlo dobrim opade s porastom dobi ispitanika, što je jače izraženo za ženski nego za muški spol. Pozitivan je pokazatelj da su u 2006. godini učenici u svim dobnim skupinama povoljnije ocijenili svoje zdravlje nego njihovi vršnjaci prije četiri godine. Porasta razlike između spolova s dobi zabilježen je i u ostalim zemljama, a Hrvatska se svojim rezultatima našla na sredini ljestvice zemalja sudionica istraživanja. Zanimljivo je istaknuti da je naviše učenika koji nepovoljno ocjenjuju svoje zdravlje u sve tri dobne skupine zabilježeno u Ukrajini i Rusiji, kao i prije četiri godine.

Slika 18.

2. Subjektivni zdravstveni simptomi

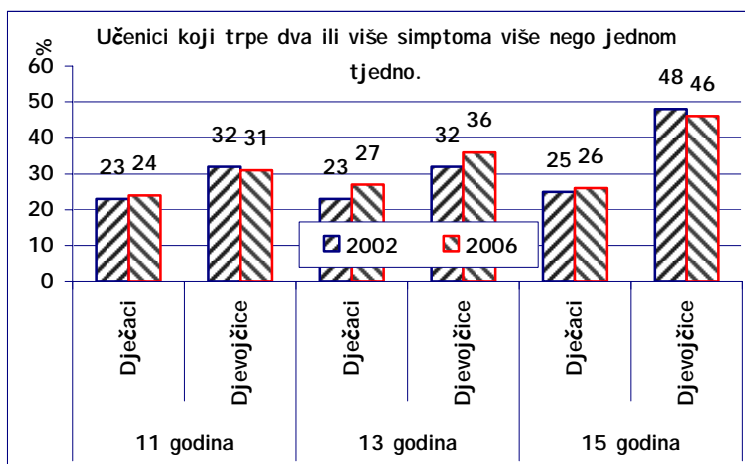
Različiti zdravstveni simptomi i smetnje mogu imati bitan utjecaj na zdravlje i kvalitetu života osobe. Ovisno o naravi i intenzitetu smetnje, dovest će do izostanka iz škole, lošijeg uspjeha u

školi, izbjegavanje sportskih aktivnosti i izlazaka s društvom, učestalih posjeta liječniku, korištenja lijekova. Učenike je pitano za sljedeće simptome: *bol u trbuhu, bol u leđima, potištenost, razdražljivost, loše raspoloženje,*

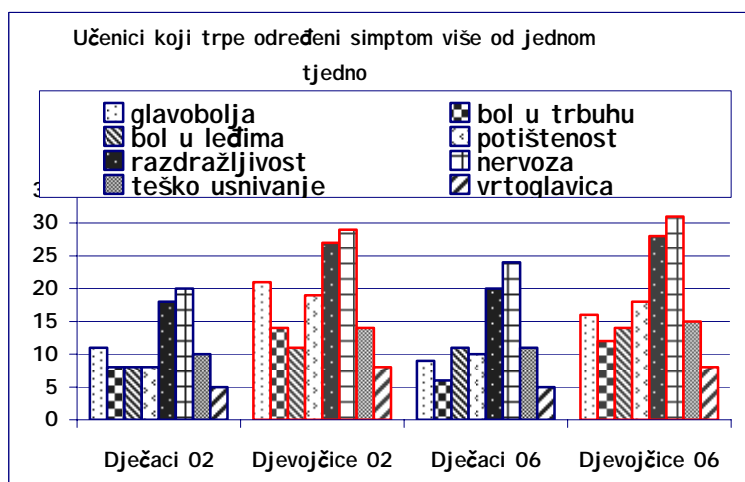
osjećaj nervoze, teškoće usnivanja i vrtoglavicu. Etiologija simptoma nije istraživana.

Udio ispitanika koji trpe dva ili više simptoma barem dva puta tjedno raste s dobi u djevojčica, te svaka druga djevojčica (46% u 2006., 48% u 2002.) u Hrvatskoj u dobi od 15 godina trpi dva ili više simptoma barem dva puta tjedno. Ponovno se javlja trend porasta razlike između spolova s dobi, koji je kao takav zabilježen i u ostalim

zemljama. Pokazane su i velike razlike između zemalja, od 10-20-tak % mladih ljudi koji trpe dva ili više simptoma najmanje dva puta tjedno koliko ih nalazimo u Austriji i Sloveniji do praktički 50% u npr. Turskoj, Italiji i Izraelu. Hrvatska se smjestila oko sredine ljestvice. Od promatranih simptoma, i dječaci i djevojčice najviše su patili od nervoze i razdražljivosti, a najrjeđe od vrtoglavice.

Slika 19.

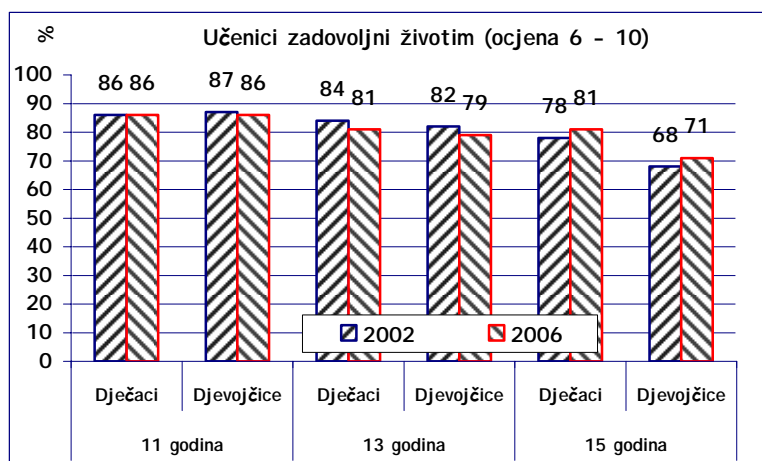
Slika 20.

3. Zadovoljstvo životom

Razdoblje adolescencije je razdoblje intenzivnih fizičkih i psihičkih promjena. Intenzivan rast i razvoj sekundarnih spolnih karakteristika dovodi do znatnih promjena u fizičkom izgledu mlade osobe, s kojima se neki put teško nositi. Psihičke promjene adolescencije jednako su burne. U cilju izgradnje osobnog identiteta dolazi do emocionalnog odvajanja od roditelja, što dovodi do osjećaj praznine, unutarnjeg nemira pa čak i depresivnog raspoloženja. Ovisno o tome kako će se u tim promjenama snalaziti, odnosno s kakvim će uspjehom obavljati razvojne zadatke adolescencije, učenik će biti manje ili više zadovoljstvo svojim životom, što onda postaje bitan indikator njegovog zdravlja. Zadovoljstvo životom ocijenjeno je

pomoću Cantril ljestvice. Ljestvica ima stepenice od 0 do 10, gdje 0 označava najgori mogući život a 10 najbolji mogući život.

Udio učenika koji je svoj život ocijenilo sa 6 ili više prema ponuđenoj skali, što možemo tumačiti kao zadovoljstvo životom, je visok. Zabilježen je pad u zadovoljstvu životom s porastom dobi ispitanika, no manje izrazito u 2006. nego u 2002. godini. Kako se zadovoljstvo životom smanjuje izrazitije kod djevojčica, u dobi od 15. godina svaka treća djevojčica nije zadovoljna životom. (29% 2006., 32% 2002.). Na ljestvici zemalja sudionica istraživanja gdje su u vrhu po zadovoljstvu životom Nizozemska, Grčka, Finska i Belgija, a na dnu Malta, Turska, Rusija i Bugarska, Hrvatska se smjestila u donjoj trećini.

Slika 21.

Subjektivni doživljaj zdravlja velikog djela mladih je pozitivan, i po tome se Hrvatska ne izdvaja u odnosu na europsko okruženje. Manja, no još

uvijek značajna skupina učenika nije svoje zdravlje ocijenila odličnim ili vrlo dobrim, barem dva puta tjedno trpi dva ili više zdravstvena simptoma ili nije

zadovoljna svojim životom. Kako taj udio učenika s dobi raste, možemo zaključiti da je adolescencija razdoblje uglavnom dobrog zdravlja, no razdoblje u kojemu raste zdravstvena nejednakost. Tako petnaestogodišnjaci

u usporedbi s jedanaestogodišnjacima imaju 1,8 puta veće šanse ocijeniti nepovoljno svoje zdravlje, 1,9 puta veće šanse da ne budu zadovoljniji životom, te 1,6 puta veće šanse trpjeti različite zdravstvene simptome.

Tablica 9. Dobne razlike u zdravlju

Multivarijatna, prilagođena binarna logistička regresija

		Dob				
		11 g (referentno)	13 g	OR (95% CI); p*	15 g	OR (95% CI); p*
Uzorak		1666	1669		1630	
Zdravlje	Odlično/vrlo dobro	(89.3%)	(85.8%)		(82.1%)	
	Dosta dobro/loše	(10.7%)	(14.2%)	1.4 (1.1-1.7); 0.003	(17.9%)	1.8 (1.5-2.2); <0.001
	Ukupno	(100.0%)	(100.0%)		(100.0%)	
Zadovoljstvo životom	Pozitivno (6-10)	(86.3%)	(80.8%)		(76.9%)	
	Negativno (0-5)	(13.7%)	(19.2%)	1.5 (1.2-1.8); <0.001	(23.1%)	1.9 (1.6-2.3); <0.001
	Ukupno	(100.0%)	(100.0%)		(100.0%)	
Simptomi	< 2 simptoma <2xtjedno	(73.8%)	(68.7%)		(64.1%)	
	≥ 2 simptoma ≥ 2 puta tjedno	(26.2%)	(31.3%)	1.3 (1.1-1.5); 0.001	(35.9%)	1.6 (1.4-1.8); <0.001
	Ukupno	(100.0%)	(100.0%)		(100.0%)	

* OR - univarijatno, neprilagođen odds ratio; 95% CI – interval pouzdanosti; p – asimptotska dvostrana statistička značajnost

[†] Viši OR indicira veće šanse za učenike u dobi od 13 ili 15 godina za izloženost promatranom nepovoljnom čimbeniku nego za one iz obitelji srednjeg ili dobrog imovinskog stanja.

Uz prisutnu spolnu razliku, 15-godišnje učenice postaju rizična skupina po pitanju subjektivnog zdravlja. Uzroci tome se vjerojatno mogu tražiti u ranijoj fizičkoj i emocionalnoj zrelosti djevojaka koju ne slijedi socijalna zrelost, što djevojke postavlja u nepovoljniju poziciju u odnosu na pitanja socijalizacije, "body image"-a, uspjeha u školi i dr.

Vjerojatno je dio zdravstvenih smetnji na koje se tuže djevojke vezan uz menstrualni ciklus, dok je odgoj "muškarci ne plaću" pridonio manjem postotku zdravstvenih simptoma kod muškog spola. Zaključno, 15-godišnje učenice su skupina pod posebnim rizikom, u suočavanju s izazovima pretvorbe iz djevojčica u odrasle žene.

Literatura:

1. Due P, Lynch J, Holstein B, Modvig J. Socioeconomic health inequalities among a nationally representative sample of Danish adolescents: the role of different types of social relations. *J Epidemiol Community Health*. 2003 Sep;57(9):692-8.
2. Goodman E. The role of socioeconomic status gradients in explaining differences in US adolescents' health. *Am J Public Health*. 1999 Oct;89(10):1522-8.
3. Klain E. i suradnici: *Psihološka medicina*, Zagreb, Golden marketing: 212-221, 1999. Wichstrom L. The emergence of gender difference in depressed mood during adolescence: The role of intensified gender socialization. *Development Psychology* 1999;35(1)-232-245.
4. Koivusilta LK, Rimpela AH, Kautiainen SM. Health inequality in adolescence. Does stratification occur by familial social background, family affluence, or personal social position? *BMC Public Health*. 2006 Apr 27;6:110.
5. Torsheim T, Currie C, Boyce W, et al. Material deprivation and self-rated health: a multilevel study of adolescents from 22 European and North American countries. *Soc Sci Med*. 2004 Jul;59(1):1-12.
6. WHO. *The Constitution of World Health Organization*. Geneva, WHO; 1986.
7. WHO. *Declaration of Alma Ata 'Health for All' Series No. 1*. Geneva, WHO; 1978.
8. WHO. *Ottawa Charter for Health Promotion, First International Conference on Health Promotion, 21 November, WHO/HPR/HEP/95.1*. Geneva, WHO; 1986.

SUDJELOVANJE U NASILJU I TUČNJAVAMA

U protekla dva desetljeća svjedoci smo sve veće zabrinutosti roditelja, nastavnika i stručnjaka koji se bave problemima mentalnog zdravlja djece i mladih o nasilju među djecom. Ta pojačana briga djelom je rezultat medijskih članaka i napisa o situacijama u kojima su djeca bila izložena nasilju svojih vršnjaka, a neka su djeca, žrtve nasilja, počinila i samoubojstvo. Iako su takve ekstremne posljedice na sreću rijetke, najnovija istraživanja pokazuju da djeca koja su bila žrtve nasilja ispoljavaju probleme prilagodbe, češće su depresivna ili agresivna, imaju probleme u socijalnim kontaktima, probleme tjelesnog zdravlja i suicidalne namjere. U mnogim zemljama širom svijeta nasilje u školi predstavlja problem. U nekim je školama nasilja manje, a u nekima više, ali nema škole

koja je potpuno bez nasilja. Zašto se toliko buke diže oko „bullyinga“?

„Nasilje među vršnjacima je uobičajeno, normalno i dio je odrastanja“ to će reći neki odrasli koji misle da je ono i nužno u procesu učenja kako se zalagati za svoje stavove i kako se braniti. Većina ljudi ipak ima neka iskustva s okrutnim zadirkivanjem ili tiraniziranjem vršnjaka bilo iz svojih vlastitih školskih dana ili kroz školovanje svoje vlastite djece. Donedavno se dječje grubosti nisu smatrale društvenim problemom ili problemom vrijednim medicinske pažnje. Mijenjanjem društva mijenjalo se i poimanje agresivnog, nasilnog i neprihvatljivog ponašanja među djecom. No da bi se neko ponašanje proglasilo nasiljem, ono mora imati značajke nasilničkog ponašanja -

namjerno, uzastopno i opetovano, s namjerom da povrijedi, a uz nerazmjer u snazi između nasilnika i žrtve.

U engleskom govornom području upotrebljava se izraz "bullying". Bullying je po definiciji svaka namjerna, ponavljana, neizazvana uporaba moći sa svrhom nanošenja boli ili stresa drugoj osobi. Agresija uključuje i nasilje i tuču. Zajednička podloga ovim oblicima ponašanja je ostvarivanje osobne nadmoći kroz agresiju. Nasilje (bullying) uključuje negativnu tjelesnu ili verbalnu akciju koja ima neprijateljske namjere, uznemiruje žrtvu, ponavlja se tijekom vremena a zasniva se na nerazmjeru moći. Osim verbalnog, nasilje može biti fizičko, društveno ili psihičko. Žrtva ovakvog agresivnog ponašanja obično je manje snažna (nasilnici su obično veći, snažniji i stariji). S ponavljanjem ovakvog ponašanja razlike postaju sve veće, nasilnici su sve snažniji, a žrtve sve slabije. U takvom odnosu, djeca žrtve nasilja postaju sve manje sposobna obraniti se. Školski nasilnik može imati moć, ne samo zato što je snažniji ili jači, nego i zbog toga što mu se pridružuju druga djeca, često da bi tako zaštitila sebe.

Za razliku od nasilja, tučnjava je agresivno ponašanje gdje su sudionici obično sličnih godina i otprilike podjednako snažni. I nasilje (bullying) i tučnjave ostavljaju dugotrajne negativne posljedice za sve: nasilnike, žrtve, sudionike tuče, ali i za onu djecu koja su samo promatrači.

Nasilje može djecu učiniti usamljenima, nesretnima, i prestrašenima. Mogu se osjećati nesigurni i krivnju za nasilje tražiti u sebi samima. Njihovo samopouzdanje i samopoštovanje može do te mjere biti uzdrmano da započinj u odbijati ići u školu i družiti se s djecom. Djeca koja su žrtve zadirkivanja mogu patiti od psihičkog i fizičkog stresa, ali pokazivati i dugoročnije posljedice. Retrospektivne studije pokazuju da djeca koja zlostavljaju druge imaju velike izgled nastaviti s takvim ponašanjem u odrasloj dobi, a da i njihova djeca pokazuju slične obrasce ponašanja, zapravo da djeca koja su žrtve imaju djecu koja su sklona sličnom ponašanju.

Pepler i Craig proučili su nasilje s razvojnog stajališta i smatraju da ova vrsta nasilnog ponašanja zaslužuje pažnju zato što je podloga mnogih problema povezanih s nasiljem među ljudima. Sudjelovanje u "bullyingu" mogao bi biti prvi korak nasilničkom ponašanju koje je spoj moći i agresije. Isto korištenje moći i agresije koje susrećemo na igralištu ključ je seksualnog nasilja, nasilja u vezi, nasilja na radnom mjestu, nasilja u braku, zlostavljanja djece i odraslih.

Dok nasilnike među djecom nije teško uočiti, prepoznavanje onih koji su žrtve nasilja, osobito ako se radi o povučenoj, nenametljivoj i inače neupadljivoj djeci, nije jednostavno. Žrtve nasilja među djecom imaju veći rizik za različite negativne ishode: ta su

djeca više anksiozna i nesigurna, imaju manje samopouzdanja i usamljenija su, češće su odbačena od svojih vršnjaka i više depresivna nego djeca koja nisu žrtve. Žrtve nasilja češće nose oružje, puše, konzumiraju alkohol, a dječaci su češće pretili ili imaju prekomjernu tjelesnu težinu.

Koristeći retrospektivne studije Olweus je zaključio da su adolescenti koji su bili žrtve nasilja s 13 godina, ostali žrtvama nasilja i sa 16. Grupa nasilnika vrši pritisak na promatrače kako bi i oni postali sudionicima njihovih agresivnih aktivnosti. Tako i svjedoci nasilja mogu patiti od stresa.

Longitudinalne studije upućuju na činjenicu da je nasilje među djecom povezano s antisocijalnim ponašanjem kao što je kriminalitet i ograničenim mogućnostima postizanja društveno poželjnih ciljeva.

Mnogo je kompleksnih razloga zašto su neka djeca nasilna prema drugima. Nasilničko ponašanje može biti pokušaj stjecanja popularnosti (istraživanja pokazuju da, osobito u mlađoj životnoj dobi, mali nasilnici mogu biti popularni među svojim vršnjacima).

Može to biti pokušaj da se pokažu odlučnima, "tvrdima" i sposobnima ili da na sebe skrenu pažnju. Nasilje može biti i izraz nemoćne ljubomore na osobu prema kojoj se nasilno odnosi. Može to biti i pokušaj prevladavanja osobnih problema ili frustracija koje dijete ne zna na drugi način riješiti. Dijete izloženo nasilju u vlastitoj obitelji može isti način

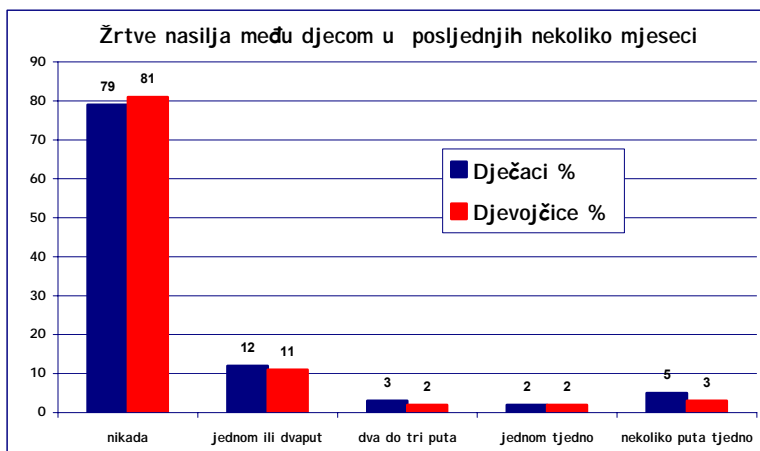
ponašanja prenijeti i na svoju školsku okolinu. Ponekad nema oštre granice između "mučitelja" i "žrtve", jer se u različitim razdobljima i situacijama uloge mogu zamijeniti, te nasilnik postaje žrtvom i obrnuto. Oni koji zlostavljaju druge, a ujedno su i žrtve zlostavljanja ipak predstavljaju manjinu, a procjenjuje se da ih čini oko 6% djece u Europi i Sjevernoj Americi.

Štete zbog sudjelovanja u nasilju nad vršnjacima za pojedinca, obitelj, školu, i društvo su velike. Radovi i istraživanja o nasilju među djecom provedena su u mnogim zemljama od Europe i Japana preko Australije do Sjedinjenih Američkih Država. Jedna studija u Velikoj Britaniji ukazuje na činjenicu da je 27% učenika osnovnih i 10% učenika srednjih škola tijekom jedne školske godine najmanje jedanput bilo okrutno mučeno od strane svojih vršnjaka.

Jedno od istraživačkih područja HBSC-a uključilo je i pitanja vezana uz nasilje među učenicima. U uvodnoj napomeni naglašeno je da svađa, sukob ili tučnjava među djecom podjednake snage i sposobnosti nije zlostavljanje, kao ni zadirkivanje na prijateljski i šaljiv način. Na pitanje "Koliko su te često u školi zlostavljali zadnjih nekoliko mjeseci?" ponuđeni odgovori bili su sljedeći: u zadnjih nekoliko mjeseci me uopće nisu zlostavljali, jednom ili dvaput, dva ili tri puta na mjesec, otprilike jednom tjedno, nekoliko puta na tjedan.

Među ispitanicima je 79% dječaka i 81% djevojčica izjavilo da nikad nije bilo zlostavljano od strane svojih vršnjaka, 12% dječaka i 11% djevojčica bilo je zlostavljano jednom ili dvaput u zadnjih nekoliko mjeseci, 3%

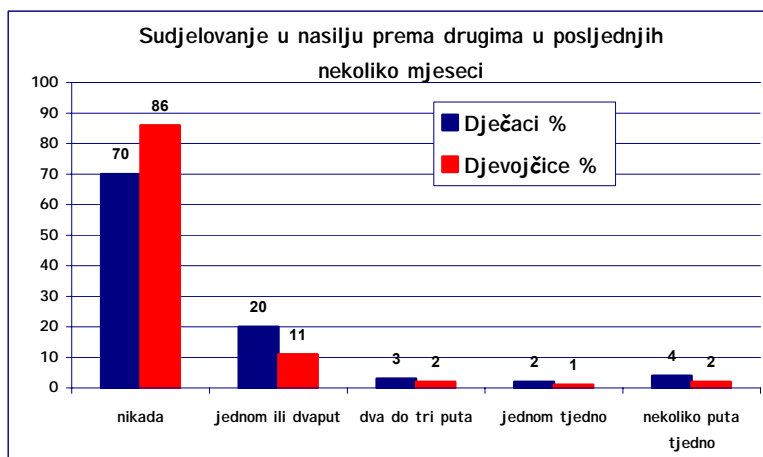
dječaka i 2% djevojčica bilo je zlostavljano dva ili tri puta mjesečno, 2% dječaka i 2% djevojčica bilo je zlostavljano otprilike jednom tjedno, a 5% dječaka i 3% djevojčica bilo je zlostavljano više puta tjedno.

Slika 22.

U nasilju prema drugima u posljednjih nekoliko mjeseci sudjelovalo je: jednom ili dvaput 20% dječaka i 11% djevojčica, dva do tri puta 3% dječaka i 2% djevojčica, otprilike jednom tjedno 2% dječaka i 1% djevojčica, nekoliko

puta tjedno 4% dječaka i 2% djevojčica, dok je 70% dječaka i 86% djevojčica izjavilo da u posljednjih nekoliko mjeseci nisu sudjelovali u nasilju prema drugima.

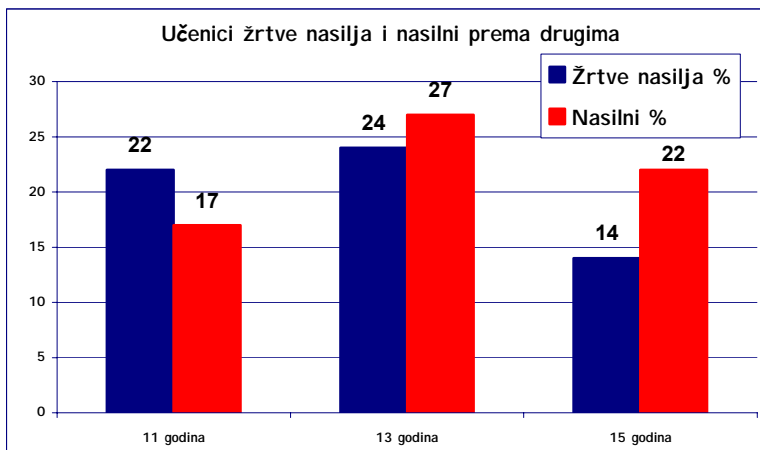

Slika 23.

Svaki peti dječak i svaka peta djevojčica smatraju da su u posljednjih nekoliko mjeseci bili izloženi nasilju od strane svojih vršnjaka. Svaki treći dječak i svaka šesta djevojčica bili su nasilni prema svojim vršnjacima u školi.

U Litvi, Grčkoj i Turskoj najviše je djece koja su bila izložena nasilju

svojih vršnjaka. Hrvatska je pri dnu ljestvice s obzirom na udio žrtava nasilja među vršnjacima. U Latviji, Rumunjskoj, Grenlandu i Ukrajini najviše je nasilnih prema svojim vršnjacima. Hrvatska je u donjoj trećini ljestvice prema udjelu djece koja zlostavljaju svoje vršnjake.

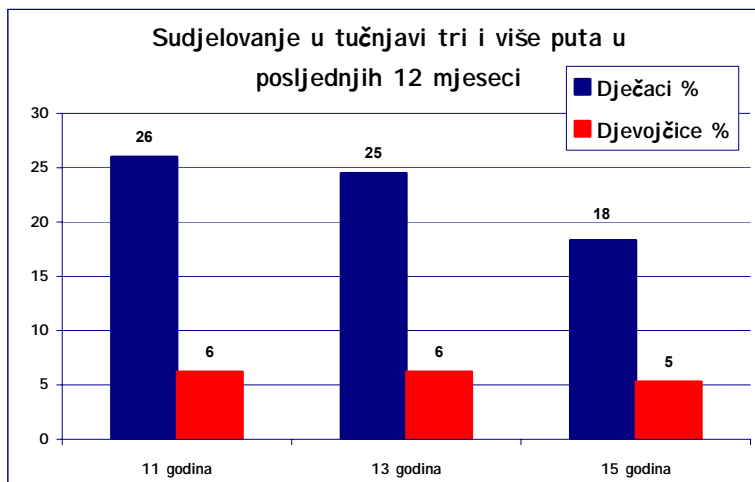
Slika 24.

Dječaci su bili žrtve nasilja češće no djevojčice u dobi od 11 i 15 godina, a u dobi od 13 godina nije bilo spolne razlike. Dječaci su češće bili nasilni prema drugima u svim dobnim skupinama. Uspoređujući podatke iz 2002. godine s podacima iz 2006. opaženo je smanjenje udjela djece žrtava zlostavljanja (25% 2002; 20% 2006.), kao i smanjenje udjela zlostavljača (26% 2002; 22% 2006.).

U protekloj godini 43% ispitanika sudjelovalo je u tučnjavi, od toga 62% dječaka i 24% djevojčica. Tri i više puta u proteklih 12 mjeseci sudjelovalo je u tučnjavi 23% dječaka i 6% djevojčica. S dobi se sudjelovanje u tučnjavi u oba spola smanjuje.

Udio djece koja su sudjelovala u tučnjavi u protekloj godini veći je nego 2002. godine (38% 2002, 43% 2006.)

Djece koja su sudjelovala u tučnjavi tri i više puta u proteklih 12 mjeseci najviše je u Belgiji (Francusko govorno područje) i Turskoj. Hrvatska se nalazi na sredini ljestvice zemalja sudionica istraživanja. Prema rezultatima HBSC istraživanja, žrtava je nasilja kako sazrijevanje teče manje, od 24% u sedmom, do oko 14% u prvom razredu srednje škole. Nasilništvo prema drugima dosiže vrhunac u sedmom razredu, kada je i pubertetsko razdoblje najburnije.

Slika 25.

Istraživanja ukazuju na činjenicu da djeca koja su uvučena u nasilje, bilo kao žrtve ili nasilnici, pokazuju više psihosomatskih simptoma, koji su i inače uobičajeni u dječjoj dobi, kao glavobolja, bolovi u trbuhu, nervoza, razdražljivost, smetnje sna i dr.

Dobra komunikacija u obitelji prevencija je nasilja. Obiteljska situacija u slučajevima uočenog nasilja treba biti pažljivo procijenjena, kako se ne bi previdjele moguće naznake zlostavljanja u obitelji. Ne treba zatvarati oči pred činjenicom da se nasilje događa među djecom u našoj svakodnevnici i što prije započne zajednička akcija protiv njega, to je veća vjerojatnost da će se ono smanjiti. Podršku mogu pružiti svi - nastavnici, roditelji, stručni suradnici, druga djeca. Roditelji koji uporno niječu nasilničko ponašanje ili nastavnici koji ne želi prepoznati nasilje teško da mogu biti potpora dok ne riješe svoje osobne dvojbe. Stoga je rješavanje nasilničkog

ponašanja među vršnjacima koji put vrlo teško, a barijera je puno. No vrlo je važno da pojedinac ne preuzme sav teret rješavanja na sebe – nasilje među djecom u školi ima otvoreniji značaj od nasilja u obitelji i treba ga rješavati sa suradnicima. Škola treba jasno staviti do znanja da se nasilje ne tolerira. Školska pravila ponašanja mogu biti različita i prilagođena, ali u jednom nedvosmislena – nasilničko ponašanje nije način stjecanja popularnosti i žrtve zaslužuju potporu, a ne sažaljenje.

Konvencija Ujedinjenih naroda o Pravima djeteta nalaže da dok su djeca u skrbi svojih roditelja, skrbnika ili drugih odgovornih odraslih osoba moraju biti zaštićena od svih oblika zlostavljanja. Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (NN116/2003), svatko je dužan obavijestiti Centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava. To se osobito odnosi na sumnju o svim oblicima tjelesnog, duševnog ili spolnog nasilja, zanemarivanja ili nemarnog

postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja djeteta. Ako se u slučaju nasilja među djecom u školi posumnja na zlostavljanje (osobito u obitelji), treba postupiti prema zakonskim odredbama.

Odrasli su odgovorni za edukaciju djece koja promiče zdrav rast i razvoj. Stoga promjene u životima djece i socijalnom okruženju počinju s odraslima. Ako se kao društvo zalažemo za dobrobit naše djece, moramo se osvrnuti na nasilje među djecom koje je podloga mnogim težim oblicima nasilnog ponašanja jer time se ujedno zalažemo za stvaranje sigurnog i ravnopravnog društva.

Ako nasilje pridonosi problemima prilagodbe u djetinjstvu, ono bi trebalo biti u fokusu istraživanja i intervencija, a posebno uzevši u obzir da je “bullying” vrlo prisutan među djecom. Najnovija istraživanja u Sjedinjenim Državama, Velikoj Britaniji i nekoliko drugih europskih zemalja ukazuju na činjenicu da su djeca izložena nasilju u različitim omjerima u različitim zemljama, ali postotak izloženih doseže i 50% u nekim zemljama.

Nasilje ne treba tolerirati, pred nasiljem ne smijemo zatvarati oči, na problem nasilja treba reagirati.

Literatura:

1. Crick NR, Bigbee MA. Relational and overt forms of peer victimization: a multiinformant approach. *J Consult Clin Psychol.* 1998;66 :337-347
2. Forero R, McLellan L, Rissel C, Bauman A. Bullying behaviour and psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: cross sectional survey. *Br Med J.* 1999;319 :344-348
3. Janssen, I., Craig, W.M., Boyce, W.F. & Pickett, W. (2004) Associations between overweight and obesity with bullying behaviours in school-aged children. *Pediatrics*, 111 (5), 1187-1194.
4. Nansel TR, Overpeck M, Pilla RS, Ruan JW, Simons-Morton B, Scheidt P. Bullying behaviors among US youth: prevalence and association with psychosocial adjustment. *JAMA.* 2001;285 :2094-2100
5. Nansel TR, Craig W, Overpeck MD, Saluja G, Ruan J. Cross-national consistency in the relationship between bullying behaviors and psychosocial adjustment. *Arch Pediatr Adolesc Med.* 2004;158 :730-736
6. Olweus D. Bully/victim problems among school children: Some basic facts and effects of a school – based intervention program. In D. Pepler and K. Rubin (Eds.), *the Development and Treatment of Childhood Aggression*, Hillsdale: N.J.Erlbaum 1991; 441-448..
7. Olweus D. School-yard bullying - Grounds for intervention. *School Safety* 1987;6:411.
8. Pepler D.J & Craig WM, Ziegler S& Charach A. An evaluation of an anti-bullying intervention in Toronto schools. *Can J Comm Mental Health* 1994;13:95-100.
9. Pepler D & Craig W. Making a Difference in Bullying. LaMarsh Report. Toronto: LaMarsh Centre for Research on Violence and Conflict Resolution, York University 2000.
10. Spivak H. Bullying: why all the fuss? *Pediatrics.* 2003;112 :1421-1422
11. Tolan PH. International trends in bullying and children's health: giving them due consideration. *Arch Pediatr Adolesc Med.* 2004;158 :831-832
12. Wolke D, Woods S, Stanford K, Schulz H. Bullying and victimization of primary school children in England and Germany: prevalence and school factors. *Br J Psychol.* 2001;92 :673-696

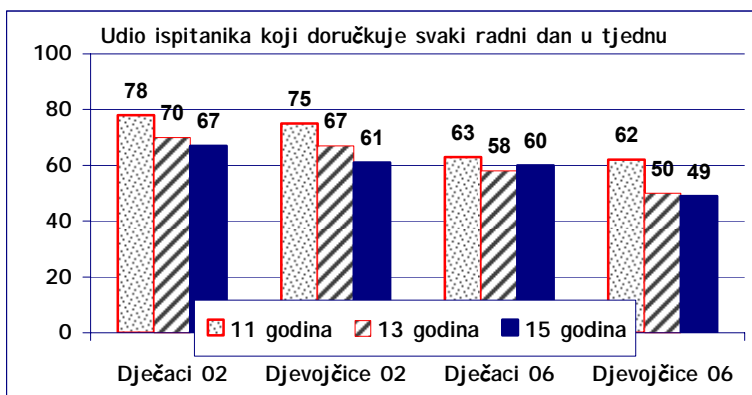
PREHRAMBENE NAVIKE

Pravilna prehrana i redovita tjelesna aktivnost vodeći su čimbenici u promicanju i održavanju dobrog zdravlja kroz cijeli život. Pravilna prehrana u djetinjstvu i adolescenciji naročito je važna zbog pravilnog rasta i razvoja, ali i zbog sprječavanja mnogih zdravstvenih problema poput pretilosti, zubnog karijesa i slabokrvnosti usred manjka željeza. Zbog toga je od velike važnosti pružiti svakom djetetu i mladoj osobi uravnoteženu prehranu te tako osigurati sve hranjive sastojke i energiju neophodnu za tjelesni i mentalni rast i razvoj.

Dok je prehrana u djetinjstvu prvenstveno vezana uz obiteljski dom, u adolescenciji prehrana ovisi o brojnim čimbenicima izvan obitelji. Osim što roditeljski utjecaj na svim područjima

života uključujući i prehranu slabi, mladi više vremena provode izvan obiteljskog doma pa tako i jedu van obiteljskog doma. Izražavanjem želje za neovisnošću od roditelja i traženjem identiteta, mladi svoje navike kreiraju pod utjecajem vršnjaka ali i pod utjecajem prehrambene industrije, reklama usmjerenih isključivo njima.

Istraživana je konzumacija doručka, voća, povrća, slatkisha i slatkih pića. Rezultati omogućuju bolje razumijevanje socijalnih i psiholoških čimbenika koji utječu na oblikovane različite prehrambene navike, a one su odrednice različitih životnih stilova. Bolje razumijevanje životnih stilova omogućuje bolje i usmjerene intervencije u smjeru zdravije prehrane i zdravog načina života.

Slika 26.

Doručak je najvažniji obrok u danu, budući slijedi nakon perioda noćnog gladovanja, kada se energetske zalihe iscrpljene, a trebaju biti nadopunjene kako bi učenik mogao

izvršavati sve obaveze koje pred njega donosi novi dan. Nadalje je redovit doručak pokazan kao efikasna mjera u smanjenju pretilosti. Zbog toga zabrinjava podatak da značajni dio

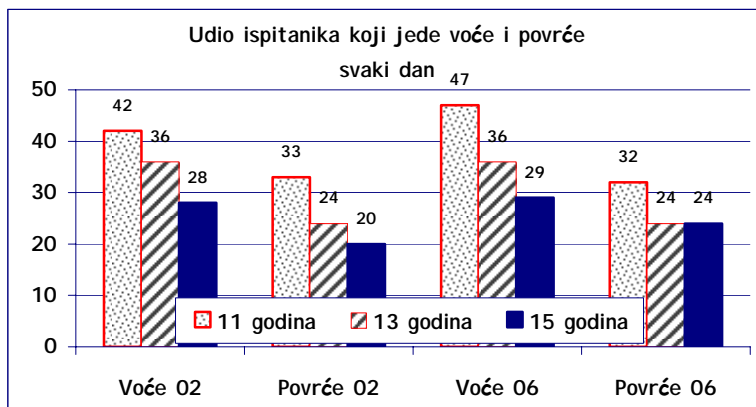
djece uopće ne doručkuje (u 2006. 15% radnim danom, a 5% vikendom; u 2002. 15% radnim danom a 4% vikendom). U 2006. godini radnim je danom uvijek doručkovalo svega 57% učenika, 60% dječaka i 54% djevojčica (u 2002. godina 72% dječaka i 68% djevojčica).

Kako u 2002. tako i u 2006. godini, s porastom dobi sve se rjeđe doručkovalo. U sve tri dobne skupine djevojčice su doručkovale rjeđe od dječaka, tako da u dobi od 15 godina tek svaka druga djevojčica redovito doručkuje radnim danom. Između zemalja uključenih u istraživanje zabilježena je prilično velika varijabilnost. Udio učenika koji redovito doručkuju kreće se od gotovo 90% u dobi od 11 godina, odnosno 70% u dobi od 15 godina, (Nizozemska i Portugal), do manje od 40% u na pr. Sloveniji, Grčkoj i na Malti. Hrvatska se smjestila u donjoj polovici ljestvice. Preskakanje doručka često može uzrokovati mučninu tijekom jutra i ometati procese učenja i pamćenja. Doručak, pogotovo onaj bogat žitaricama, dobar je početak dana, a pridonosi i boljem raspoloženju. Oni koji preskaču doručak češće tijekom dana konzumiraju hranu bogatu mastima, a siromašnu vlaknima.

Jedenje voća i povrća istraženo je pitanjem "Koliko puta na tjedan obično jedeš voće, odnosno povrće", s ponuđenim odgovorima: nikada, manje nego jednom tjedno, jednom tjedno, 2-4 dana u tjednu, 5-6 dana u tjednu, svakog dana jednom na dan, svakog dana više no jednom na

dan. Isti odgovori bili su ponuđeni i za pitanje koliko često konzumiraju slatkiše, coca colu i druga slatka bezalkoholna pića.

U 2006. godini a još manje četiri godine ranije, konzumacija voća i povrća kod najvećeg dijela mladih nije zadovoljavala stručne preporuke. Naime, podatci za 2006. pokazuju da ukupno 63% učenika ne jede voće svaki dan (65% u 2002.) a 73% ne jede povrće svaki dan (75% u 2002.). Prema preporukama stručnjaka, pravilna i uravnotežena prehrana trebala bi uključivati svakodnevnu konzumaciju voća i povrća, i to najmanje pet porcija dnevno (tri porcije povrća i dvije porcije voća). Takva prehrana štiti od bolesti srca i malignih bolesti, smanjuje simptome astme u djetinjstvu, i umanjuje rizik od razvoja drugih bolesti i poremećaja kasnije u životu, te se pokazala efikasnom mjerom u prevenciji pretilosti. Zabilježen je pad u konzumaciji voća i povrća s porastom dobi ispitanika, kao i to da djevojčice jedu više voća i povrća u svim dobnim skupinama. Isti trend zabilježen je i kod drugih zemalja. Hrvatska se nalazi oko sredine u usporedbi s drugim zemljama, desetak mjesta povoljnije pozicionirana za voće nego za povrće. Istraživanje je provedeno u proljeće kada je u Hrvatskoj svježije voće i povrća lakše dostupno, no treba istaknuti da je i u drugim mediteranskim zemljama zabilježena jednako nepovoljna situacija.

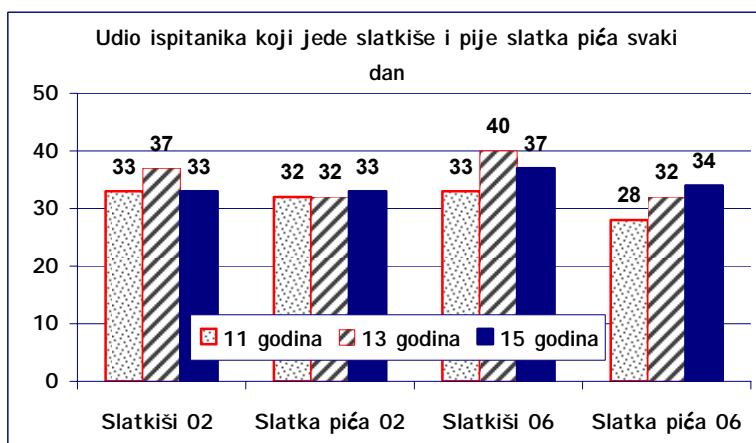
Slika 27.

Različiti izvori potvrđuju da djeca jedu previše ugljikohidrata. Slatka pića, šećer i čokolada vodeći su izvori nemliječnog izvanjskog šećera u prehrani djece, a previše šećera nepovoljno utječe na tjelesnu težinu i razvoj zubnog karijesa, te ometa unos nutritivno vrijednijih namirnica.

U 2006. godini, slatka pića svaki dan je pilo 35% dječaka i 28% djevojčica (u 2002. 33% dječaka i 31% djevojčica). U sve tri dobne skupine dječaci piju više slatkih pića od

djevojčice, Isto je zabilježeno i 2002. godine. Na ljestvici zemalja, gdje je u vrhu Bugarska, Izrael i Malta (40-50% učenika svakodnevno piju slatka pića), a na dnu skandinavske i pribaltičke zemlje (manje od 10% učenika svakodnevno piju slatka pića), Hrvatska je zauzela poziciju u gornjoj polovici.

U 2006. godini, slatkiše je jelo jednom ili više puta dnevno 35% dječaka i 38% djevojčica (33% dječaka i 36% djevojčica u 2002.).

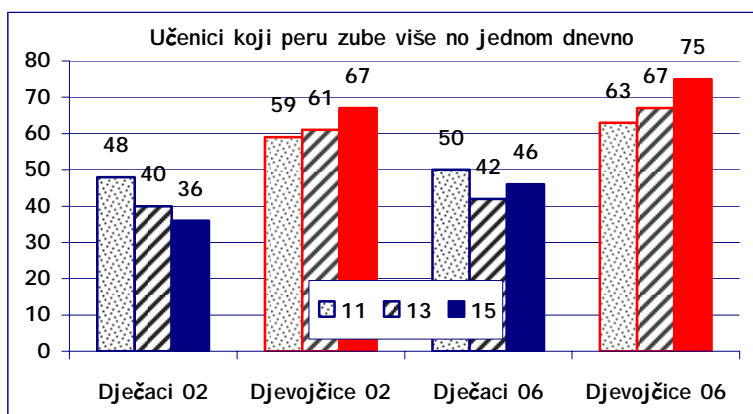

Slika 28.

Smanjen unos voća i povrća, a sve veća konzumacija slatkih pića na prijelazu iz dječje u adolescentnu dob može se dijelom objasniti oblikom iskazivanja neovisnosti i autonomije. Stoga se često otpor prema roditeljima iskazuje u vidu opredjeljenja mladih za vegetarijanstvo, preskakanjem obroka ili samostalnom pripremom obroka. Ne smijemo zaboraviti da djeca veliki dio vremena svakodnevno provode u školi, gdje jedu i piju ono što im je na raspolaganju. Ako su u školi automati s grickalicama, slatkišima i slatkim pićima, a školska užina s visokovrijednim namirnicama ili nije na raspolaganju (u srednjim školama) ili ta hrana nije ukusna i primamljiva učenicima, učenici će posegnuti za namirnicama iz automata. Zbog toga je dostupnost ukusnih visokovrijednih

namirnica upravo u školu važna u pravilnoj prehrani učenika.

Uz nepravilnu prehranu u djetinjstvu i adolescenciji veže se i pojavnost zubnog karijesa, kao najčešće bolest u dječjoj dobi koja nije samoograničavajuća i koja se ne liječi antibioticima. Učestala konzumacija šećera nemlijječnog izvora, kao i nedostatak fluora jasno su utvrđena dva vodeća čimbenika u razvoju zubnog karijesa. Praktički u potpunosti se može spriječiti izbacivanjem slatkiša iz prehrane i održavanjem higijene zubne šupljine. Pranje (četkanje) zubi je najraširenija metoda uklanjanja plakova i održavanja higijene, s visokim stupnjem društvene prihvatljivosti, pa je upravo taj podatak tražen u ovom istraživanju.

Slika 29.

Rezultati pokazuju da u prosjeku tek svaki drugi učenik odnosno učenica u Hrvatskoj pere zube barem dva puta dnevno (57% u 2006., 52% u 2002.), pri čemu smo se smjestili u donjoj polovicu ljestvice zemalja

sudionica istraživanja, daleko iza vodeće Češke i Švedske gdje to iznosi 80-90%. U Hrvatskoj u sve tri dobne skupine taj postotak je veći za djevojčice nego za dječake. Djevojčice u većem postotku peru zube od

dječaka, te znatan dio dječaka ne pere zube svaki dan (2006/2002: 13%/18% u dobi od 11 godina, 14%/17% u dobi od 13 godina i 11%/16% u dobi od 15 godina). Kod djevojčica zamjećujemo porast u pranju zubi porastom dobi, dok kod dječaka pad koji je bio izražen u 2002. nije tako jasno prisutan u 2006. godini.

S ovim podacima ne smijemo biti zadovoljni. Posebno se to odnosi na dječake starijih dobnih skupina, koji prema ovim rezultatima postaju rizična skupina po pitanju zdravlja zubi. Pozitive promjene na području znanja, stavova i ponašanja djece u cilju trajne dobre oralne higijene zahtjeva integralni pristup na području zdravstvenog odgoja i promicanja zdravlja.

Literatura:

1. Arens, U. (ed.) (1999) *British Nutrition Foundation Task Force Report. Oral Health: Diet and Other Factors*. Elsevier, Oxford.
2. Artnik, B. Premik M. Dental Concerns and oral health of children and adolescents in Slovenia: Present state and future perspectives. In: Abstract book of International Conference "Caring of Europe's Young Generation". Ljubljana, 2003:16.
3. British Medical Association, Board of Science. Preventing Childhood Obesity. *British Library*. 2005
4. Canadian Institutes of Health Research; Addressing Childhood Obesity: The Evidence for Action, Institute of Nutrition, Metabolism and Diabetes; Evidence Report, January 12, 2004
5. Cole T, Children grow and horses race: is the adiposity rebound a critical period for later obesity? *BMC Pediatrics* 2004;4:6
6. Deshmukh J, Vandana KL, Chandrashekar KT, Savitha B. Clinical evaluation of an ionic tooth brush on oral hygiene status, gingival status, and microbial parameter. *Indian J Dent Res*. 2006 Apr-Jun;17(2):74-7.
7. Himes JH, Dietz WH. Guidelines for overweight in adolescent preventive services: recommendations from an expert committee. *Am J Clin Nutr* 1994;59:307-16
8. Hrvatski zdravstveno statistički ljetopis za 2002. godinu. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2003: 208.
9. Honkala et al. A case study in oral health promotion. In: *The evidence of Health Promotion Effectiveness*. A report for the European Commission by the International Union for Health Promotion and Education. Brussels-Luxemburg, 2000.
10. James J, Thomas P, Cavan D, Kerr D. Preventing childhood obesity by reducing consumption of carbonated drinks: cluster randomised controlled trial. *BMJ* 2004;328:1237(1-6)
11. National Health and Medical Research Council. Clinical practice guidelines for the management of overweight and obesity in children and adolescents. Canberra: Commonwealth of Australia, 2003.
12. National High Blood Pressure Education Program Working Group on High Blood Pressure in Children and Adolescents. The Fourth Report on the Diagnosis, Evaluation, and Treatment of High Blood Pressure in Children and Adolescents. *Pediatrics* 2004;114:555-576
13. Pirouznia M. The influence of nutrition knowledge on eating behaviour - the role of grade level. *Nutrition & Food Science* 2001;31:62-66.
14. Steinberger J, Daniels SR. Obesity, Insulin Resistance, Diabetes, and Cardiovascular Risk in Children: An American Heart Association Scientific Statement From the Atherosclerosis, Hypertension, and Obesity in the Young Committee (Council on Cardiovascular Disease in the Young) and the Diabetes Committee (Council on Nutrition, Physical Activity, and Metabolism). *Circulation* 2003;107:1448-1453
15. Truswell A S, Darnton-Hill I. Food habits of adolescents. *Nutrition Reviews* 1981;39:73-99.
16. Thomas J. Food choices and preferences of schoolchildren. *Proceedings of the Nutrition Society* 1990;50:49-57.
17. WHO. *Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health WHA5717 (22 May 2004)*.

PREDODŽBA O VLASTITOM TIJELU, KONTROLA TJELESNE TEŽINE

Jedan od najvažnijih događaja kroz koje mladi prolaze na putu odrastanja svakako je prilagođavanje na mnoge tjelesne i psihičke promjene koje nastaju tijekom adolescencije. Sazrijevanje ima i tjelesne i psihičke i emocionalne sastavnice, a harmonizacija razvoja uvelike ovisni o samopoštovanju i stvaranju pozitivne slike o sebi. Intelektualni razvoj i emocionalna neovisnost omogućuju adolescentima razvoj složenije i sofisticiranije predodžbe o sebi. Adolescencija je razdoblje u kojem dolazi do zamjene uloga pa vezana samo uz tu činjenicu dovodi do promjene slike o sebi. Razvija se veza između tjelesnog izgleda i samopoštovanja, a ta povezanost snažnije je izražena u djevojčica. Tjelesne promjene koje prate razdoblje adolescencije mogu u upravo najosjetljivijem razdoblju narušavati sliku o sebi i rezultirati ne samo poljuljanim samopouzdanjem već i neželjenim navikama koje mogu imati i dugoročne posljedice.

Postoji spolna razlika u načinu na koji dječaci i djevojčice procjenjuju svoje tijelo. U proteklih tridesetak godina istraživanja su pokazala da društveni utjecaji koji stavljaju naglasak na mršavost i popularnost redukcijskih dijeta počinju djelovati već na adolescentnu populaciju.

Redukcijske dijete i ostale metode kontrole tjelesne težine postale su prepoznatljive odrednice

adolescentnog ponašanja kao sredstvo postizanja savršenog tijela. Adolescenti često neprikladno svrstavaju sebe s obzirom na tjelesnu težinu i često se, iako normalno uhranjeni, vide kao preuhranjeni što dovodi do zabrinutosti zbog tjelesne težine i pribjegavanja redukcijskim dijetama. Djevojčice pritom ne žele postići primjerenu tjelesnu težinu za svoju visinu i dob, već puno manju tjelesnu težinu, dok dječaci sebe češće doživljavaju kao pothranjene i nastoje povećati tjelesnu težinu najčešće povećanjem mišićne mase. U ovoj dobi kada je rast i razvoj u svom punom zamahu podvrgavanje redukcijskim dijetama koje su često medicinski potpuno neprihvaćene predstavlja realnu opasnost za zdravlje mlade osobe u razvoju. Redukcijske dijete mogu imati i značajan utjecaj na psihičko zdravlje, a usko se vežu uz depresiju i smanjenje osjećaja samopoštovanja. Ljudi s niskim samopouzdanjem koji pribjegavaju redukcijskim dijetama često to čine kako bi podigli svoje samopoštovanje, a na kraju sebe često doživljavaju manje vrijednima. Redukcijske dijete koje provode mladi na žalost često uključuju i preskakanje obroka, posebice doručka, gladovanje te povraćanje i zlouporabu laksativa.

Brojne tjelesne promjene koje se odvijaju tijekom adolescencije s druge strane mogu dovesti do nakupljanja prekomjernih kilograma koji pogoduju nastanku pretilosti. Pretilost je

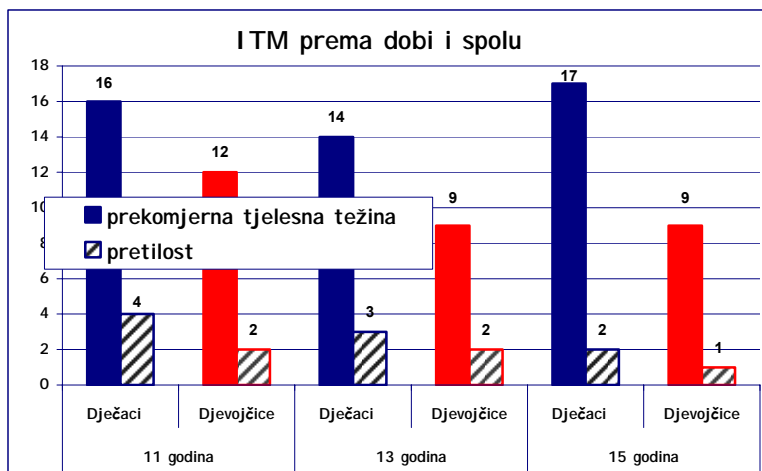
veliki javnozdravstveni problem već u razmjeru epidemije na koje upozorava i Svjetska zdravstvena organizacija, a i politike pojedinih zemalja donose strateške dokumente i oduzimaju različite mjere kako bi unaprijedili prehrambene navike stanovništva, osobito mladih.

Znači, mladi se s jedne strane suočavaju s neracionalnim doživljavanjem sebe i svog tijela, s druge strane s agresivnim modelima i pritiscima medija i reklama, a dok je mijenjanje navika koje su loše i usvajanje pravilnijeg načina života dugoročan proces koji uključuje napore čitave zajednice, pribjegava se naoko lakšem a zapravo nepravilnom postupku „brzih“ redukcijskih dijeta koje su potpuno neprimjerene razvojnom razdoblju. Najvažnija dugoročna posljedica pretilosti u dječjoj dobi je njezina prisutnost i u odrasloj dobi. Postoje dokazi koji potvrđuju dugoročni negativni učinak prekomjerne tjelesne težine u adolescenciji na odraslu dob, a

očituje se povećanom smrtnošću od koronarne bolesti srca, ateroskleroze i kolorektalnog karcinoma. Negativno stereotipno ponašanje prema pretilosti i pretilima razvija se od najranije dobi pa je stoga pretilost diskriminirajući faktor u socijalnom okruženju. Bez agresivnog pristupa prevenciji i liječenju pretilosti posljedice na zdravlje i društvo biti će dugotrajne.

Podatci o visini i težini ispitanika dobiveni su anamnestički odgovorima na pitanja:

“Koliko si težak (teška) bez odjeće i obuće?” i “Koliko si visok (visoka) bez cipela?” Iz ovih podataka izračunat je indeks tjelesne mase (ITM). Korištenjem tablica percentilne distribucije ITM (Cole, 2002.) izračunato je za svako dijete u kojem se rasponu ITM - a za dob i spol nalazi. Povećanu tjelesnu masu imaju djeca čiji je ITM između 85. i 95. percentile za dob i spol, a pretili su oni čiji je indeks tjelesne mase iznad 95. percentile.

Slika 30.

Podatci za Hrvatsku ukazuju da je udio dječaka s prekomjernom tjelesnom težinom i pretilošću najveći u dobi od 15 godina (16,6% i 2%), a najniži u dobi od 13 godina (14,1% i 2,9%). Među djevojčicama je udio onih s prekomjernom tjelesnom težinom i pretilošću podjednak u dobi od 13 godina (8,5% i 1,7%) i 15 godina (9,0% i 1,3%). Iako se podatci o tjelesnoj težini i visini dobiveni samo temeljem izjave ispitanika ne mogu smatrati posve pouzdanima (manja djeca možda i nisu sigurna u pravi podatak, a u adolescenata je moguće prikrivanje ili pretjerivanje), kako se istraživanje provodi na jednak način u svim zemljama, sustavna se pogreška u međunarodnim usporedbama može zanemariti. Od 31 zemlje za koju postoje podatci o ITM, u dobi od 11 godina i 15 godina Hrvatska se nalazi na trinaestom mjestu za oba spola, a na sedamnaestom u dobi od 13 godina. Kako se u istraživanju iz 2002. godine Hrvatska nalazila za dob od 13 godina na dvadeset petom mjestu od 35 zemalja sudionica, a za dob od 15 godina na dvadeset trećem mjestu, uočava se da se broj i udio djece prekomjerne tjelesne težine u našoj zemlji povećao u prethodnom razdoblju.

Najviše pretile djece i djece prekomjerne tjelesne težine imaju Malta (ukupno 29,9%) te Sjedinjene Američke Države, Kanada, Wales, Grčka i Portugal, a najmanje Litva (5,9%) te Rumunjska, Latvija i Slovačka.

U razdoblju sazrijevanja je odnos prema vlastitom tijelu često nerealan, pa su tako i procjenjivani ne samo doživljaj tijela već i aktivnosti u smislu postizanja poželjne tjelesne težine.

Kako bi se dobio uvid u status tjelesne težine i poduzimanje redukcijskih dijeta postavljena su sljedeća pitanja: "Misliš li da si....: izrazito premršav/a, nešto premršav/a, približno dobre težine, malo predebeo/la, izrazito predebeo/la".

Svojom težinom je nezadovoljno 37% dječaka i 41% djevojčica u dobi od 11 godina, 38% dječaka i 44% djevojčica u dobi od 13 godina te 37% dječaka i 48% djevojčica u dobi od 15 godina. Kod djevojčica nezadovoljstvo svojom tjelesnom težinom povećava se s dobi. od toga, nezadovoljstvo u smislu smatranja da imaju prekomjernu tjelesnu težinu izražava 21% dječaka i 24% djevojčica od 11 godina, 23% dječaka i 28% djevojčica od 13 godina i 15% dječaka i 34% djevojčica od 15 godina.

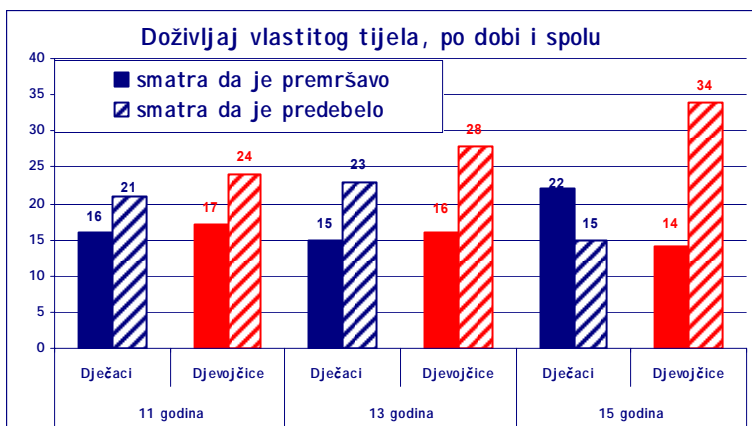
Percepcija vlastitog tijela u skladu je s doživljavanjem sebe tipičnim za adolescenciju. Dok dječaci razvojem i sazrijevanjem počinju težiti što robusnijem i nabildanijem izgledu, djevojčice žele biti što vitkije i sličnije modelima s naslovnih stranica.

Na pitanje "Jesi li sada na dijete ili činiš nešto drugo da bi smanjio/la težinu?" ponuđeni odgovori bili su sljedeći: "ne, zadovoljan/na sam svojom težinom; ne, ali trebao/la bih malo

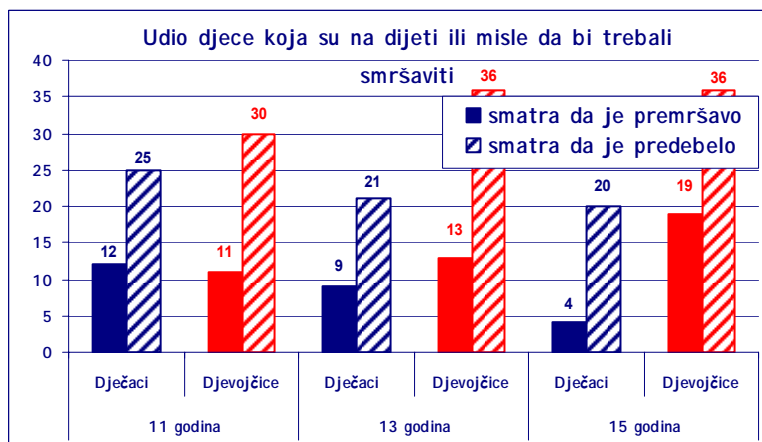
smršaviti; ne jer se trebam malo udebljati; da". Odgovori "da" i "ne, ali trebao/la bih malo smršaviti" smatrani su pokazateljima trenutne dijete i želje za kontrolom tjelesne težine.

Trenutno je na dijete ili misli da bi trebalo smršaviti 37% dječaka i 41% djevojčica u dobi od 11 godina (31% dječaka i 34% djevojčica u 2002. godini), 32% dječaka i 49% djevojčica u dobi od 13 godina (28% dječaka i 42% djevojčica u 2002. godini) te 24%

dječaka i 55% djevojčica u dobi od 15 godina (23% dječaka i 54% djevojčica u 2002. godini). Dok se udio djevojčica koje žele smršaviti s dobi povećava, udio dječaka se smanjuje. Usporedba dvaju istraživanja ukazuje da se zaokupljenost vlastitim izgledom pojavljuje u sve mlađoj dobi te da se u dječaka ne nalaze izrazitije promjene percepcije, dok je u djevojčica sve izraženiji trend pokušaja smanjivanja težine i podvrgavanja dijetama.

Slika 31.

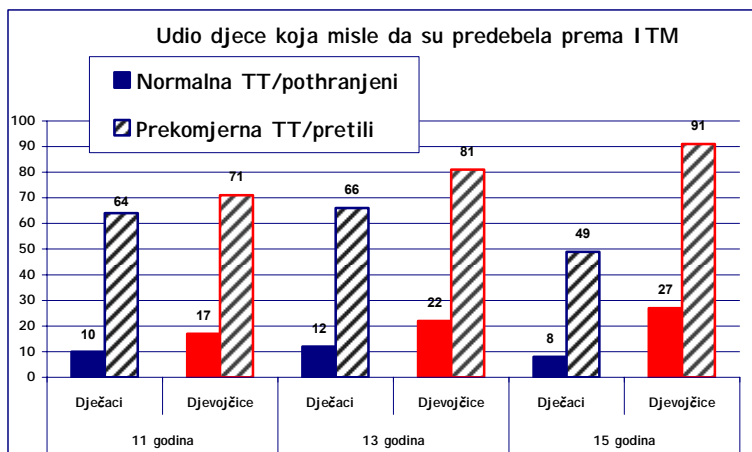
Slika 32.

Hrvatska je na 30. mjestu od ukupno 41 zemlje sudionice ovog

istraživanja s obzirom na udio djece od 15 godina koja su trenutno na dijete.

Podatak da je 55% djevojčica u dobi od 15 godina trenutno na dijeti ili misle da

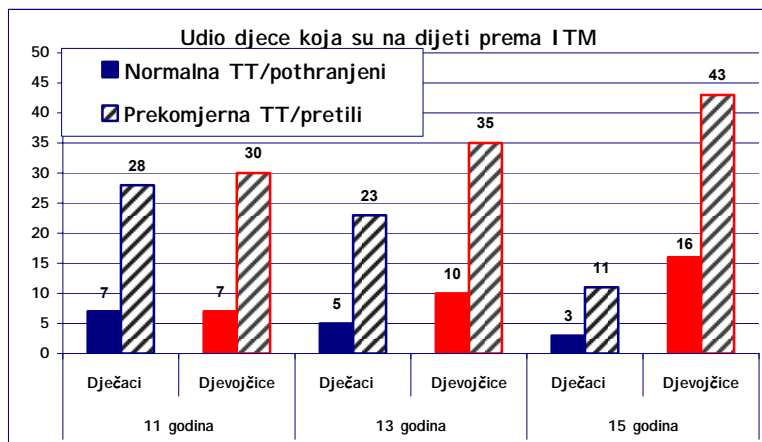
bi trebale smršaviti nešto je nad čime bi se svi trebali zamisliti.

Slika 33.

Ako se doživljaj vlastitog tijela analizira u odnosu na indeks tjelesne mase (prema izjavi djece, izračunat prema standardima IOTF za dob i spol), uočava se da se predodžba o vlastitom tijelu razlikuje prema spolu a i dobi djece. Određeni broj djece oba spola koja prema objektivnim kriterijima nemaju prekomjernu tjelesnu težinu i nisu pretela smatraju da imaju prekomjernu tjelesnu težinu. Takav je osjećaj izraženiji u djevojčica u svim uzrastima, a raste s dobi. Tako među djevojčicama čiji je ITM manji ili u granicama normale za dob i spol 17% u dobi od 11 godina, 22% u dobi od 13 godina i 27% u dobi od 15 godina misli da je predebelo. Takvi stavovi, ukoliko se ne prepoznaju i ne postupa se na pravilan način, mogu dovesti do neprimjerenog ponašanja i neodgovarajućih prehranbenih navika odnosno poremećaja prehrane.

Ako se analiziraju aktualne prehranbene navike, odnosno držanje dijete u odnosu na registrirani indeks tjelesne mase, uočava se da već u dobi od 11 godina neku vrstu dijete provodi 7% dječaka i djevojčica čija je tjelesna težina u preporučenim rasponima (ili su pohtranjeni). Taj udio se među djevojčicama povećava s dobi, te u dobi od 13 godina 10%, a u dobi od 15 godina 16% djevojčica koje objektivno ne bi trebale reducirati unos namirnica, zapravo drže dijete. Restriktivni pristup prehrani u doba najintenzivnijeg rasta i razvoja, a da za to često nema ni stručnog stava ni uporišta, može ne samo dovesti do poremećaja prehranbenih navika u kasnijem životnom razdoblju, već i neposredno ugroziti zdravstveno stanje djeteta ili mlade osobe.

Slika 34.

Kod dječaka je situacija drugačija i osobito u dobi od 15 godina manje su zabrinuti za svoju eventualnu prekomjernu tjelesnu težinu i manje skloni reduktivnim prehranbenim navikama. Kako je za dječake upravo u tom razdoblju osobito važno da izgledaju snažno i razvijeno, za njih je

osjećaj da su premršavi dominantniji i prevladavajući.

Rezultati ukazuju na veliku važnost razvoja učinkovitih, prilagođenih i činjenično utemeljenih programa i strategija prevencije nastanka i liječenja pretilosti u mlađim dobnim skupinama.

Literatura:

1. Canning H, Mayer J. Obesity - its possible effect on college acceptance. *New Engl J Medicine* 1996;275:1172-1174.
2. Engeland A, Bjorge T, Tverdal A, Sogaard AJ. Obesity in adolescence and adulthood and risk of adult mortality. *Epidemiology* 2004; 15:79-85.
3. Koff E, Rierdan J. Perceptions of weight and attitudes toward eating in early adolescent girls. *J Adolesc Health* 1991;12:307-312.
4. World Health Organisation. Obesity: Preventing and managing the global epidemic. Report of WHO consultation on obesity. World Health Organisation, Geneva, 1998.
5. Williams J, Wake M, Heskeht K, Maher E, Waters E. Health-related quality of life of overweight and obese children. *J Am Med Association* 2005;293:70-76.

TJELESNA AKTIVNOST I SJEDILAČKI NAČIN ŽIVOTA

Kretanje je jedna od osnovnih životnih potreba, kao i potreba za zrakom, hranom, vodom i svjetlošću. Dobrobit tjelesne aktivnosti za zdravlje od neprocjenjive je važnosti. Redovita tjelesna aktivnost doprinosi kvaliteti života. Za zaštitu i očuvanje zdravlja važna je tjelesna aktivnost od djetinjstva do starosti. Dobrobit aktivnog djetinjstva seže u odraslu dob i vrlo je vjerojatno da će aktivno dijete postati aktivna odrasla osoba.

Doprinos tjelesne aktivnosti zdravlju uključuje smanjenje rizika za pojavu kardiovaskularnih bolesti, karcinoma kolona, inzulini neovisne šećerne bolesti i osteoporoze. Povoljno utječe na pretile, oboljele od artritisa, anksiozne i depresivne. Tjelesna aktivnost povećava kvalitetu sna, koja je važan dio dobrog zdravlja i kvalitete života općenito.

Svjetska zdravstvena organizacija upozorava da je pomanjkanje tjelesne aktivnosti moguće odgovorno za 1,9 milijuna smrti godišnje. Trećinu karcinoma bilo bi moguće spriječiti kada bi održavali normalnu tjelesnu težinu i bili tjelesno aktivni kroz sva životna razdoblja. Oni koji nisu niti preporučeno minimalno tjelesno aktivni imaju 1,5 puta veću šansu oboljeti od bolesti srca i krvnih žila.

Pozitivni učinci tjelesne aktivnosti na mlade nisu tako dobro dokumentirani iako su prepoznati pozitivni učinci na zdravlje vezani uz krvni tlak, lipide u krvi, kosti i psihu. I

dok tjelesno vježbanje tijekom perioda rasta nema većeg utjecaja na rast u visinu i sazrijevanje, redovito tjelesno aktivna djeca uglavnom se odlikuju boljom aerobnom izdržljivošću i višom razinom niza funkcionalno-motoričkih sposobnosti.

S obzirom da tjelesna aktivnost predstavlja važnu dobrobit za zdravlje mladih ljudi, poboljšanje tjelesne aktivnosti među mladima predstavlja važan javnozdravstveni izazov.

Protetkih godina mnogo se ulagalo u otkrivanje značajki tjelesne aktivnosti kako bi se uočile zapreke i promovirao neki od oblika tjelesne aktivnosti.

Prijašnji rezultati HBSC istraživanja pokazuju kako tjelesna aktivnost opada s godinama, osobito među djevojkama. Brojne studije objavljene proteklih godina ukazuju na činjenice koje su povezane s odlukama mladih da se bave nekom tjelesnom aktivnošću. Važni čimbenici su demografija (dječaci i mlađa djeca vjerojatnije će biti aktivnija), psihološke faktore (natjecanje i užitak), socijalne faktore (ohrabrenje i podrška roditelja, i vršnjaka) i okruženje (dostupnost prostora i programa).

Dvije važne preporuke za mlade su slijedeće: svi mladi trebali bi biti umjereno tjelesno aktivni 1 sat dnevno. Umjerena tjelesna aktivnost označava se kao ekvivalent žustrom hodu koji može dovesti do toga da se osoba osjeća "toplo i lagano bez daha".

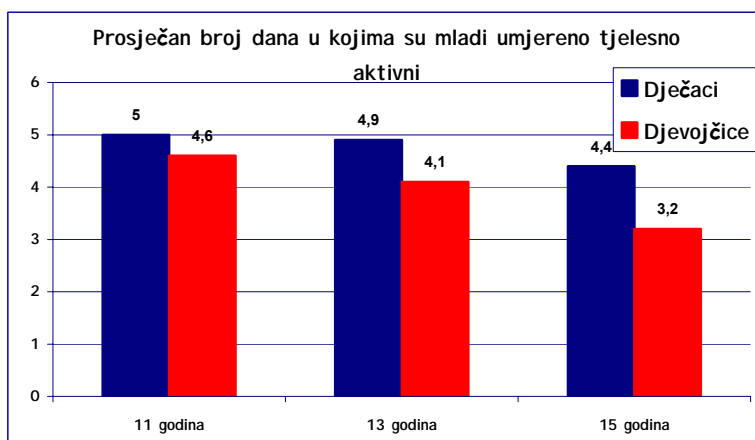
Mjeriti tjelesnu aktivnost među mladima nije jednostavno. Sagledavanje umjerene tjelesne aktivnosti uključuje pitanje koja se odnosi na broj dana u kojima se mladi bave umjerenom tjelesnom aktivnošću najmanje 60 minuta dnevno, a vezani su uz definiciju tjelesne aktivnosti i neke primjere te aktivnosti kao trčanje, žustro hodanje, plivanje, rolanje, nogomet, košarku, vožnju bicikla, plesanje...

U HBSC istraživanju dva pitanja vezana uz pojačanu tjelesnu aktivnost odnosila su se na tjelesnu aktivnost izvan redovite školske nastave i to koliko često i koliko sati tjedno u slobodno vrijeme, intenzivno vježbaš tako da ostaneš bez daha ili se oznojiš. Ponuđeni odgovori bili su svaki dan, 4-6 puta tjedno do rjeđe nego jednom tjedno i nikada; odnosno uopće ne, oko pola sata, oko jedan sat, oko 2 do 3 sata do sedam ili više sati tjedno.

Po definiciji tjelesna aktivnost je bilo koja aktivnost koja nam ubrzava

otkucaje srca i neko nas vrijeme ostavlja bez daha. Definicija je prilagođena HBSC istraživanju tako što uključuje bavljenje tjelesnom aktivnošću u sklopu školskih aktivnosti. Tjelesna aktivnost može se provoditi bavljenjem nekim sportom, igranjem s prijateljima ili hodanjem do škole. Rezultati daju pregled prosječnog broja dana u kojima su mladi tjelesno aktivni jedan ili više sati dnevno što možemo povezati s količinom aktivnosti u koje su uključeni i udjelom aktivnosti s obzirom na preporuke.

Na pitanje: "U proteklih 7 dana, koliko si dana bio/la tjelesno aktivan/na ukupno najmanje 1 sat (60 minuta) dnevno?," ponuđeni odgovori bili su od 0 dana do 7 dana u tjednu. Prema rezultatima HBSC 2006. mladi u Hrvatskoj umjereno su tjelesno aktivni u prosjeku 4,4 dana u tjednu (4,8 dana dječaci i 4 dana djevojčice). 2002. godine umjereno tjelesno aktivni bili su 3,8 dana u tjednu.

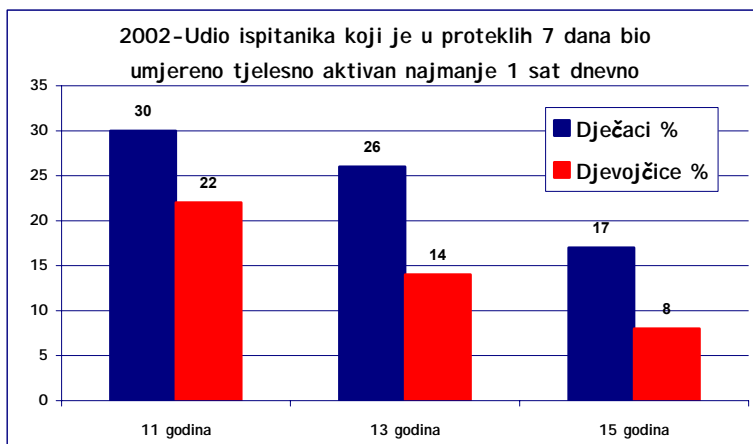

Slika 35.

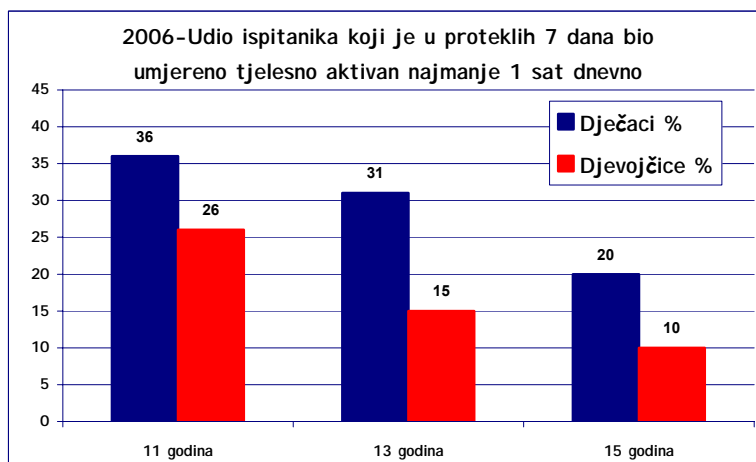
Dječaci su više aktivni od djevojčica u svim dobnim skupinama.

Tjelesna aktivnost opada s godinama, osobito kod djevojčica.

Uspoređujući podatke s u Hrvatskoj nešto su više tjelesno podacima iz 2002. godine djeca i mladi aktivni.

Slika 36.

Slika 37.

U proteklih sedam dana u dobi od 11 godina 36% dječaka je umjereno tjelesno aktivno ukupno najmanje jedan sat dnevno, a taj udio se smanjuje za 13 godina (31%) i još više za 15 godišnjake (20%).

Među djevojčicama je u dobi od 11 godina u proteklih sedam dana njih 26% bilo umjereno tjelesno aktivno ukupno najmanje jedan sat dnevno, među onima u dobi od 13 godina njih

15%, a među petnaestogodišnjakinjama samo njih 10%.

Hrvatska se nalazi u gornjoj trećini ljestvice od 41 zemlje u kojima se provodilo HBSC istraživanje s obzirom na udio mladih koji je u proteklih sedam dana bio tjelesno aktivan ukupno najmanje jedan sat dnevno. U Slovačkoj, Irskoj i SAD-u mladi su najviše umjereno tjelesno aktivni.

Važno je istaknuti značajnu ulogu predmeta tjelesne i zdravstvene kulture koji uz obitelj ima veliki utjecaj na formiranje stavova mladih i prakticiranje tjelesno aktivnog stila života, kao i satnicu koja zbog obima programa ostavlja nedovoljno vremena za tjelesnu i zdravstvenu kulturu. Sport je idealna životna škola. Vještine koje se uče kroz igru, tjelesnu i zdravstvenu kulturu, sport osnovni su preduvjet za cjelovit razvoj mlade osobe. Te vještine kao suradljivost („fer“ igra), komunikacija (dijeljenje), poštivanje pravila (samopouzdanje), rješavanje problema (povjerenje), razumijevanje (iskrenost), kontakti s drugima (samopoštovanje), vodstvo (tolerancija), uvažavanje drugih (otpornost), vrednovanje uloženog napora (timski rad), kako pobijediti (disciplina), kako gubiti (povjerenje), kako se odnositi s konkurencijom važne su za prilagodbu mlade osobe u društvu, a ostaju za cijeli život. Zanemarivanje tjelesne kulture smanjuje kvalitetu edukacije s negativnim posljedicama na javno zdravstvo i zdravstveni budžet. Tjelesna i zdravstvena kultura je jedini predmet u nastavnom programu koji je specifično orijentiran tijelu. Tako orijentiran vlastitom tijelu pomaže podučiti mlade ljude brizi za svoje tijelo kao i tijelo drugih te im tako neposredno pomaže suočiti se s mnogim izazovima današnjice uključujući HIV/AIDS, spolno prenosive bolesti, pušenjem i konzumacijom droga.

Na aktivnost djece svakako utječe i dostupnost dvorana, klubova i igrališta nakon nastave. Prijevoz djece do škole ili pješaćenje s obzirom na organizaciju vremena obitelji, ali i dostupnost sigurnih prilaza i putova školi te biciklističkih staza do škole mogli bi imati važnu ulogu. Cjelokupan način života kao i stavovi roditelja prema tjelesnoj aktivnosti utjecat će na oblikovanje stavova djece i mladih.

Sjedilački način života i opterećenost školom

Do vremena kada će odrasla osoba navršiti 70 godina prosječno će provesti 7 do 10 godina gledajući televiziju. Djeca danas veliki dio vremena provode u sjedećem položaju, za računalom, gledajući televiziju, igrajući igrice. Smanjenom tjelesnom aktivnošću i sve duljim sjedenjem mišićno-koštani sustav nema povoljne uvjete za pravilan razvoj. U HBSC istraživanju u vrste sjedilačkog načina života uključeni su gledanje televizije i videa, korištenje kompjutera za zabavu te učenje i pisanje domaćih zadaća. Sjedilački način života doprinosi i razvoju pretilosti. Sve veće korištenje kompjutera u proteklom desetljeću predstavlja još jedan način zabave i provođenja slobodnog vremena.

Neke studije pokazuju da često korištenje kompjutera ima negativan utjecaj na zdravlje ljudi. S obzirom da je korištenje računala neizbježno, da nam predstoji informatizacija školstva važno je djecu podučiti kako „zdravo“ koristiti računalo,

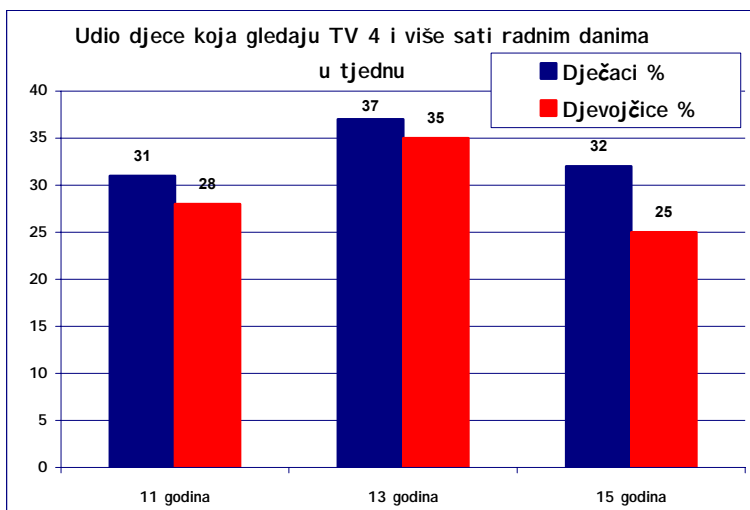
kako pravilno sjediti, koristiti tipkovnicu i miš s ciljem sprečavanja ozljeda.

Druga istraživanja ukazuju na činjenicu da oni koji se često koriste kompjuterom postižu bolje akademske uspjehe i imaju aktivniji društveni život. Iako je uvriježeno mišljenje da sve veća popularnost gledanja televizije i korištenja kompjutera među mladima doprinosi razvoju inaktivne generacije uopće.

Pitanja vezana uz tri tipa sjedilačkog načina života bila su uključena u HBSC istraživanje kako bi se dobio uvid u odnos tih aktivnosti i umjerene tjelesne aktivnosti mladih u radnom tjednu i vikendom. Djeca su odgovarala na šest pitanja: "Koliko sati na dan u tjednu/vikendom, u slobodno vrijeme, obično gledaš televiziju (uključujući video i DVD)?", "Koliko sati

na dan u tjednu/vikendom, u slobodno vrijeme obično igraš igrice na kompjutoru ili konzoli uključujući i Playstation i sl.?" te "Koliko sati na dan u tjednu/vikendom (u slobodno vrijeme) obično provedeš uz kompjutor?". Važno je naglasiti da djeca u isto vrijeme mogu biti uključena u nekoliko sjedilačkih aktivnosti npr. pišući zadaću na kompjutoru dok je televizija uključena pa nije uputno zbrajati vrijeme tih aktivnosti kako bi se dobio uvid u ukupno vrijeme provedeno sjedilačkim načinom života.

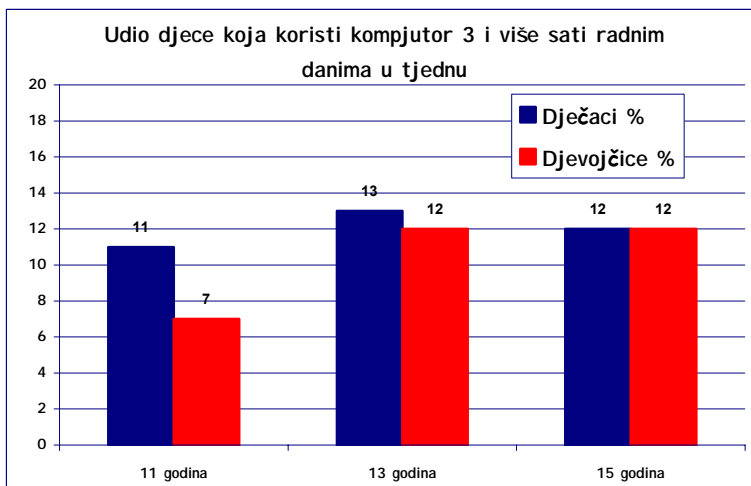
Četiri i više sati tijekom radnih dana u tjednu provede gledajući televiziju 33% dječaka i 29% djevojčica (34% i 29% 2002), dok vikendom to čini 46% dječaka i djevojčica (56% i 52% 2002).

Slika 38.

Tri i više sati dnevno tijekom radnih dana u tjednu provode za računalom 12% dječaka i 11%

djevojčica (16% i 5% 2002.), a vikendom 18% dječaka i 15% djevojčica (32% i 11% 2002.).

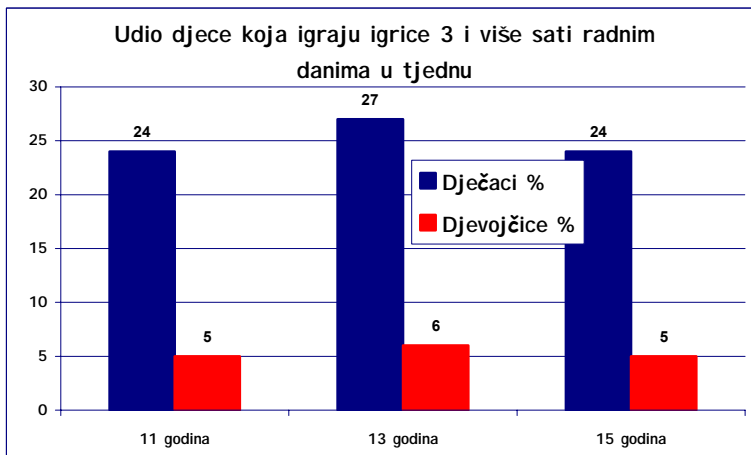

Slika 39.

Uspoređujući podatke s podacima istraživanja iz 2002. godine opažamo porast udjela djevojčica koje koriste računalo tri i više sati dnevno.

kompjutoru ili konzoli uključujući i Playstation 25% dječaka i 5% djevojčica, dok vikendom to čini 42% dječaka i 13% djevojčica.

Tri i više sati dnevno u tjednu, u slobodno vrijeme obično igra igrice na

Slika 40.

Neka istraživanja pokazuju da su djeca u dobi od 15 godina koja više uče, više i tjelesno aktivna, a manje gledaju televiziju, a djevojčice u dobi od 11 godina koje više uče, više gledaju televiziju. Djeca koja gledaju televiziju 2

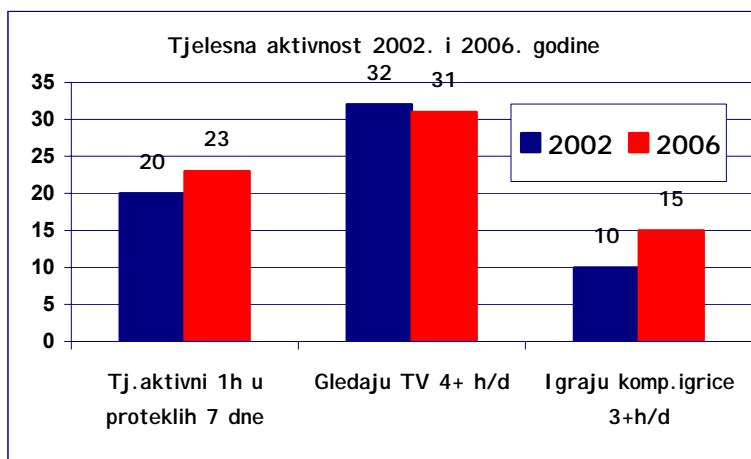
i više sati dnevno najviše je u Bugarskoj i Slovačkoj.

Daljnje usporedbe ukazuju na činjenice da djeca koja gledaju televiziju 4 i više sati dnevno te igraju igrice 3 i više sati dnevno češće zlostavljaju

svoje vršnjake, češće se tuku i imaju više muških prijatelja. Gledanje televizije i igranje igrica veže se uz agresivno ponašanje kao što je bullying i tučnjava. 10 do 20% nasilja u stvarnom životu može se pripisati utjecaju nasilja u medijima. Gledanje televizije povezano je i s povećanim unosom visokokaloričnih namirnica, slatkisha i slatkih pića te smanjenim unosom voća i povrća. Jedan dio učenika provodi puno više vremena pred ekranom nego što je preporučeno.

Ograničavanje vremena provedenog pred ekranom na ne više od 2 sata dnevno i komentiranje kontraverznog sadržaja s adolescentima mogući je zaštitni čimbenik.

Uspoređujući podatke s 2002. godinom zamjećujemo da je veći udio onih koji su umjereno tjelesno aktivni, malo manji udio onih koji gledaju televiziju 4 i više sati dnevno tijekom radnih dana, ali veći udio onih koji provode slobodno vrijeme igrajući igrice.

Slika 41.

Uvjeti za bavljenje nekom od tjelesnih aktivnosti mogli bi biti dobra

organizacija vremena, pozitivni stavovi i dobra motivacija.

Literatura:

- Andersen RE, Crespo CJ, Bartlett SJ, et al. Relationship of Physical Activity and Television Watching With Body Weight and Level of Fatness Among Children. *JAMA* 1998; 279 (12):938-942.
- Dietz, W. (2002) Factors associated with childhood obesity. *Nutrition*, 7(4), 290-291.
- Hickman M, Roberts C, Matos M. Exercise and leisure time activities. In Currie C, Hurrelman K., Srtterbolte W, Smith R, Todd J. (Eds.) *Health and Health Behaviour Among Young People*. WHO Regional office for Europe: Copenhagen, 2000.;
- Ho SMY, Lee TMC. Computer usage and its relationship with adolescent lifestyle in Hong Kong. *J Adol Health* 2001; 29:259-266.
- Mišigoj-Duraković M.: Tjelesna aktivnost u prevenciji bolesti srca i krvnih žila, *Knjiga sažetaka, Simpozij „Srce za život“*: 9, 2004
- Report from UN 2003: Sport for Development and Peace
- Vereecken, C.A., Todd, J., Roberts, C., Mulvihill, C. & Maes, L. (2006) Television viewing behavior and associations with food habits in different countries. *Public Health Nutrition*, 9, 244-250.

PUŠENJE CIGARETA

U Okvirnoj konvenciji Svjetske zdravstvene organizacije za kontrolu duhana posebna se zabrinutost izražava u odnosu na pušenja i druge oblike upotrebe duhana u dječjoj dobi i adolescenciji diljem svijeta, posebno u odnosu na pušenje u sve mlađoj dobi. Naime, pušenje cigareta započinje najčešće u ranoj adolescenciji, razvojnom dobu koje nekoliko desetljeća prethodi smrti i oštećenju povezanom s pušenjem u odrasloj dobi. Rijetki pojedinci započinju pušiti u odrasloj dobi, dok većina prvi put popuši cigaretu prije završetka srednjoškolskog obrazovanja. Što ranije mladi započinju pušiti, to su veće šanse za težu uporabu u odrasloj dobi, te imaju veće šanse za duži pušački staž. Oboje, trajanje pušenja i količina popušenog duhana, povezano je s potencijalnim kroničnim zdravstvenim problemima.

Razlozi i poticaji zbog kojih mladi počinju pušiti nisu jednostavni. Jedan od najvažnijih čimbenika za početak pušenja je to što se pušenje doživljava kao odraz zrelosti i nezavisnosti. Takav privid koji adolescenti pripisuju odraslima koji puše duhanska je industrija brižljivo izgradila i podržava ga (Lindsay 1997). Nedvojbeno je i da odrasli koji puše, kao članovi obitelji, filmski glumci, popularni glazbenici, sportaši i ostali koje djeca, a osobito adolescenti idoliziraju i oponašaju, imaju na njih

velik utjecaj (Jackson 1997., Boyle 1997., Cohen 1994). U zemljama širom svijeta milijarde se dolara troše na vrlo suptilne, sofisticirane reklame koje ne samo da prikazuju pušače kao uspješne, zrele, moderne i glamurozne osobe, već i na mudar, neizravan način reklamiraju cigarete, koristeći pritom popularne likove ili vješto sročene slogane a da pritom ni ne spomenu pušenje ni cigaretu. Poruka se vezuje s ugodom i poželjnom situacijom i koristeći nesvjesno potiče i ohrabruje započinjanje pušenja. Sun (1998) je utvrdio da oko 27% učenika vjeruje da je na pušačke navike njih ili njihovih prijatelja utjecalo reklamiranje cigareta.

Za početak navike pušenja u mladih su ipak od najvećeg značenja utjecaji, kako vršnjaka i grupe, tako i roditelja ili starije braće i sestara (Epstein 2000., Cohen 1994., DiStefan 1998., Najem 1997.). Ne samo da je pušenje zdravstveni rizik samo po sebi, već su istraživanja (Lindsay 1997., Torabi 1993, Yamaguchi 1984.) pokazala da su pušači u adolescenciji pod većim rizikom i za uporabu alkohola i psihoaktivnih droga od nepušača.

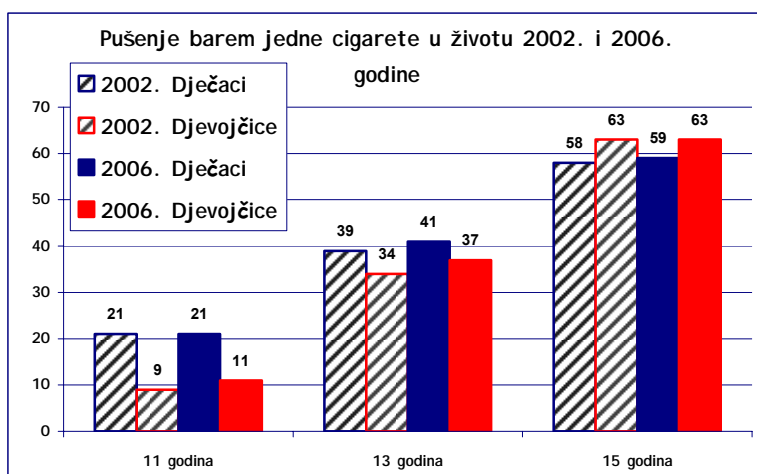
Kako je pušenje društveno prihvatljiva navika i kako je često odnos odraslih (bilo roditelja bilo drugih odraslih iz okruženja u kojem djeca odrastaju) tolerantniji prema pušenju no prema drugim sredstvima koja mogu uzrokovati ovisnost, a kako istraživanja

pokazuju da je redovito pušenje u mladalačkoj dobi povezano i s drugim rizičnim ponašanjima, opravdano se je zapitati je li pušenje zapravo ulaz u svijet rizičnih i nepoželjnih ponašanja, a ne samo bezazleni eksperiment nužan u procesu sazrijevanja.

Često se ovisnost o pušenju duhana shvaća manje ozbiljno od drugih tipova ovisnosti. Za to ima nekoliko razloga: pušenje je socijalno prihvatljivo, faze akutne intoksikacije su relativno rijetke, a i razvijena ovisnost u manjoj mjeri narušava psiho-socijalno funkcioniranje ovisnika.

Eksperimentiranje cigaretama i pušenje istraživano je s tri pitanja. Prvo je bilo „Jesi li ikada pušio“, s mogućim odgovorima „da“ i „ne“. Drugo se pitanje odnosilo na sadašnje pušenje: „Koliko često sada pušiš cigarete, s mogućim odgovorima „svaki dan“; „jednom tjedno“, „manje od jednom tjedno“ i „ne

pušim uopće“. Podatci o dnevnim pušačima, tjednim pušačima i nepušačima dijele ispitanike u tri skupine koje se i inače najčešće istražuju u adolescentnoj dobi u odnosu na različite navike - oni koji nešto rade redovito, povremeni eksperimentatori i apstinenti. Iako odgovori nisu izravna mjera moguće ovisnosti, ukazuju na mogućnosti da se ona razvije. Pritom je važno upozoriti na oblikovanje pitanja. "Sada" je važno vremensko određenje, jer istraživanja pokazuju da pitanje o bilo kojem vremenskom razdoblju usmjereno na prošlost (pa bilo to i pitanje o samo posljednjih 30 dana), zbog vrlo neodređene vremenske percepcije u toj dobi, može utjecati na odgovore. Treće pitanje odnosilo se na dob kada je popušena prva cigareta, s pokušajem utvrđivanja najvulnerabilnije dobi za prva iskustva.

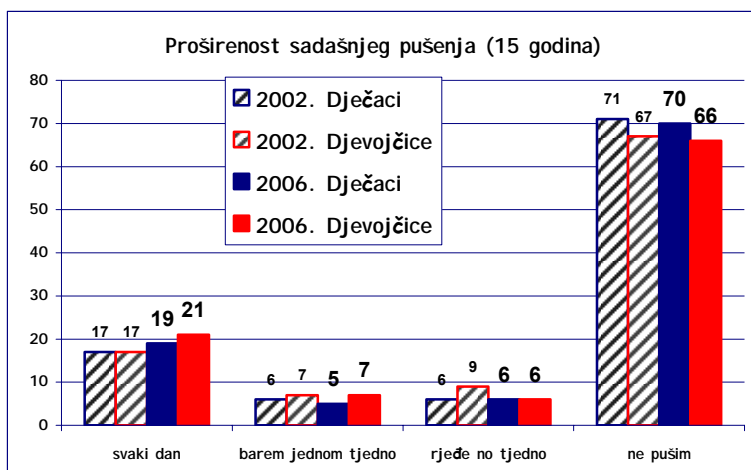

Slika 42.

Udio onih koji su u životu barem jednom probali cigaretu kumulativno se povećava s dobi ispitanika i raste s njom. U dobi od 11 godina 21% dječaka izjavljuje da je već probalo pušiti, u sedmom razredu, znači prosječne dobi 13,5 godina 41% dječaka priznaje iskustvo s cigaretom. U prvim razredima srednjih škola 59% dječaka izjavljuje da je pušilo, ali se u toj dobi jednako izjašnjava 63% djevojčica. One eksperimentiranje s

cigaretama započinju kasnije (u petim razredima 11%, u sedmim razredima 37%), no prema podacima za reprezentativni uzorak Hrvatske, i nadalje u eksperimentiranju prestižu svoje muške vršnjake.

Ukupno se ni među dječacima ni među djevojčicama ne uočava značajnije povećanje eksperimentiranja s cigaretama, najveći je porast među dječacima od 13 godina.

Slika 43.

Sadašnje pušenje prikazano je samo za učenike prvih razreda srednjih škola. Redovito svakodnevno pušenje izvještava 19% dječaka i 21% djevojčica, a da puše barem jednom tjedno, ali ne svaki dan još 5% dječaka i 7% djevojčica. U oba pokazatelja bilježimo porast u odnosu na 2002. godinu kada je 17% dječaka i 19% djevojčica pušilo svaki dan, dok je još 6% dječaka i 7% djevojčica pušilo tjedno barem jednu cigaretu. Povremeno pušenje, rjeđe no jednom

tjedno, prisutno je u toj dobi u 6% dječaka i 6% djevojčica, a 70% dječaka i 66% djevojčica izjavljuje da uopće ne puši. Ako odgovore povežemo s prethodnim pitanjem, onda od 59% dječaka koji su do te dobi probali cigaretu, 11% ostaje samo pri eksperimentu. Ostali razvijaju navike pušenja u različitim oblicima, a pozornost valja usmjeriti na dnevne i tjedne pušače (ukupno 24%). Kod djevojčica je situacija nešto drugačija. Od njih 63% koje su cigaretu barem

jednom uzele, samo 3% ne nastavlja s pušenjem ni u kojem obliku. Ostale usvajaju navike pušenja kao povremene ili stalne.

Da Hrvatska u kretanjima proširenosti eksperimentiranja s cigaretama poprima značajke nekih zapadnoeuropskih zemalja pokazuje podatak koji oslikava spolne značajke pušenja. U dobi od 11 i 13 godina udio djevojčica koje su eksperimentirale s cigaretom kao i onih koje redovito puše (tjedno ili dnevno) niži je nego kod dječaka iste dobi, dok u dobi od 15 godina djevojčice prestižu dječake. Takva veća učestalost pušenja kod djevojčica u odnosu na dječake po prvi put je zabilježena 2002. godine, a isto se ponavlja i 2006. godine. U 2002. godini među svim zemljama sudionicama Hrvatska se nalazila

otprilike u sredini po dnevnom pušenju petnaestogodišnjaka, kako dječaka tako i djevojčica. No u 2006. godini se Hrvatska nalazila po dnevnom pušenju na visokom četvrtom, a po tjednom pušenju na petom mjestu među zemljama sudionicama.

No kako je srednja dob pušenja prve cigarete bila za petnaestogodišnjake ukupno 12 godina za dječake i 13 godina za djevojčice, po tome se nalazila na visokom desetom mjestu ukupnog broja zemalja. U 2006. godini je na devetnaestom mjestu, najranije započinju pušiti dječaci u Estoniji (65% s 13 godina ili ranije), a najkasnije dječaci iz Izraela (12%). Među djevojčicama najranije s cigaretama eksperimentiraju učenice iz Austrije, a najsuždržanije su učenice iz Izraela (49% i 7%).

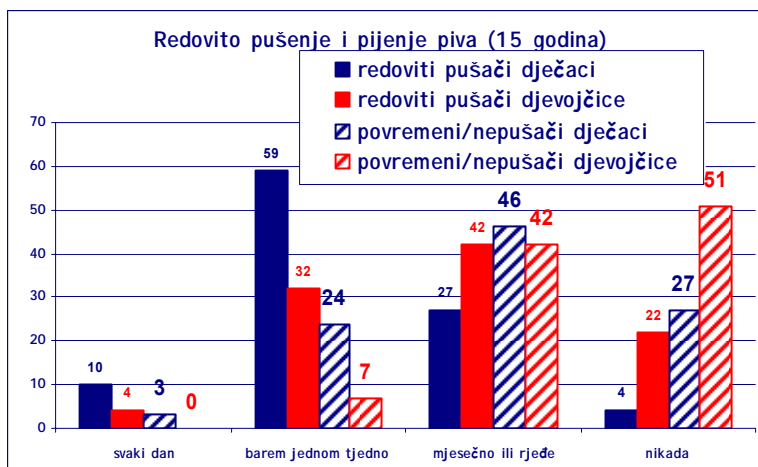
Tablica 10. Srednja dob pušenja prve cigarete (15 godina)

	Rjeđe no tjedno	Puše tjedno	Puše svakodnevno
Dječaci	13,2	13,5	12,9
Djevojčice	13,7	13,6	13,3

Da je pušenje prve cigarete povezano s usvajanjem kasnijih pušačkih navika pokazuje tablica 10. Kod ispitanika od 15 godina analizirana je dob pušenja prve cigarete u onih koji puše svakodnevno, tjedno i rjeđe no tjedno. Djeca koja danas puše svakodnevno ranije su probala prvu cigaretu od onih koji puše povremeno odnosno tjedno. Rano susretanje s a situacijom eksperimenta uz već navedene čimbenike vršnjačkog okruženja, nedovoljne društvene

podrške i nejasnih roditeljskih stavova, pogoduje ranom usvajanju pušačkih navika u mladim.

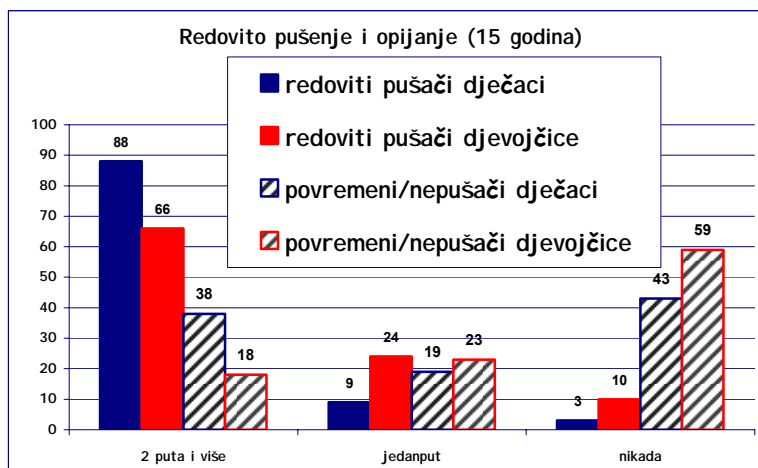
Kako je prema zakonskim propisima prodavanje duhanskih proizvoda mlađima od 18 godina zabranjeno i kažnjivo, postavlja se pitanje koliko se ti propisi primjenjuju, osobito ako se uzme u obzir dob od 11 i 13 godina u kojoj djeca tvrde da su započela svoje eksperimentiranje s duhanom.

Slika 44.

Redovito je pušenje povezano i s drugim navikama rizičnima za te dobne skupine. Djeca koja redovito puše češće će posezati i za alkoholom, te je tako među dječacima redovitim pušačima 59% onih koji izjavljuju da barem jednom tjedno piju pivo, za razliku od nepušača ili povremenih

pušača (24%). Među djevojčicama koje redovito puše njih 32% izjavljuje da pivo pije barem jednom tjedno, za razliku od 7% nepušačica. Djevojčice alkohol inače manje konzumiraju, te su i manje razlike pijeња alkohola u odnosu na naviku pušenja.

Slika 45.

Opijanje kao dio mladalačkog neodgovornog ponašanja dijelom je rezultat neiskustva, a dijelom želje za isprobavanjem i iskušavanjem situacija

koje mladi procjenjuju kao odraz odraslosti ili da bi zadovoljili pravila ponašanja grupe vršnjaka. Od dječaka koji redovito puše njih 88% izjavljuje da

se u životu opilo dva puta i više, za razliku od 38% povremenih pušača/nepušača. Slično je i s djevojčicama koje su redovite pušačice – njih 38% izjavljuje da se opilo dva

puta i više, dok 18% onih koje ne puše izjavljuje isto. Među redovitim pušačima je samo 3% dječaka i 10% djevojčica izjavilo da se nikada u životu nije opilo.

Literatura:	10. Peterson PK, Molitor TW, Chao CC. The opioid-cytokine connection. <i>J Neuroimmunol</i> 1998;83(1-2):63-69.
1. Boyle RG, Claxton AJ, Forster JL. The role of social influences and tobacco availability on adolescent smokeless tobacco use. <i>J Adolesc Health</i> 1997;20(4):279-285.	11. Sun DQ, Anderson M, Shah A, Julliard K. Early adolescents' perception of cigarette smoking: a cross-sectional survey in a junior high school. <i>Adolescence</i> 1998;33(132):805-810.
2. Cohen DA, Richardson J, LaBree L. Parenting behaviors and the onset of smoking and alcohol use: a longitudinal study. <i>Pediatrics</i> 1994;94(3):368-375.	12. Torabi MR, Bailey WJ, Majd-Jabbari M. Cigarette smoking as a predictor of alcohol and other drug use by children and adolescents: evidence of the "gateway drug effect". <i>J Sch Health</i> 1993;63(7):302-306.
3. DiStefan JM, Gilspen EA, Choi WS, Pierce JP. Parental influences predict adolescent smoking in the United States, 1989-1993. <i>J Adolesc Health</i> 1998;22:466-474.	13. U.S. Department of Health and Human Services. Preventing Tobacco Use Among Young People: A Report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Centers for Disease Control and Prevention, Office on Smoking and Health, 1994 [cited 2006 Dec 5]. Available from: http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/sgr_1994/index.htm .
4. Epstein JA, Griffin KW, Botwin GJ. A model of smoking among inner-city adolescents: the role of personal competence and perceived social benefits of smoking. <i>Prev Med</i> , 2000;31(2):107-114.	14. U.S. Department of Health and Human Services. Reducing Tobacco Use: A Report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2000 [cited 2006 Dec 5]. Available from: http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/sgr_2000/index.htm .
5. Friestad C, Rise J. Smoking attributions and adolescents intention to try to quit smoking. <i>Addiction Research</i> 1998;6(1):13-26.	15. Yamaguchi K, Kandel DB. Patterns of drug use from adolescence to adulthood: II-sequences of progression. <i>Am J Public Health</i> 1984;74:668-672.
6. Jackson C, Henriksen L, Dickinson D, Levine D. The early use of alcohol and tobacco: Its relation to children's competence and parents' behavior. <i>Am J Public Health</i> 1997;(87)3:359-364.	
7. Junghanns K, Veltrup C, Wetterling T. Craving shift in chronic alcoholics. <i>Eur Addict Res</i> 2000;6(2):64-70.	
8. Lindsay GB, Rainey J. Psychosocial and pharmacologic explanation of nicotine's "gateway drug" function. <i>J Sch Health</i> 1997;67(4):123-126.	
9. Najem GR, Batuman F, Smith AM, Feuerman M. Patterns of smoking among inner-city teenagers: smoking has a pediatric age of onset. <i>J Adolesc Health</i> 1997;20(3):226-231.	

PIJENJE ALKOHOLA

Pijenje alkohola je duboko ukorijenjeno u kulturu mnogih naroda u Europi, povezano s obilježavanjem važnih zbivanja u ljudskim i obiteljskim životima, društveno prihvatljivo, a proizvodnja alkoholnih pića, osobito vina, u nekim zemljama važan dio poljoprivrede i turističke ponude. Za mlade je koji žive u takvom okruženju, odrasli, rođaci i vršnjaci uključujući i medije, važni su uzori i modeli prema kojima će oblikovati svoje ponašanje u vezi s uporabom alkohola.

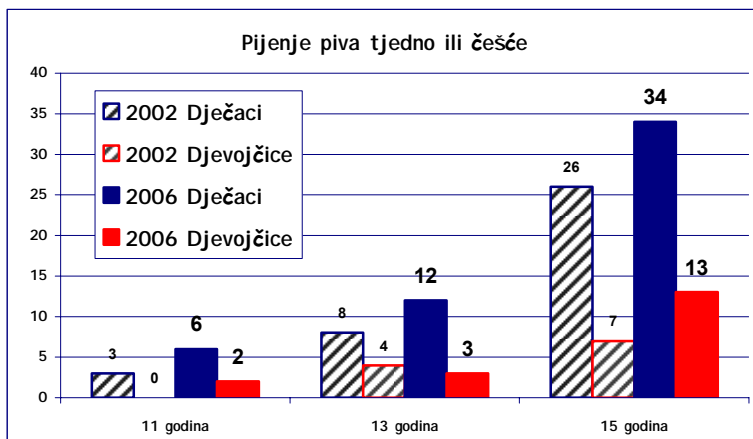
Za mlade pijenje alkohola može biti simbol postajanja odraslima, oponašanje navika i ponašanja starijih, još jedan korak ka nezavisnosti i zrelosti. Među vršnjacima alkohol može potaknuti opuštenost, osjećaj otvorenosti i otvorenije komunikacije te biti doživljen kao dobro pomoćno sredstvo za stjecanje poznanstava i popularnosti, osobito u grupi u kojoj je pijenje prihvaćeno kao norma ponašanja. Ti kratkotrajni učinci alkohola među mladima mogu biti prepoznati kao daleko pozitivniji no nedostaci koje bi prekomjerna uporaba mogla donijeti, a dugoročne posljedice i opasnosti od razvoja kroničnog problema s alkoholom i/ili alkoholizma mladima su iz njihove perspektive posve nezamislive.

Nepoželjni učinci alkohola među mladima u prvom su redu povezani s prometnim nesrećama pod utjecajem alkohola te delinkventnim ponašanjem i prekršajnim ili kriminalnim

radnjama. U Hrvatskoj godišnje u prometnim nesrećama pogiba preko 600 osoba (u 2006. godini 627). Od mladih vozača njih 25% je u času nesreće bilo pod utjecajem alkohola. No prekomjerna i česta uporaba alkohola može dovesti i do drugih oblika nepoželjnog ponašanja kao izostajanje iz škole i zaostajanje u školi, umiješanost u tučnjave, probleme s policijom, uporaba oružja itd. Prema nalazima drugih međunarodnih epidemioloških istraživanja među mladima (ESPAD), uporaba alkohola među mladima je u gotovo svim europskim zemljama u porastu.

Navike pijenja ispitivane sa 6 pitanja: Frekvencija pijenja pića (svaki dan, svaki tjedan, svaki mjesec, rijetko, nikada) i to posebno za pivo, vino i žestoka pića; frekvencija pijanstva (opijenosti) (nikada, jednom, 2-3 puta, 4-10 puta, više od 10 puta); dob prvog pijenja alkohola i dob prvog pijanstva.

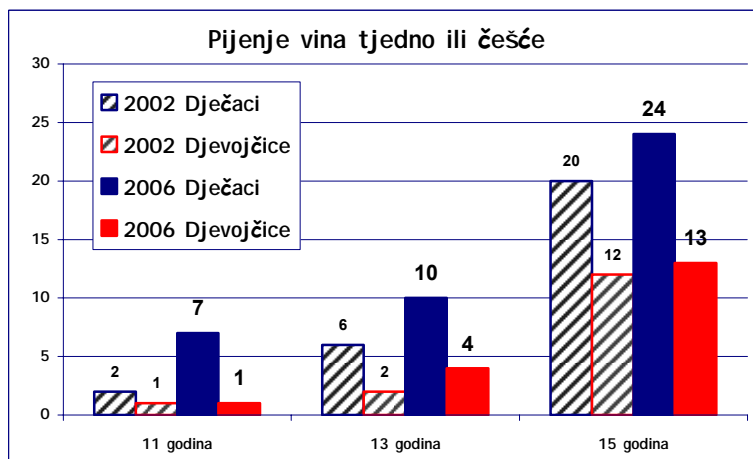
Kako je poznato iz ranijih istraživanja da djeca prvi kontakt s alkoholom imaju u vlastitom domu i to na poticaj roditelja i/ili starijih rođaka, frekvencija pijenja rjeđa no jednom tjedno nije se smatrala rizičnom niti u jednoj dobnoj skupini (tim više što nije bila specificirana količina popijenog pića). Stoga je učestalost pijenja od barem jednom tjedno i više prikazana za sve dobne skupine i za svaku vrstu pića, jer ona ukazuje na regularno pijenje u vrijeme tjednih izlazaka kao način usvojenog ponašanja.

Slika 46.

Rezultati HBSC istraživanja potvrđuju već uočene činjenice o sve većoj proširenosti pijenja alkohola među mladima. Pijenje je sve prisutnije kako raste dob. U dobi od 11 godina je tjedno pijenje rijetko, no ipak 6% dječaka izjavljuje da tjedno ili češće konzumira pivo (u 2002. godini to je bilo 3%). Iako se to možda može pripisati i želji da se u samom upitniku "naprave važni", ne smijemo posve zanemariti mogućnost da u krajevima Hrvatske u kojima nije

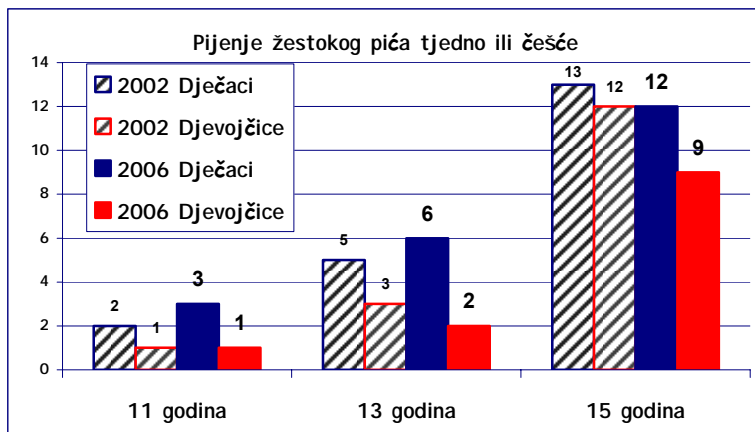
neobično ni nepoznato da se djeci nekritično daje alkohol i takve navike realno postoje. U dobi od 13 godina 12% dječaka i 3% djevojčica izjavljuju da piju tjedno ili i češće. No u dobi od 15 godina svaki treći dječak izjavljuje da tjedno ili češće pije pivo (8% više no u 2002. godini), dok 13% djevojčica za razliku od 7% u 2002. godini izjavljuje isto. Dječaci u svim dobnim skupinama piju više no djevojčice, no porast proširenosti opaža se u oba spola.

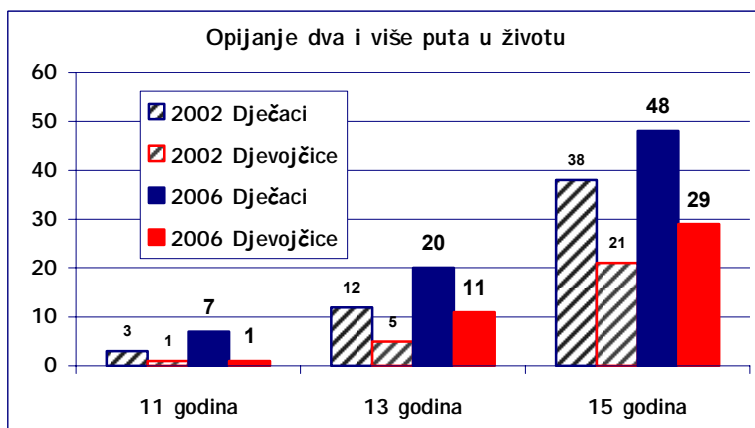
Slika 47.

Prema vrstama pića, među dječacima je daleko najpopularnije i najviše se konzumira pivo. Pivo je i među djevojčicama sve omiljeno piće, i dok je u 2002. godini podjednak broj izjavljivao da konzumira vino i žestoka pića, u 2006. godini su i među djevojčicama pivo i vino podjednako

zastupljeni, a konzumacija žestokih pića je nešto manja. U svakom slučaju je proširenost pijenja u porastu, svaki treći dječak barem jednom tjedno u dobi od 15 godina pije pivo, svaki četvrti pije vino i svaki osmi žestoko piće. Kod djevojčica tjedno ili češće 13% pije pivo ili vino, a 9% njih pije i žestoka pića.

Slika 48.

Slika 49.

Kako se jedno pijanstvo može smatrati slučajnim događajem, opijenost dva i/ili više puta u životu u ispitivanim dobnim skupinama prikazana je kao moguće rizično ponašanje za razvoj

problema sa zluporabom alkohola. Dječaci su u svim dobnim skupinama skloniji opijanju od djevojčica, a zabrinjavajući je podatak da u dobi od 15 godina gotovo polovica dječaka ima

ponovljeno iskustvo pijanstva. Uočava se, kao i kod proširenosti pijenja, sve veća proširenost opijanja i to u oba spola.

Prvo iskustvo s pijanstvom dječaci imaju ranije no djevojčice, bez obzira na vrstu konzumiranog pića.

Mladi koji piju učestalije imaju i ranije iskustvo s prvim opijanjem, kako u dječaka tako i u djevojčica. Mladi koji piju češće (procjenjivano prema tjednom pijenju) ranije su započeli piti i pravilnost se uočava i u dječaka i u djevojčica.

Tablica 11. Srednja dob prvog pijenja alkohola i prvog opijanja (15 godina)

	Pivo tjedno +	Pivo rjeđe	Pivo tjedno +	Pivo rjeđe	Vino tjedno +	Vino rjeđe	Vino tjedno +	Vino rjeđe
	dob prvog pijenja		dob prvog opijanja		dob prvog pijenja		dob prvog opijanja	
Dječaci	12,4	13,0	13,5	13,9	12,4	13,0	13,5	13,9
Djevojčice	12,9	13,5	13,8	14,2	13,0	13,4	13,7	14,2

Mladi koji rjeđe piju, prema navedenim kriterijima rjeđe no jednom tjedno, imaju prva iskustva s opijenošću u sličnoj dobi, bez obzira koju vrstu pića konzumiraju.

Da je uzimanje jednog od sredstava koje mogu uzrokovati ovisnost povezano s učestalijim uzimanjem i drugih sredstava, pokazuje prikaz učestalosti opijanja u djece prema navici pušenja. Kod dječaka od 15 godina, među onima koji puše manje od jedne cigarete tjedno njih 48% opilo

se više od dva puta u životu. Među tjednim i/ili dnevnim pušačima, njih 77% opilo se više od dva puta. Među djevojčicama koje povremeno puše njih 13% se opilo dva ili više puta, a među redovitijim pušačicama dvostruko više - njih 26% opilo se više od dva puta u životu.

Pijenje alkohola nije povezano samo s uzimanjem drugih rizičnih sredstava, već i s agresivnim i nasilničkim ponašanjem.

Tablica 12. Pijenje alkohola i agresivno ponašanje (dječaci, ukupno)

Korelacijska analiza (Spearman's rho)

	Nasilni prema drugima	Žrtve nasilja	Sudjelovanje u tučnjavi
Pivo	-,172**	-,030	-,220**
Vino	-,151**	-,030	-,172**
Žestoka pića	-,168**	-,046*	-,185**
Alcopop	-,145**	-,023	-,185**

** Korelacija je značajna na razini 99% (2-tailed)

* Korelacija je značajna na razini 95% (2-tailed)

Tablica 13. Pijenje alkohola i agresivno ponašanje (djevojčice, ukupno)

Korelacijska analiza (Spearman's rho)

	Nasilni prema drugima	Žrtve nasilja	Sudjelovanje u tučnjavi
Pivo	-,157**	-,067**	-,189**
Vino	-,175**	-,062**	-,159**
Žestoka pića	-,134**	-,033	-,132**
Alcopop	-,098**	-,008	-,133**

** Korelacija je značajna na razini 99% (2-tailed)

* Korelacija je značajna na razini 95% (2-tailed)

Pijenje alkohola je statistički značajno povezano s nasilničkim ponašanjem i sudjelovanjem u tučnjavama u dječaka ukupno, i to bez obzira na vrstu pića. Dječaci koji više piju žestoka pića više su izloženi i nasilju drugih. U djevojčica je pijenje alkohola također povezano s agresivnim ponašanjem, a pijenje vina i piva i s izloženošću nasilju drugih. Kako je iz podataka uočljivo da je sve više pijenja među mladima, nije nerazumno očekivati i više nasilničkog ponašanja.

U odnosu na ostale zemlje sudionice, u skupini od petnaest godina prema udjelu djece koja tjedno piju najmanje jednom, Hrvatska se nalazi na sedmom mjestu po pijenju piva, iza na pr. Ukrajine, Češke, Bugarske, Italije, Danske i Engleske. Pijenje vina je u Hrvatskoj u petnaestogodišnjaka u odnosu na ostale zemlje sudionice istraživanja vrlo zastupljeno, te je Hrvatska na drugom mjestu iza Malte. Prema učestalosti opijanja dva ili više

puta u životu, hrvatski se petnaestogodišnjaci nalaze na jedanaestom mjestu (u 2002. godini su bili na dvadeset četvrtom mjestu), znači među oko 30% zemalja s najvećom zastupljenošću tog pokazatelja pijenja. Među zemljama sudionicama su hrvatski dječaci na sedmom, a djevojčice na 21. mjestu po tom pokazatelju.

Sve to upozorava da je pijenje sve prisutnije, u sve mlađim dobnim skupinama i da je za dobne skupine promatrane u istraživanju uporaba alkohola je toliko učestala, da je jasno da za mlade ljude prednost imaju pretpostavljena pozitivna neposredna djelovanja alkohola i da se opasnosti povezane u prvom redu s namjernim ili slučajnim ozljeđivanjem i prometnim nesrećama ignoriraju i zanemaruju. Odgovornost društva je ne samo u primjeni restriktivnih zakonskih odredbi već i u kontinuiranoj edukaciji s kojom valja započeti već u rano doba.

Literatura:

1. Bilten o nesrećama u prometu u 2006. godini. MUP Hrvatske, 2007.
2. Hibell B, Anderson B, Bjarnason T, Kokkevi A, Morgan M, Narusk A. The 1995 ESPAD Report. The Swedish Council for Information on Alcohol

- and Other Drugs, Council of Europe, Pompidou Group, Stockholm 2004.
3. Jackson C, Henriksen L, Dickinson D, Levine D. The early use of alcohol and tobacco: Its relation to children's competence and parents' behavior. Am J Public Health 1997;(87)3:359-364.

4. Kosterman R, Hawkins JD, Guo J, Catalano RF, Abbott RD. The dynamics of alcohol and marijuana initiation: patterns and predictors of first use in adolescence. *Am J Public Health* 2000;90(3):360-366.
5. Peele S, Brodsky A. How alcohol came to be a scapegoated for drug abuse. *Addiction Research* 1997;5(5):419-425.
6. Riala K, Hakko H, Isohanni M, Jarvelin M, Rasanen P. Teenage smoking and substance use as predictors of severe alcohol problems in late adolescence and in young adulthood. *J Adole health* 2004;35:245-254.

UZIMANJE MARIHUANE

Marihuana je daleko najraširenije ilegalno sredstvo ovisnosti u svijetu. Gotovo da i nema zemlje na svijetu u kojoj nije zabilježena zlouporaba marihuane. Oko 147 milijuna ljudi, 2,5% svjetske populacije konzumira marihuanu (godišnja prevalencija), dok 0,2% konzumira kokain i opijate. U proteklih desetak godina zlouporaba marihuane raste brže od zlouporabe ostalih sredstava ovisnosti. Najbrži porast zlouporabe kanabisa od 1960-tih zabilježena je u razvijenim zemljama u sjevernoj Americi, zapadnoj Europi i Australiji. Prema do sada provedenim istraživanjima u adolescentnoj populaciji u Europi, uporaba marihuane je još uvijek u porastu.

Većina mladih ipak samo eksperimentira s različitim sredstvima koja mogu izazvati ovisnosti i u razdoblju adolescencije prestaje ili se navika ustaljuje kao umjerena, ali u određenog se broja mladih do te mjere razvija zlouporaba, da počinje ometati školovanje, obiteljske odnose, društveni život i produktivnost općenito. Kao i kod drugih sredstava tako i vezano uz

marihuanu, roditelji i drugi odrasli mogu biti doživljeni kao modeli. Zakonske odredbe i javna politika te medijske poruke i kampanje mogu samo donekle utjecati na ponašanje mladih, no najveći pa i odlučujući utjecaj imat će ponašanje vršnjačke skupine kojoj mladi pripadaju. Kao i pijenje alkohola a donekle i pušenje, tako se i uzimanje marihuane može doživljavati kao iskorak prema vlastitoj zrelosti i jasno odvajanje od svijeta i utjecaja odraslih.

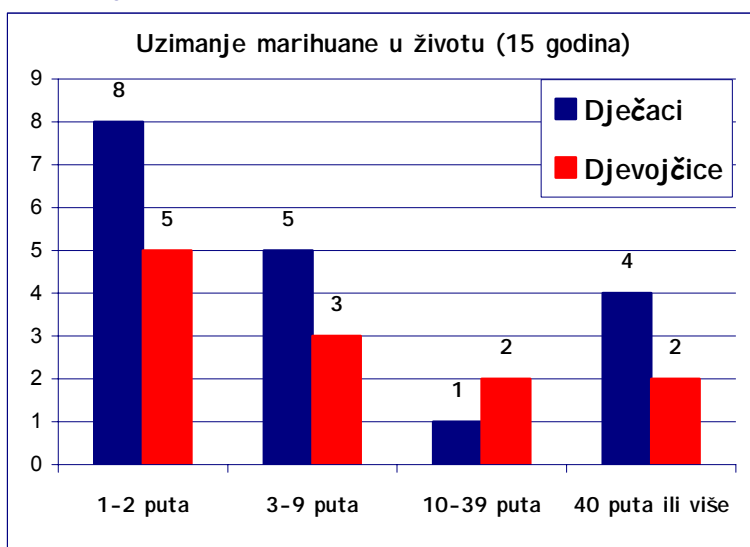
Prosječna dob prvog uzimanja bilo kojeg sredstva ovisnosti u Hrvatskoj je 16 godina, a ukoliko se uzimanje nastavi, glavnog sredstva ovisnosti 18,9 godina. Prema izjavama ovisnika o opijatima njih 60% je kao prvu drogu uzimalo marihuanu. Prosječna dob prvog uzimanja marihuane u Gradu Zagrebu je 16,4 godina, isto kao i u Hrvatskoj. U Hrvatskoj je u 2006. godini 1071 osoba liječena zbog zlouporabe kanabinoida. Važno je razlučiti povremenu i učestalu uporabu marihuane. Daleko je vjerojatnije da oni koji marihuanu uzimaju redovitije mogu osjetiti negativne posljedice ne samo zbog marihuane, već su skloniji i drugim

rizičnim ponašanjima a i uzimanju drugih, težih droga. Ti su mladi češće skloni delinkventnom ponašanju, slabije su prilagodljivi, skloniji su kršiti norme i pravila, a uporaba marihuane i/ili drugih sredstava doprinosi takvom ponašanju i problemima. Mladi u rizičnim skupinama uvijek su višestruko rizičnijih ponašanja (RAR istraživanje, 2002.). Od onih u dobi od 16-24 godine koji su napustili školu, u posljednjih mjesec dana njih 51% uzelo je marihuanu, 19% sedative, a 22% ecstasy. Genska istraživanja i molekularna otkrića svrstavaju ovisnost u „kroničnu recidivirajuću bolest mozga“. Studije pokazuju da učestala uporaba marihuane može potaknuti očitovanje sklonosti psihozi i depresiji u osoba koje imaju genetsku predispoziciju.

O uporabi marihuane postavljena su tri pitanja i to samo za ispitanike od 15 godina: „Jesi li ikada u

životu (u zadnjih 12 mjeseci; u zadnjih 30 dana) uzeo/la marihuanu“, s mogućim odgovorima: nikada, 1-2 puta, 3-5 puta, 6-9 puta, 10-19 puta, 20-39 puta, 40 puta i više. Upravo zbog mogućih teških posljedica redovitog i učestalog uzimanja marihuane, posebno je prikazana skupina koja je u posljednju godinu dana marihuanu uzimala učestalo (40 puta i više).

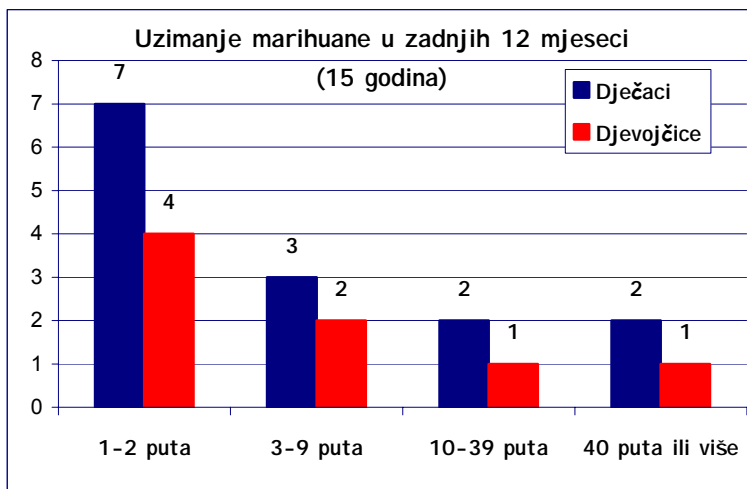
Ukupno je 17% dječaka i 11% djevojčica od 15 godina odgovorilo da su barem jednom u životu probali marihuanu. Najveći broj učinio je to 1-2 puta (8% dječaka i 5% djevojčica), a 4% dječaka i 2% djevojčica su već tada iskazali učestalu i tešku uporabu (40 puta i više). Ukupno je u 2006. godini nešto manji udio petnaestogodišnjih učenika koji su ikada u životu uzeli marihuanu, nego u 2002. godini, (16% 2002. godine, 14% 2006. godine).

Slika 50.

Ukupno je 13% dječaka i 9% djevojčica iskazalo da je marihuanu uzelo barem jednom u posljednjih 12 mjeseci, više od tri puta to je učinilo 7%

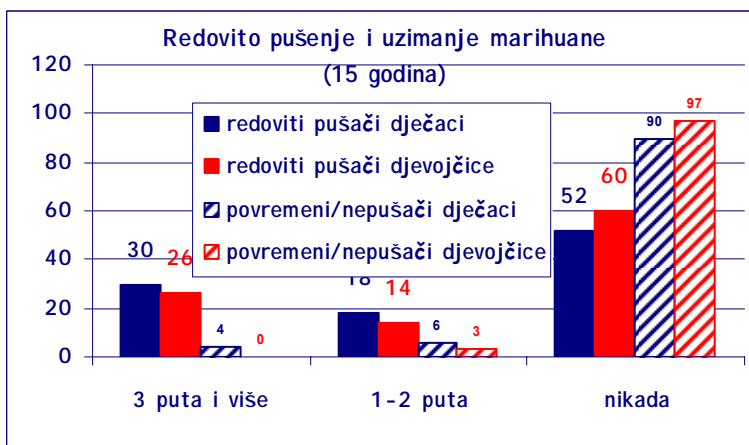
dječaka i 5% djevojčica, a među njima više od 10 puta 4% dječaka i 2% djevojčica.

Slika 51.

Kako se za one koji su marihuanu uzeli u životu, a osobito u posljednjih 12 mjeseci 20 puta i više, može pretpostaviti da su redoviti konzumenti s mogućim implikacijama učestale uporabe, te kako se opetovano

uočava da uzimanje jednog sredstva potiče uzimanje drugog, posebno je prikazano uzimanje marihuane u odnosu na naviku pušenja. Prikazano je uzimanje marihuane u grupama ispitanika prema učestalosti pušenja.

Slika 52.

Redoviti pušači značajno češće eksperimentiraju s marihuanom ($p < 0,001$ za oba spola). Dok od onih učenika koji ne puše 90% dječaka i 97% djevojčica nije do dobi istraživanja probalo marihuanu, 48% dječaka i 40% djevojčica među redovitim pušačima to je učinilo barem jednom. Nije neopravdano pušenje stoga smatrati ulaznom navikom za eksperimentiranje s drugim sredstvima koja mogu uzrokovati ovisnost (uključujući i alkohol).

Po udjelu učenika koji su ikada u životu uzeli marihuanu Hrvatska se nalazi na 29. mjestu od 41 zemlje koja je sudjelovala u istraživanju. Po podacima ovog istraživanja najveći je udio petnaestogodišnjaka koji su uzeli marihuanu u Kanadi, Švicarskoj, Walesu, Španjolskoj i SAD-u. Uporaba marihuane je danas raširena u zemljama zapadnog svijeta. Prema rezultatima ESPAD istraživanja iz 2003. godine mladi u Češkoj, Francuskoj, na otoku Man, Švicarskoj i Velikoj Britaniji najviše koriste marihuanu. Iako dječaci

koriste marihuanu češće od djevojčica, mala spolna razlika zamijećena je u Bugarskoj, Hrvatskoj, Mađarskoj, Rusiji, Slovačkoj, Sloveniji, Grenlandu, Islandu i Irskoj.

Utvrđivanje i prepoznavanje rizičnih čimbenika za eksperimentiranje i postupan razvoj ovisničkog ponašanja od presudne je važnosti kako za individualni preventivni pristup, tako i za politiku i aktivnosti društva koje se mora suočiti s rastućim problemom ovisnosti. Vladine se politike prema uporabi marihuane razlikuju, ali od velikog je značaja stav društva, edukacija u školama, promicanje zdravlja te programi koji utječu na percepciju marihuane kao ilegalnog sredstva sa svojstvima psihoaktivne droge. Jasnim porukama škole, obitelji i zajednice valja osvijestiti neželjene društvene i zdravstvene posljedice učestale uporabe marihuane koje se ne smiju zanemariti ni podcjenjivati zbog prividno bezopasnog kratkotrajnog djelovanja.

Literatura:

1. Hibell B, Anderson B, Ahlstrom S, Bakalireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, Morgan M. The 1999 ESPAD Report. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, Council of Europe, Pampidou Group, Stockholm 2004.
2. Collins RL, Ellickson PL, Bell RM. Simultaneous polydrug use among teens: prevalence and predictors. *J Subst Abuse* 1998;10(3):233-253.
3. Fergusson DM, Horwood LJ, Swain-Campbell N. Cannabis use and psychosocial adjustment in adolescence and young adulthood. *Addiction* 2002;97(9): 1123-1135.
4. HZJZ, MZSK RH, Izvješće o osobama liječenim zbog zlorabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2006. godini, Zagreb, 2007.
5. Kokkevi A, Richardson C, Florescu S, Kuzman M, Stergar E. Psychosocial correlates of substance use in adolescence: A cross-national study in six European countries. *Drug Alcohol Depend* 2007; 86(1):67-74.
6. www.who.int/substance_abuse/facts/cannabis

SPOLNO ZDRAVLJE

Ljudska seksualnost se ostvaruje kroz splet kompleksnih tjelesnih značajki te sposobnosti za specifična seksualna ponašanja na koja utječu psihosocijalni čimbenici, društvene i osobne norme i stavovi te cjelokupno ljudsko okruženje.

Neoprezno seksualno ponašanje u adolescenciji može imati neposredne ali i dugoročne posljedice, kao neželjenu (maloljetničku) trudnoću, spolno prenosive infekcije koje mogu rezultirati akutnim i kroničnim upalnim bolestima, ali i neplodnošću te razvojem cervikalne displazije odnosno karcinomom vrata maternice. Usvajanje odgovornog spolnog ponašanja stoga je jedna od temeljnih zdravstveno-odgojnih zadaća. Rizični čimbenici koji mogu pridonositi razvoju posljedica i komplikacija su rano započinjanje seksualnog života, veći broj partnera te neuporaba kondoma. Prema dostupnim istraživanjima prosječna je dob stupanja u seksualne odnose u Hrvatskoj oko 17 godina, odnosno po nekim autorima 17 godina za djevojke i 16 godina za mladiće.

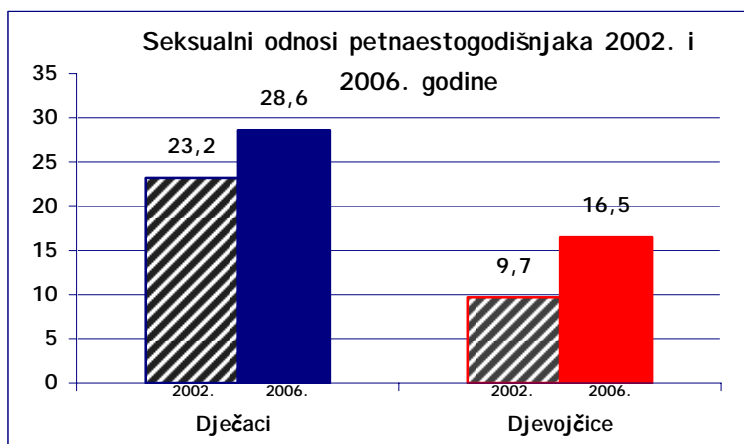
Istraživanje HBSC 2001/02 sadržavalo je pitanja u vezi spolnog ponašanja mladih, preuzeta iz US Youth Risk Behavior Survey, istraživanja s dugom i uspješnom tradicijom primjene u Americi, i time pribavilo jedne od prvih međunarodno usporedivih podataka iz tog područja.

Ta pitanja su se odnosila samo na učenike u dobi od 15 godina, budući su spolni odnosi u mlađih učenika ipak rijetkost. Osim toga, učenice je pitano o dobi prve menstruacije.

Prosječna dob menarhe u ukupnom uzroku je bila 12,28 godina (u 2002. godini 12,32 godine). U dobi od 15 godina 1,9% djevojčica još nije dobilo prvu menstruaciju (u 2002. godini 2,2%).

Prema HBSC istraživanju u 2002. godini je u dobi od 15 godina (prije navršene šesnaeste) u seksualne odnose u Hrvatskoj stupilo 9,7% djevojčica i 23,2% dječaka, što nas je smještalo na pretposljednje mjesto od tridesetak zemalja u kojima je istraživanje provedeno. No četiri godine kasnije seksualne je odnose u dobi od petnaest godina imalo 16,5% djevojčica i 28,6% dječaka. Takav udio predstavlja porast od 73% među djevojčicama i 23,2% među dječacima.

U 2006. godini je seksualne odnose u doba ispitivanja imalo najviše učenika s Grenlanda, iz Danske, Belgije (francuski dio) te Bugarske, a najmanje su seksualno aktivni bili učenici iz Izraela, Slovačke, Litve i Makedonije. Hrvatska je još uvijek među desetak zemalja s najnižom proširenošću seksualnih odnosa među mladima, iako se situacija znatno promijenila u odnosu na prethodno istraživanje.

Slika 53.

Kako je istraživanje provedeno uporabom anonimnog upitnika, moguće su situacije i pretjerivanja i prikriivanja – ali ako se i uzme u obzir da se dječaci ponekad samo prave važni, za djevojčice je to malo vjerojatno. Stoga je podatak da je svaka šesta djevojčica seksualni život započela prije navršene šesnaeste godine i da se taj udio povećava, svakako činjenica koja treba zabrinuti i kojom se valja pozabaviti.

Rano stupanje u seksualne odnose višestruko je rizično: ne samo da su spolni organi djevojčica još nedovoljno sazreli te da je sluznica rodnice osjetljivija za podražaje a time i podložnija infekcijama, već je psihička i emocionalna zrelost u neskladu s tjelesnom, a razina samopouzdanja, prepoznavanja rizika i odgovornosti još uvijek nedovoljna. U toj dobi su motivi za seksualne odnose često samodokazivanje i potpuno izvan konteksta seksualnosti, a dokazano je da djeca koja rano započinju spolni život imaju i različite druge rizike.

Analiza HBSC istraživanja pokazala je da je vjerojatnost za stupanje u rane seksualne odnose i u dječaka i u djevojčica povezana s redovitim pušenjem, uzimanjem marihuane, opijanjem, agresivnim ponašanjem i zlostavljanjem drugih.

Povezanost ostalih ponašanja koja se mogu smatrati rizičnima i ranih seksualnih odnosa procijenjena je binarnom logističkom regresijom posebno za dječake i posebno za djevojčice. Vjerojatnost da će stupiti u rane seksualne odnose bila je za dječake statistički značajno viša ukoliko su redovito pušili dnevno barem jednu cigaretu, pili alkohol tjedno ili češće, u životu probali marihuanu, sudjelovali u tučnjavama i zlostavljali druge. Nije bilo povezanosti s izloženošću zlostavljanju. Najsnažnija je povezanost, nezavisno od ostalih varijabli utvrđena za pušenje – vjerojatnost stupanja u rane seksualne odnose je za redovite pušače bila osam puta veća no za vršnjake koji šuše manje ili uopće ne puše (OR: 8,1,

CI: 5,4-12,1). Od ostalih rizičnih ponašanja slijedi uzimanje marihuane i pijenje alkohola tjedno ili češće. Za dječake koji su uzeli marihuanu i koji tjedno gotovo je pet puta veća

vjerojatnost za stupanje u rane seksualne odnose (OR:4,8 and 4,6, CI:3,2-7,2 and 3,2-6,5) nego za njihove vršnjake koji ne iskazuju takve navike.

Tablica 14. Rano seksualno iskustvo i rizična ponašanja u dječaka

	OR (95% CI) p*	
	Univariate	Multivariate
Svakodnevno pušenje	1 8,1 (5,4-12,1) **	1 3,8 (2,4-6,1) **
Pijenje tjedno ili češće	1 4,6 (3,2-6,5) **	1 2,6 (1,7-4,0) **
Pijanstvo 2 i više puta u životu	1 3,6 (2,5-5,0) **	1 1,1 (0,7-1,7)
Uzimanje marihuane u životu	1 4,8 (3,2-7,2) **	1 1,8 (1,1-2,9) *
Sudjelovanje u tučnjavi u zadnjih 12 mjeseci	1 3,7 (2,6-5,2) **	1 2,5 (1,6-3,6) **
Žrtva zlostavljanja u zadnja 2 mjeseca	1 1,3 (0,8-2,0)	
Zlostavljanje drugih u zadnja 2 mjeseca	1 2,1 (1,6-3,0) **	1 1,9 (1,3-2,7) *

OR - odds ratio; CI - interval pouzdanosti; ** p < 0,001, * p < 0,05

Multivarijatna analiza pokazuje da, i kada se druga rizična ponašanja uzmu u obzir, svakodnevno pušenje ostaje najsnažniji utjecajni čimbenik – za dječake koji svakodnevno puše gotovo je četiri puta viša vjerojatnost stupanja u rane seksualne odnose

(OR:3,8; CI:2,4-6,1). Slijedi pijenje alkohola te sudjelovanje u tučnjavama. Opijanje i uzimanje marihuane u multivarijatnoj analizi nisu imali značajan utjecaj na rano započinjanje seksualnih odnosa.

Tablica 15. Rano seksualno iskustvo i rizična ponašanja u djevojčica

	OR (95% CI) p*	
	Univariate	Multivariate
Svakodnevno pušenje	1 7,9 (5,3-11,8) **	1 3,6 (2,2-5,8) **
Pijenje tjedno ili češće	1 3,9 (2,7-5,6) **	1 1,5 (0,9-2,4)
Pijanstvo 2 i više puta u životu	1 5,5 (3,8-8,1) **	1 2,2 (1,4-3,6) *
Uzimanje marihuane u životu	1 8,0 (5,0-12,6) **	1 2,0 (1,1-3,6) *
Sudjelovanje u tučnjavi u zadnjih 12 mjeseci	1 3,2 (2,2-4,7) **	1 1,4 (0,9-2,3)
Žrtva zlostavljanja u zadnja 2 mjeseca	1 1,5 (0,9-2,5)	
Zlostavljanje drugih u zadnja 2 mjeseca	1 2,5 (1,6-3,9) **	1 1,6 (0,9-2,7)

OR - odds ratio; CI - interval pouzdanosti; ** p < 0,001, * p < 0,05

Djevojčice koje su u životu probale marihuanu imaju osam puta veću šansu rano započeti i sa seksualnim odnosima no njihove vršnjakinje koje s marihuanom do te dobi nemaju iskustva (OR:8,0; CI:5,0-12,6). U nezavisnoj analizi sljedeće je po utjecajnosti svakodnevno pušenje – za djevojčice koje svakodnevno puše je vjerojatnost ranog stupanja u seksualne odnose 7,9 puta veća. Opijanje, tjedno pijenje te sudjelovanje u tučnjavama i zlostavljanje drugih također su značajno utjecajni čimbenici na vjerojatnost ranog započinjanja seksualnih odnosa (5,5 puta, 3,9 puta, 3,2 puta i 2,5 puta veća vjerojatnost). Izloženost zlostavljanju nije, kao ni kod dječaka, bila povezana s ranim seksualnim iskustvom. Kod uzimanja u obzir svih čimbenika, dnevno pušenje je bilo najznačajniji utjecajni čimbenik – za djevojčice koje svaki dan puše vjerojatnost za rano seksualno iskustvo je bila tri puta veća no za njihove vršnjakinje. (OR:3,6; CI:2,2-5,8). U multivarijatnoj analizi slijedilo je opijanje i uzimanje marihuane (2,2 i 2,0 puta veća vjerojatnost).

Za oba spola je svakodnevno pušenje kada se svi čimbenici uzmu u obzir, najsnažniji faktor utjecaja, dok izloženost zlostavljanju nije povezana s ranim započinjanjem seksualnog života. Nezavisne analize su ukazale na rizičnost pušenja i pijenja u dječaka te uzimanja marihuane i opijanja u djevojčica, što može biti odraz

društvene prihvatljivosti određenih ponašanja za dječake i djevojčice.

Osim navedenih ponašanja, analiziran je i odnos djece prema školi, zdravlju, životu, učestalost psihosomatskih simptoma, večernji izlasci, školski uspjeh te komunikacija s ocem majkom i prijateljima. Dječaci koji se rano upuštaju u seksualne odnose manje vole školu, a djevojčice su nezadovoljnije svojim zdravljem, životom i pokazuju više psihosomatskih simptoma (poteškoće sa spavanjem, glavobolja, potištenost i dr). Zanimljivo je da je kod djevojčica utjecajan čimbenik loša komunikacija s ocem i majkom. Ipak je kod oba spola bitna popularnost među vršnjacima – i dječaci i djevojčice koji su skloni ranim seksualnim odnosima dobro komuniciraju s prijateljima suprotnog spola. I dječaci i djevojčice koji rano započinju spolni život su lošiji učenici i češće izlaze navečer.

Rani seksualni odnosi nisu izolirani događaj u životu mladih i kao takve ih treba i promatrati te biti potpuno svjestan da prevencija ranih seksualnih odnosa nije samo somatska prevencija mogućih posljedica već i skrb o sprječavanju mogućih psihosocijalnih posljedica kao i osjećaja krivnje, žaljenja i kajanja. Pritom valja obratiti pozornost i na spolne specifičnosti, jer dječaci i djevojčice sazrijevaju različitim ritmom, različito doživljavaju i ostvaruju vlastitu seksualnost, imaju različitu razinu odgovornosti i kritičnosti, koriste

različite izvore informacija te je u njih različita proširenost ostalih rizičnih ponašanja. Pristup svih zdravstvenih i drugih profesionalaca adolescentima treba biti usmjeren zajedničkim rizicima,

ali i uzimati u obzir posebnu skrb o osnaživanju samopoštovanja i samopouzdanja u djevojaka, uz osobitu pozornost o onima koje rano sazrijevaju.

Tablica 16. Korištenje kontracepcije pri posljednjem spolnom odnosu u dobi od 15 godina

	Dječaci %	Djevojčice %
Kondom	76	77
Ništa	15	11
Prekinuti snošaj	8	12
Plodni dani	8	6
Oralni kontraceptivi	8	7
Ostalo/ne sjeća se	9	5

Kod posljednjeg spolnog odnosa kondom je koristilo 76% dječaka i 77% djevojčica (u 2002. godini 75.2% dječaka i 73.1% djevojčica). Rizične metode kao što je računanje plodnih dana ili prekinuti snošaj koristi 14% odnosno 20% mladih ukupno. Oralna kontracepcijska sredstva koristi 8% djevojčica a 7% dječaka izjavljuje da njihove partnerice uzimaju oralnu kontracepciju. Kako 15% dječaka i 11% djevojčica izjavljuje da prilikom posljednjeg spolnog odnosa nisu koristili nikakvu zaštitu, ta činjenica kao i korištenje nesigurnih sredstava kontracepcije može za spolno zdravlje

mladih imati dalekosežne posljedice. Iako je kondom jedina pouzdana zaštita od spolno prenosivih bolesti, samo je 10 dječaka i 6 djevojčica izjavilo da uz kontracepcijske pilule one same ili njihove partnerice koriste i kondome. Sprječavanje neželjene trudnoće u mladalačkoj dobi je svakako jedan od ciljeva odgovornog spolnog ponašanja, ali sprječavanje spolno prenosivih bolesti koje mogu imati posljedice na plodnost i na kasniji seksualni život je svakako nešto s čim mlade treba upoznati, o tome ih savjetovati i nastojati djelovati na ponašanja koja bi mogla biti rizična.

Literatura:

1. Coker AL, Richter DL, Valois RF, McKeown RE, Garrison CZ, Vincent ML. Correlates and consequences of early initiation of sexual intercourse. *J Sch Health.*, 64(9) (1994) 372-7.
2. Dilorio C, Dudley W, Soet J, McCarty F. Sexual possibility situations and sexual behaviors among young adolescents: The moderating role of protective factors. *J of Adolesc Health.*, 35(6) (2004) 528-539.
3. Džepina M, Prebeg Ž. Liječ Vjesn 1991;113:136
4. Fergusson DM, Lynskey MT. Alcohol misuse and adolescent sexual behaviors and risk taking. *Pediatrics.*, 98(1) 1996) 91-96.
5. Garriguet D. Early sexual intercourse. *Health Rep.*, 16(3) (2005) 9-18.
6. Kinsman SB, Romer D, Furstenberg FF, Schwarz DF. Early sexual initiation: the role of peer norms. *Pediatrics.*, 102(5) (1998) 1185-1192.
7. Kuzman M, Pavić Šimetin I, Pejnović Franelić i. Early Sexual Intercourse and

- Risk Factors in Croatian Adolescents. Coll Antropol 31 (Suppl 2) 2007, 121-129
8. Ohene SA, Ireland M, Blum RW. The clustering of risk behaviors among Caribbean youth. *Matern Child Health J.*, 9(1) (2005)91-100.
 9. Robinson KL, Telljohann SK, Price JH. Predictors of Sixth Graders Engaging in Sexual Intercourse. *J Sch Health.*, 69(9) (1999) 369-375.
 10. Shrier LA, Emans SJ, Woods ER, DuRant RH. The association of sexual risk behaviors and problem drug behaviors in high school students. *J Adolesc Health.*, 20(5) (1997) 377-83.
 11. Shrier LA, Crosby R. Correlates of sexual experience among a nationally representative sample of alternative high school students. *J Sch Health.*, 73(5) (2003) 197-200.
 12. Zullig KJ; Valois RF; Huebner ES; Oeltmann JE ; Drane JW. Relationship between perceived life satisfaction and adolescents' substance abuse. *J Adolesc Health.*, 29(4) (2001) 279-88.

OZLJEDE

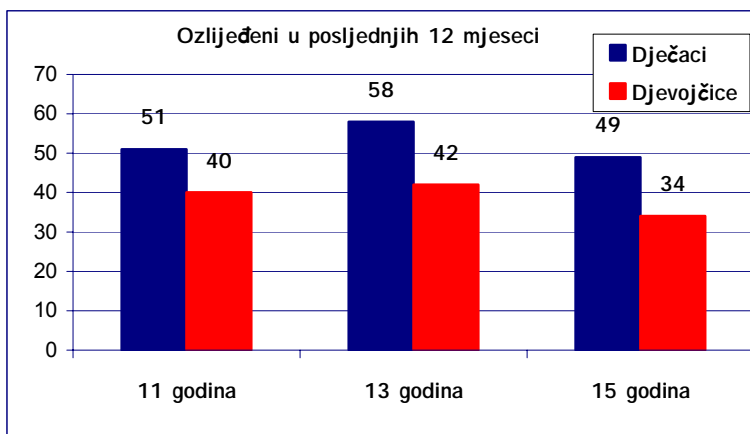
Ozljede su po definiciji namjerno ili nenamjerno oštećenje tijela koje je rezultat akutnog izlaganja termičkoj, mehaničkoj, električnoj ili kemijskoj energiji ili oštećenje nastalo zbog izlaganja hladnoći ili odsustva kisika. Ozljede nisu nesreće. Mogu se spriječiti promjenom okoliša, ponašanja pojedinca, proizvoda, socijalnih normi, legislative, državnih i institucionalnih uredbi. Ozljede i njihove posljedice sve su značajniji uzrok obolijevanja i smrtnih ishoda djece i mladih širom svijeta. Oko 4 milijuna djece i adolescenata u SAD-u ozlijedi se u školi svake godine. Više od milijun ozbiljnih sportskih ozljeda zabilježi se svake godine među adolescentima u dobi od 10 do 17 godina. Iako se teške posljedice ipak najčešće pripisuju ozljedama nastalim u prometu, sklonost ozljeđivanju i okolnosti koje ozljeđivanju pogoduju značajni su čimbenici na koje bi društvo trebalo obratiti pozornost. Posljedice ozljeda mogu se sagledavati na više

načina. Za mnoge ozljeda uzrokuje trenutnu bol i nelagodu, ali za neke ozljeda dovodi do kronične boli, oštećenja i invalidnosti te dubljih promjena stila života. Ona ne utječe samo na ozlijeđenog, nego na sve koji s njim žive. Ozbiljnije ozljede zahtijevati će medicinsku skrb, liječenje i rehabilitaciju. Utjecaj ozljeda na društvo može se procjenjivati cijenom koštanja medicinskih tretmana, neophodnog bolovanja roditelja ili skrbnika te mogućim gubitkom tjelesne sposobnosti.

U HBSC istraživanju ozljede su istraživane jednim pitanjem, u kojem je pojašnjeno što se smatra ozljedom, a tražilo se izjašnjavaње o tome koliko je puta ispitanik bio ozlijeđen u posljednjih 12 mjeseci (nije bio/la; jedanput; dvaput; triput; četiri puta i više). Objašnjenje uz pitanje glasilo je: "Mnogi mladi ljudi dožive udarac ili ozljedu u aktivnostima kao što su sport ili tučnjava na ulici ili kod kuće. Ozljede

moгу uključivati i otrovanja ili opekotine. Ozljede nisu bolesti kao ospice ili gripa." Analizirane su

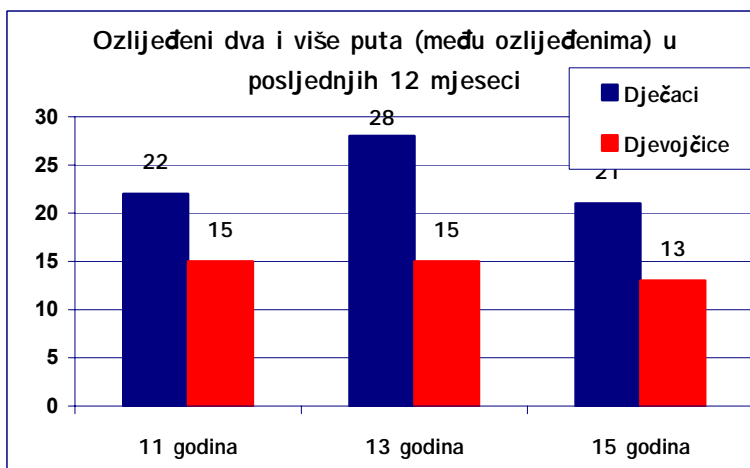
kategorije ozljeđivanja ukupno po dobi i spolu te onih koji su se višekratno ozljeđivali u posljednjih godinu dana.

Slika 54.

Dječaci se češće ozljeđuju od djevojčica u svim dobnim skupinama. U dobi od 13 godina najveći je udio i dječaka i djevojčica koji su se ozlijedili u posljednjih 12 mjeseci. U dobi od 11

godina 51% dječaka i 40% djevojčica, u dobi od 13 godina 58% dječaka i 42% djevojčica te u dobi od 15 godina 49% dječaka i 34% djevojčica ozlijedili su se u protekloj godini.

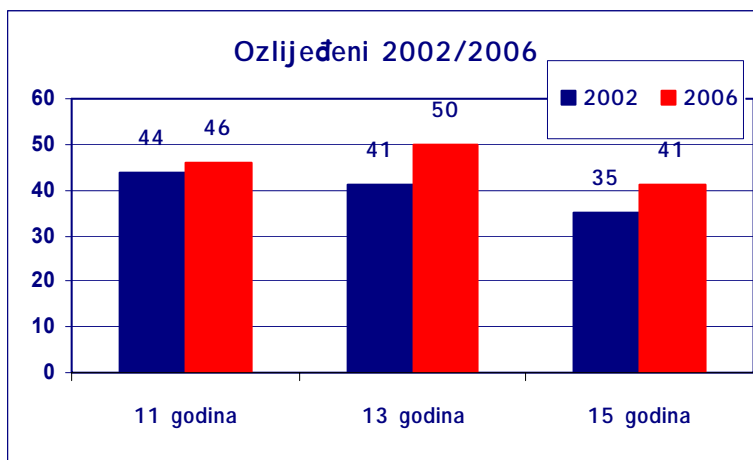
Slika 55.

Od djece koja su se ozlijedila u posljednjih godinu dana, preko 20% dječaka ozlijedilo se višekratno, tj. dva puta ili više. Opetovanim ozljedama

sklono je od 15% djevojčica u sedmim do 13% djevojčica u prvim razredima srednje škole.

Uspoređujući podatke s podacima iz 2002. godine zamijećen je trend porasta ozljeda među dječacima i

djevojčicama u proteklih 12 mjeseci, ali manji je udio onih koji su se opetovano ozlijedili.

Slika 56.

Među svim zemljama sudionicama Hrvatska se nalazi u sredini ljestvice zemalja u kojima je istraživanje provedeno. Najveći je udio djece koja su se ozlijedila u posljednjih 12 mjeseci u Španjolskoj i na Islandu. Rezultati se podudaraju s nalazima drugih istraživanja: dječaci su skloniji rizicima i češće se ozljeđuju u svim zemljama i svim uzrastima. Iako se ozljede mogu pojaviti i u školi i pri sportskim natjecanjima te nije moguće ocijeniti jesu li odraz nedovoljne sigurnosti u školskom okruženju ili neminovni pratilac sportskih borbi, ne treba zaboraviti i da upravo u doba odrastanja rizična ponašanja kao sklonost tučnjavama i sukobima može pogodovati učestalijem ozljeđivanju.

Postoje pretpostavke kako je učestalije i ponavljano ozljeđivanje povezano sa sudjelovanjem u

tučnjavama i drugim oblicima sukoba koji su rezultat dječjeg nestašluka, ali i ozbiljnijih delinkventnih ispada. Neka istraživanja idu tome u prilog i pokazuju da su djece koja su više puta ozljeđivana u posljednjih godinu dana, češće bila sudionicima tučnjava. Iako su djevojčice manje sklone tučnjavama općenito, isti obrazac ponašanja zamijećen je i za ženski spol. Mnoge studije ukazuju na povezanost ozljeda s ostalim rizičnim ponašanjima (pijenjem, opijanjem, pušenjem te korištenjem psihoaktivnih tvari) kao i s neopravdanim izostajanjem s nastave.

Prema rezultatima po kojima je ozljeđivanju podložna gotovo polovica školske populacije, to je ipak važan zdravstveni problem u toj dobi, a i u školskom okruženju. Pažnju treba posvetiti dječjim igralištima na kojima se često ozljede dešavaju, na sigurnost

opreme, ali i zagađenost od potencijalno opasnog otpada. Programi kojima se regulira sigurnost u školi i norme ponašanja kao i sigurnost na školskom igralištu i u sportskim dvoranama trebaju biti važno uporište profesorima i učenicima za smanjenje opasnosti od ozljeda. Kako se ozljede zbivaju u jednom od mogućih okruženja

- školi, sportskim igralištima, kući ili ulici, razumljivo je da se mjere sigurnosti mogu lakše primijeniti na one sredine nad kojima je moguće provesti kontrolu i gdje je jasno razgraničena nadležnost. I međunarodne i nacionalne politike trebale bi ozljede prepoznati i procijeniti kao važan zdravstveni problem djece i mladih.

Literatura:

1. Dansceco ER, Miller TR, Spicer RS. Incidence and costs of 1987-1994 childhood injuries: demographic breakdowns. *Pediatrics* 1995;85:99-104.
2. U.S. Department of Health and Human Services. *Healthy People 2010*. 2nd ed. 2 vols. Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2000.
3. Pickett, W., Molcho, M., Simpson, K., Janssen, I., Kuntsche, E., Mazur, J., Harel, Y. & Boyce, W.F. (2005) Cross national study of injury and social determinants in adolescents. *Injury Prevention*, 11, 213-218.
4. Simpson, K., Janssen, I., Craig, W.M. & Pickett, W. (2005) Multi-level analysis of associations between socioeconomic status and injury among Canadian adolescents. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 59, 1072-1077.
5. Chiolerio, A. & Schmid, J. (2002) Repeated self-reported injuries and substance use among young adolescents: the case of Switzerland. *Sozial und Preventivmedizin*, 47 (5), 289-297.
6. Pickett, W., Garner, M.J., Boyce, W.F. & King, M.A. (2002) Gradients in risk for youth injury associated with multiple-risk behaviours: a study of 11, 329 Canadian adolescents. *Social Science and Medicine*, 55, 1055-1068.

DODATAK

Rezultat ankete po pitanjima – tablični prikaz

Istraživanje HBSC2006. (Zdravlje i ponašanje u vezi sa zdravljem u školske djece)
pripremljeno i provedeno u školskoj godini 2005/06

Ispitanici: reprezentativni uzorak učenika petih i sedmih razreda osnovnih i prvih razreda
srednjih škola u Hrvatskoj.

11 godina - 1667	(838 dječaka,	829 djevojčica)
13 godina - 1671	(831 dječaka,	840 djevojčica)
15 godina - 1630	(773 dječaka,	857 djevojčica)
Ukupno - 4968	(2442 dječaka,	2526 djevojčica)

Metoda: anonimni upitnik

Instrument: međunarodni upitnik (raspoloživ na zahtjev)

Koordinacija, provođenje, obrada podataka: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Informacije:

marina.kuzman@hzjz.hr; iva.franelic@hzjz.hr; ivana.pavic@hzjz.hr; mario.hemen@hzjz.hr

Kazalo tablica

1. Koliko često obično doručuješ - u tjednu?.....	84
2. Koliko često obično doručuješ - u danima vikenda?	84
3. Koliko puta na tjedan jedeš voće?.....	84
4. Koliko puta na tjedan jedeš povrće?.....	84
5. Koliko puta na tjedan jedeš slatkiše?.....	85
6. Koliko puta na tjedan piješ colu i druge sokove?.....	85
7. Jesi li sada na dijeti ili činiš nešto drugo da bi smanjio/la težinu?.....	85
8. Misliš li da si?	85
9. Koliko često pereš zube?	86
10. U proteklih 7 dana, koliko si dana bio/la tjelesno aktivan/na ukupno najmanje 1 sat (60 minuta) dnevno?	86
11. Koliko često, u slobodno vrijeme, obično intenzivno vježbaš tako da ostaneš bez daha ili se oznojiš? ..86	
12. Koliko obično sati tjedno, u slobodno vrijeme, intenzivno vježbaš tako da ostaneš bez daha ili se oznojiš?.....	87
13. Koliko sati na dan u tjednu, u slobodno vrijeme, obično gledaš televiziju (uključujući video i DVD)?.....	87
14. Koliko sati na dan vikendom, u slobodno vrijeme, obično gledaš televiziju (uključujući video i DVD)? ..87	
15. Koliko sati na dan u tjednu (u slobodno vrijeme) obično igraš igrice na kompjuteru ili konzoli uključujući i Playstation i sl.?.....	88
16. Koliko sati na dan vikendom (u slobodno vrijeme) obično igraš igrice na kompjuteru ili konzoli uključujući i Playstation i sl.?.....	88
17. Koliko sati na dan u tjednu (u slobodno vrijeme) obično provedeš uz kompjutor?.....	89
18. Koliko sati na dan vikendom tjednu (u slobodno vrijeme) obično provedeš uz kompjutor?	89
19. Je si li ikada pušio/la (barem jednu cigaretu, cigaru ili lulu)?	89
20. Koliko često sada pušiš cigarete?.....	89
21. Koliko često popiješ pivo?	90
22. Koliko često popiješ vino?	90
23. Koliko često popiješ žestoka pića?.....	90
24. Koliko često popiješ miješana pića (rum - cola, gin - tonic, juice - votka)?	90
25. Koliko često popiješ neka druga alkoholna pića?.....	91
26. Jesi li ikada popio/la toliko alkohola da si bio/la uistinu pijan/a?.....	91
27. S koliko godina si prvi puta pio/la alkoholno piće?.....	91
28. S koliko godina si se prvi puta opio/la?.....	91
29. S koliko godina si prvi puta pušio/la cigaretu?	92
30. Jesi li ikada uzeo/la marihuanu?.....	92
31. Jesi li uzeo/la marihuanu u zadnjih 12 mjeseci?.....	92
32. Jesi li uzeo/la marihuanu u zadnjih 30 dana?.....	93
33. Jesi li ikada imao/la spolni odnos?	93
34. S koliko godina si imao/la prvi spolni odnos?	93
35. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NIKADA NISAM IMAO/LA SPOLNI ODNOS.....	93
36. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NISMO PRIMJENILI ZAŠTITU	93
37. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - KONTRACEPCIJSKE PILULE	94
38. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - KONDOM.....	94
39. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - PREKINUTI SNOŠAJ	94
40. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - PLODNI DANI	94
41. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - DRUGA METODA	94
42. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NISAM SIGURAN/NA	94
43. Jeste li ti ili tvoj partner pri zadnjem spolnom odnosu upotrijebili prezervativ (kondom)?	94
44. Koliko si se puta tijekom proteklih 12 mjeseci ozlijedio/la tako da si trebao pomoć liječnika ili medicinske sestre?.....	95
45. Koliko puta si u proteklih 12 mjeseci sudjelovao/la u tučnjavi?	95
46. Koliko su te često u školi zlostavljali zadnjih nekoliko mjeseci?.....	95
47. Koliko si često u zadnjih nekoliko mjeseci sudjelovao/la u zlostavljanju drugog učenika/učenice?	95
48. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi MAJKA.....	96
49. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi OTAC.....	96
50. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi MAČEHA.....	96
51. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi OČUH	96

52. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi BAKA.....	96
53. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi DJED	96
54. Živiš u domu posvojitelja?.....	96
55. Živiš s nekim drugim?	97
56. Koliko braće živi u osnovnom domu?.....	97
57. Koliko sestara živi u osnovnom domu?.....	97
58. Imaš li drugu obitelj ili drugi dom, u slučaju da su na primjer roditelji rastavljeni ili razdvojeni?.....	97
59. Koliko boraviš u drugom domu?	98
60. U drugom domu živi MAJKA?	98
61. U drugom domu živi OTAC?	98
62. U drugom domu živi MAČEHA?	98
63. U drugom domu živi OČUH?	98
64. U drugom domu živi BAKA?	98
65. U drugom domu živi DJED?	99
66. Živiš u domu posvojitelja (drugi dom)?	99
67. Živiš s nekim drugim (drugi dom)?	99
68. Broj braće u drugom domu?	99
69. Broj sestara u drugom domu?	99
70. Možeš li s OCEM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	100
71. Možeš li s OČUHOМ razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	100
72. Možeš li s MAJKOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?.....	100
73. Možeš li s MAČEHOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	100
74. Možeš li sa STARIJIM BRATOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	101
75. Možeš li sa STARIJOM SESTROM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	101
76. Možeš li s NAJBOLJIM PRIJATELJEM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	101
77. Možeš li s PRIJATELJEM ISTOG SPOLA razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	101
78. Možeš li s PRIJATELJEM SUPROТНОG SPOLA razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?	102
79. Koliko sada imaš bliskih prijatelja?	102
80. Koliko sada imaš bliskih prijateljica?	102
81. Koliko dana u tjednu odmah nakon škole obično provodiš s prijateljima/prijateljicama?	102
82. Koliko večeri tjedno obično provodiš vani s prijateljima/prijateljicama?	103
83. Koliko često komuniciraš s prijateljima telefonom/mobitelom, SMS, internet?.....	103
84. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la GLAVOBOLJU?.....	103
85. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la BOL U TRBUHU?	104
86. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la BOL U LEDIMA?.....	104
87. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci bio/la POTIŠTEN/A?	104
88. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci bio/la RAZDRAŽLJIVA/ILI LOŠE VOLJE?	104
89. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci bio/la NERVOZAN/NA?	105
90. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci TESKO USNIVAO/LA?.....	105
91. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la VRTOGLAVICU?	105
92. Što misliš kakvo je tvoje zdravlje?	105
93. Zadovoljstvo životom	106
94. Kakav je tvoj školski uspjeh u usporedbi s drugima u razredu?	106
95. Što misliš o školi?	106
96. Učenici u mom razredu vole biti zajedno	106
97. Većina učenika u mom razredu je prijateljski raspoložena i želi pomoći.....	107
98. Drugi učenici prihvaćaju me takvog/takvu kakav /kakva jesam	107
99. Jesu li školske obveze za tebe veliko opterećenje?	107
100. Je li tvoj OTAC zaposlen?.....	107
101. Ako JE zaposlen, navedi kakav posao OTAC radi	108
102. Ako NIJE zaposlen, zašto ti je OTAC bez posla?.....	108
103. Je li tvoja MAJKA zaposlena?	108
104. Ako JE zaposlena, navedi kakav posao MAJKA radi.	108
105. Ako NIJE zaposlena, zašto ti je MAJKA bez posla?	109
106. Ima li tvoja obitelj auto, kombi ili kamion?	109
107. Imaš li svoju vlastitu sobu?.....	109
108. Tijekom posljednjih 12 mjeseci koliko si puta otputovao/la na praznike ili ljetovanje s obitelji?	109
109. Koliko računala (kompjutora) posjeduje tvoja obitelj?	109
110. Što misliš kakvo je materijalno stanje tvoje obitelji?	110
111. Koliko često odlaziš na spavanje gladan / gladna?.....	110
112. Dob prve menstruacije	110

HBSC 2006 – rezultati po pitanjima

1. Koliko često obično doručuješ - u tjednu?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Doručak u tjednu	Nikada	broj	92	84	176	131	147	278	102	168	270	325	399	724
		%	11,20%	10,30%	10,70%	15,90%	17,60%	16,80%	13,30%	19,60%	16,60%	13,46%	15,90%	14,71%
	Jedan dan	broj	41	45	86	26	45	71	33	38	71	100	128	228
		%	5,00%	5,50%	5,20%	3,20%	5,40%	4,30%	4,30%	4,40%	4,40%	4,14%	5,10%	4,63%
	Dva dana	broj	39	49	88	43	63	106	46	65	111	128	177	305
		%	4,70%	6,00%	5,40%	5,20%	7,60%	6,40%	6,00%	7,60%	6,80%	5,30%	7,05%	6,20%
	Tri dana	broj	72	75	147	77	83	160	74	87	161	223	245	468
%		8,70%	9,20%	9,00%	9,30%	10,00%	9,70%	9,60%	10,20%	9,90%	9,24%	9,76%	9,51%	
Četiri dana	broj	59	60	119	70	76	146	55	77	132	184	213	397	
	%	7,20%	7,30%	7,20%	8,50%	9,10%	8,80%	7,20%	9,00%	8,10%	7,62%	8,49%	8,06%	
Pet dana	broj	520	506	1026	477	420	897	457	421	878	1454	1347	2801	
	%	63,20%	61,80%	62,50%	57,90%	50,40%	54,10%	59,60%	49,20%	54,10%	60,23%	53,69%	56,90%	
Ukupno		broj	823	819	1642	824	834	1658	767	856	1623	2414	2509	4923
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

2. Koliko često obično doručuješ - u danima vikenda?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Doručak vikendom	Nikada	broj	21	18	39	32	28	60	53	70	123	106	116	222
		%	2,70%	2,20%	2,40%	4,00%	3,40%	3,70%	7,10%	8,20%	7,70%	4,53%	4,65%	4,59%
	Jedan dan	broj	85	60	145	99	117	216	115	176	291	299	353	652
		%	10,70%	7,40%	9,10%	12,40%	14,00%	13,20%	15,30%	20,60%	18,20%	12,78%	14,14%	13,49%
Dva dana	broj	685	731	1416	667	689	1356	582	607	1189	1934	2027	3961	
	%	86,60%	90,40%	88,50%	83,60%	82,60%	83,10%	77,60%	71,20%	74,20%	82,68%	81,21%	81,92%	
Ukupno		broj	791	809	1600	798	834	1632	750	853	1603	2339	2496	4835
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3. Koliko puta na tjedan jedeš voće?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Jedenje voća	Nikada	broj	20	8	28	19	18	37	20	16	36	59	42	101
		%	2,40%	1,00%	1,70%	2,30%	2,10%	2,20%	2,60%	1,90%	2,20%	2,44%	1,67%	2,05%
	Manje nego jednom tjedno	broj	40	43	83	53	58	111	55	68	123	148	169	317
		%	4,80%	5,20%	5,00%	6,40%	6,90%	6,70%	7,20%	8,00%	7,60%	6,11%	6,71%	6,42%
	Jednom tjedno	broj	96	67	163	109	99	208	119	124	243	324	290	614
		%	11,60%	8,10%	9,90%	13,20%	11,80%	12,50%	15,50%	14,50%	15,00%	13,38%	11,52%	12,43%
	2-4 dana u tjednu	broj	173	195	368	227	221	448	253	256	509	653	672	1325
		%	20,90%	23,70%	22,30%	27,40%	26,40%	26,90%	33,00%	29,90%	31,40%	26,97%	26,70%	26,83%
	5-6 dana u tjednu	broj	131	104	235	130	136	266	117	123	240	378	363	741
		%	15,90%	12,60%	14,20%	15,70%	16,20%	16,00%	15,30%	14,40%	14,80%	15,61%	14,42%	15,01%
Svakog dana	broj	187	200	387	149	149	298	98	118	216	434	467	901	
	%	22,60%	24,30%	23,50%	18,00%	17,80%	17,90%	12,80%	13,80%	13,30%	17,93%	18,55%	18,25%	
Više nego jednom dnevno	broj	179	207	386	141	157	298	105	150	255	425	514	939	
	%	21,70%	25,10%	23,40%	17,00%	18,70%	17,90%	13,70%	17,50%	15,70%	17,55%	20,42%	19,02%	
Ukupno		broj	826	824	1650	828	838	1666	767	855	1622	2421	2517	4938
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

4. Koliko puta na tjedan jedeš povrće?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Jedenje povrća	Nikada	broj	43	31	74	41	30	71	29	40	69	113	101	214
		%	5,20%	3,80%	4,50%	5,00%	3,60%	4,30%	3,80%	4,70%	4,30%	4,68%	4,02%	4,34%
	Manje nego jednom tjedno	broj	73	57	130	67	80	147	65	60	125	205	197	402
		%	8,90%	7,00%	7,90%	8,10%	9,50%	8,80%	8,50%	7,00%	7,70%	8,50%	7,83%	8,16%
	Jednom tjedno	broj	127	114	241	154	118	272	121	135	256	402	367	769
		%	15,40%	13,90%	14,70%	18,70%	14,10%	16,30%	15,80%	15,80%	15,80%	16,66%	14,59%	15,60%
	2-4 dana u tjednu	broj	199	170	369	242	231	473	235	272	507	676	673	1349
		%	24,20%	20,70%	22,50%	29,30%	27,50%	28,40%	30,70%	31,80%	31,30%	28,01%	26,76%	27,37%
	5-6 dana u tjednu	broj	146	152	298	142	154	296	137	136	273	425	442	867
		%	17,70%	18,50%	18,10%	17,20%	18,40%	17,80%	17,90%	15,90%	16,80%	17,61%	17,57%	17,59%
Svakog dana	broj	139	180	319	106	152	258	100	129	229	345	461	806	
	%	16,90%	22,00%	19,40%	12,80%	18,10%	15,50%	13,10%	15,10%	14,10%	14,30%	18,33%	16,36%	
Više nego jednom dnevno	broj	96	116	212	73	74	147	78	84	162	247	274	521	
	%	11,70%	14,10%	12,90%	8,80%	8,80%	8,80%	10,20%	9,80%	10,00%	10,24%	10,89%	10,57%	
Ukupno		broj	823	820	1643	825	839	1664	765	856	1621	2413	2515	4928
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

9. Koliko često pereš zube?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Pranje zubi	Više nego jednom dnevno	broj	414	521	935	351	559	910	351	642	993	1116	1722	2838
		%	49,70%	63,10%	56,40%	42,40%	66,50%	54,60%	45,50%	74,90%	61,00%	45,87%	68,25%	57,26%
	Jednom dnevno	broj	312	247	559	361	232	593	340	183	523	1013	662	1675
		%	37,50%	29,90%	33,70%	43,60%	27,60%	35,60%	44,00%	21,40%	32,10%	41,64%	26,24%	33,80%
	Barem jednom tjedno	broj	76	45	121	78	32	110	49	25	74	203	102	305
		%	9,10%	5,40%	7,30%	9,40%	3,80%	6,60%	6,30%	2,90%	4,50%	8,34%	4,04%	6,15%
	Manje no jednom tjedno	broj	22	11	33	21	12	33	20	6	26	63	29	92
		%	2,60%	1,30%	2,00%	2,50%	1,40%	2,00%	2,60%	0,70%	1,60%	2,59%	1,15%	1,86%
Nikada	broj	9	2	11	17	5	22	12	1	13	38	8	46	
	%	1,10%	0,20%	0,70%	2,10%	0,60%	1,30%	1,60%	0,10%	0,80%	1,56%	0,32%	0,93%	
Ukupno		broj	833	826	1659	828	840	1668	772	857	1629	2433	2523	4956
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

10. U proteklih 7 dana, koliko si dana bio/la tjelesno aktivan/na ukupno najmanje 1 sat (60 minuta) dnevno?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Tjelesna aktivnost najmanje 60 min u zadnjih 7 dana	0 dana	broj	16	7	23	17	24	41	26	53	79	59	84	143
		%	2,00%	0,90%	1,40%	2,10%	2,90%	2,50%	3,40%	6,20%	4,90%	2,45%	3,35%	2,91%
	1 dan	broj	20	28	48	23	38	61	40	128	168	83	194	277
		%	2,40%	3,40%	2,90%	2,80%	4,60%	3,70%	5,20%	15,00%	10,30%	3,44%	7,74%	5,63%
	2 dana	broj	79	105	184	73	125	198	97	181	278	249	411	660
		%	9,60%	12,80%	11,20%	8,90%	15,00%	12,00%	12,60%	21,20%	17,10%	10,33%	16,40%	13,42%
	3 dana	broj	100	112	212	96	148	244	83	157	240	279	417	696
		%	12,20%	13,70%	12,90%	11,70%	17,70%	14,70%	10,80%	18,40%	14,80%	11,57%	16,64%	14,15%
	4 dana	broj	120	129	249	110	148	258	113	119	232	343	396	739
		%	14,60%	15,80%	15,20%	13,40%	17,70%	15,60%	14,70%	14,00%	14,30%	14,23%	15,80%	15,03%
	5 dana	broj	101	134	235	146	146	292	137	90	227	384	370	754
		%	12,30%	16,40%	14,30%	17,80%	17,50%	17,60%	17,80%	10,60%	14,00%	15,93%	14,76%	15,33%
	6 dana	broj	89	88	177	100	81	181	121	41	162	310	210	520
		%	10,90%	10,80%	10,80%	12,20%	9,70%	10,90%	15,70%	4,80%	10,00%	12,86%	8,38%	10,58%
7 dana	broj	295	215	510	255	125	380	154	84	238	704	424	1128	
	%	36,00%	26,30%	31,10%	31,10%	15,00%	23,00%	20,00%	9,80%	14,70%	29,20%	16,92%	22,94%	
Ukupno		broj	820	818	1638	820	835	1655	771	853	1624	2411	2506	4917
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

11. Koliko često, u slobodno vrijeme, obično intenzivno vježbaš tako da ostaneš bez daha ili se oznojš?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Vježbanje puta tjedno	Svaki dan	broj	204	155	359	195	95	290	148	74	222	547	324	871
		%	24,80%	18,90%	21,90%	23,80%	11,40%	17,50%	19,40%	8,60%	13,70%	22,74%	12,92%	17,73%
	4-6 puta	broj	188	104	292	188	85	273	167	73	240	543	262	805
		%	22,90%	12,70%	17,80%	22,90%	10,20%	16,50%	21,90%	8,50%	14,80%	22,58%	10,45%	16,39%
	2-3 puta	broj	167	214	381	198	260	458	203	145	348	568	619	1187
		%	20,30%	26,10%	23,20%	24,10%	31,20%	27,70%	26,60%	16,90%	21,50%	23,62%	24,68%	24,16%
	Jednom tjedno	broj	83	148	231	100	166	266	117	192	309	300	506	806
		%	10,10%	18,10%	14,10%	12,20%	19,90%	16,10%	15,30%	22,40%	19,10%	12,47%	20,18%	16,41%
	Jednom mjesечно	broj	30	44	74	38	68	106	42	107	149	110	219	329
		%	3,60%	5,40%	4,50%	4,60%	8,20%	6,40%	5,50%	12,50%	9,20%	4,57%	8,73%	6,70%
	Rjeđe nego 1/mj.	broj	50	69	119	33	86	119	38	151	189	121	306	427
		%	6,10%	8,40%	7,30%	4,00%	10,30%	7,20%	5,00%	17,60%	11,70%	5,03%	12,20%	8,69%
Nikada	broj	100	85	185	68	73	141	48	114	162	216	272	488	
	%	12,20%	10,40%	11,30%	8,30%	8,80%	8,50%	6,30%	13,30%	10,00%	8,98%	10,85%	9,93%	
Ukupno		broj	822	819	1641	820	833	1653	763	856	1619	2405	2508	4913
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

12. Koliko obično sati tjedno, u slobodno vrijeme, intenzivno vježbaš tako da ostaneš bez daha ili se oznojis?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Vježbanje sati tjedno	Nikada	broj	124	161	285	88	117	205	79	222	301	291	500	791
		%	15,10%	19,60%	17,40%	10,80%	14,00%	12,40%	10,40%	26,10%	18,60%	12,15%	19,95%	16,14%
	1/2 sata	broj	141	180	321	92	207	299	90	213	303	323	600	923
		%	17,20%	21,90%	19,60%	11,30%	24,80%	18,20%	11,80%	25,00%	18,80%	13,48%	23,94%	18,83%
	1 sat	broj	179	220	399	184	206	390	177	211	388	540	637	1177
		%	21,90%	26,80%	24,30%	22,60%	24,70%	23,70%	23,20%	24,80%	24,00%	22,54%	25,42%	24,01%
	2-3 sati	broj	212	172	384	255	213	468	243	128	371	710	513	1223
		%	25,90%	21,00%	23,40%	31,30%	25,60%	28,40%	31,80%	15,00%	23,00%	29,63%	20,47%	24,95%
	4-6 sati	broj	76	45	121	100	64	164	75	46	121	251	155	406
		%	9,30%	5,50%	7,40%	12,30%	7,70%	10,00%	9,80%	5,40%	7,50%	10,48%	6,19%	8,28%
7 sati ili više	broj	87	43	130	95	26	121	99	32	131	281	101	382	
	%	10,60%	5,20%	7,90%	11,70%	3,10%	7,30%	13,00%	3,80%	8,10%	11,73%	4,03%	7,79%	
Ukupno		broj	819	821	1640	814	833	1647	763	852	1615	2396	2506	4902
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

13. Koliko sati na dan u tjednu, u slobodno vrijeme, obično gledaš televiziju (uključujući video i DVD)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Gledanje tv / dvd / video, po danu u tjednu	Uopće ne	broj	23	21	44	21	8	29	19	41	60	63	70	133
		%	2,80%	2,60%	2,70%	2,60%	1,00%	1,70%	2,50%	4,80%	3,70%	2,60%	2,79%	2,70%
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	62	83	145	40	44	84	59	81	140	161	208	369
		%	7,50%	10,10%	8,80%	4,90%	5,30%	5,10%	7,70%	9,50%	8,60%	6,65%	8,28%	7,48%
	Oko 1 sat dnevno	broj	130	144	274	102	94	196	109	133	242	341	371	712
		%	15,70%	17,60%	16,60%	12,40%	11,20%	11,80%	14,20%	15,50%	14,90%	14,09%	14,76%	14,43%
	Oko 2 sata dnevno	broj	208	192	400	172	197	369	178	206	384	558	595	1153
		%	25,10%	23,40%	24,30%	20,90%	23,50%	22,20%	23,10%	24,10%	23,60%	23,05%	23,68%	23,37%
	Oko 3 sata dnevno	broj	149	151	300	187	200	387	161	179	340	497	530	1027
		%	18,00%	18,40%	18,20%	22,70%	23,90%	23,30%	20,90%	20,90%	20,53%	21,09%	20,81%	
	Oko 4 sata dnevno	broj	81	97	178	132	142	274	107	99	206	320	338	658
		%	9,80%	11,80%	10,80%	16,00%	17,00%	16,50%	13,90%	11,60%	12,70%	13,22%	13,45%	13,34%
	Oko 5 sati dnevno	broj	65	64	129	74	67	141	65	59	124	204	190	394
		%	7,90%	7,80%	7,80%	9,00%	8,00%	8,50%	8,40%	6,90%	7,60%	8,43%	7,56%	7,99%
	Oko 6 sati dnevno	broj	28	20	48	27	39	66	27	20	47	82	79	161
%		3,40%	2,40%	2,90%	3,30%	4,70%	4,00%	3,50%	2,30%	2,90%	3,39%	3,14%	3,26%	
Oko 7 i više sati	broj	82	48	130	68	46	114	45	38	83	195	132	327	
	%	9,90%	5,90%	7,90%	8,30%	5,50%	6,90%	5,80%	4,40%	5,10%	8,05%	5,25%	6,63%	
Ukupno		broj	828	820	1648	823	837	1660	770	856	1626	2421	2513	4934
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

14. Koliko sati na dan vikendom, u slobodno vrijeme, obično gledaš televiziju (uključujući video i DVD)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Gledanje tv / dvd / video, po danu vikendom	Uopće ne	broj	30	29	59	19	15	34	40	33	73	89	77	166
		%	3,60%	3,60%	3,60%	2,30%	1,80%	2,10%	5,20%	3,90%	4,50%	3,69%	3,07%	3,38%
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	36	72	108	32	27	59	42	40	82	110	139	249
		%	4,40%	8,80%	6,60%	3,90%	3,20%	3,60%	5,50%	4,70%	5,10%	4,56%	5,55%	5,07%
	Oko 1 sat dnevno	broj	96	114	210	75	83	158	67	65	132	238	262	500
		%	11,60%	14,00%	12,80%	9,20%	10,00%	9,60%	8,70%	7,60%	8,10%	9,88%	10,46%	10,17%
	Oko 2 sata dnevno	broj	139	140	279	138	120	258	132	125	257	409	385	794
		%	16,80%	17,20%	17,00%	16,90%	14,40%	15,60%	17,20%	14,60%	15,80%	16,97%	15,37%	16,15%
	Oko 3 sata dnevno	broj	175	167	342	143	168	311	136	166	302	454	501	955
		%	21,20%	20,50%	20,80%	17,50%	20,10%	18,80%	17,70%	19,40%	18,60%	18,84%	20,00%	19,43%
	Oko 4 sata dnevno	broj	104	118	222	114	143	257	114	150	264	332	411	743
		%	12,60%	14,50%	13,50%	13,90%	17,10%	15,60%	14,90%	17,50%	16,30%	13,78%	16,41%	15,12%
	Oko 5 sati dnevno	broj	79	66	145	116	130	246	103	129	232	298	325	623
		%	9,60%	8,10%	8,80%	14,20%	15,60%	14,90%	13,40%	15,10%	14,30%	12,37%	12,97%	12,68%
	Oko 6 sati dnevno	broj	32	33	65	58	64	122	55	61	116	145	158	303
%		3,90%	4,00%	4,00%	7,10%	7,70%	7,40%	7,20%	7,10%	7,20%	6,02%	6,31%	6,16%	
Oko 7 i više sati	broj	134	77	211	123	84	207	78	86	164	335	247	582	
	%	16,20%	9,40%	12,90%	15,00%	10,10%	12,50%	10,20%	10,10%	10,10%	13,90%	9,86%	11,84%	
Ukupno		broj	825	816	1641	818	834	1652	767	855	1622	2410	2505	4915
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

15. Koliko sati na dan u tjednu (u slobodno vrijeme) obično igraš igrice na kompjuteru ili konzoli uključujući i Playstation i sl.?

		Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
		Spol			Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno		
		M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž				
Igra kompjuterskih igara po danu u tjednu	Uopće ne	broj	168	305	473	172	359	531	197	507	704	537	1171	1708		
		%	20,40%	37,30%	28,80%	21,00%	42,90%	32,10%	25,70%	59,20%	43,30%	22,28%	46,62%	34,70%		
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	126	257	383	106	212	318	96	168	264	328	637	965		
		%	15,30%	31,40%	23,30%	13,00%	25,30%	19,20%	12,50%	19,60%	16,30%	13,61%	25,36%	19,61%		
	Oko 1 sat dnevno	broj	210	146	356	168	137	305	144	87	231	522	370	892		
		%	25,50%	17,80%	21,70%	20,50%	16,40%	18,40%	18,80%	10,20%	14,20%	21,66%	14,73%	18,12%		
	Oko 2 sata dnevno	broj	127	67	194	153	79	232	145	54	199	425	200	625		
		%	15,40%	8,20%	11,80%	18,70%	9,40%	14,00%	18,90%	6,30%	12,30%	17,63%	7,96%	12,70%		
	Oko 3 sata dnevno	broj	75	24	99	83	22	105	74	20	94	232	66	298		
		%	9,10%	2,90%	6,00%	10,10%	2,60%	6,30%	9,60%	2,30%	5,80%	9,63%	2,63%	6,05%		
	Oko 4 sata dnevno	broj	35	6	41	46	12	58	38	6	44	119	24	143		
	%	4,20%	0,70%	2,50%	5,60%	1,40%	3,50%	5,00%	0,70%	2,70%	4,94%	0,96%	2,91%			
Oko 5 sati dnevno	broj	19	4	23	22	10	32	24	2	26	65	16	81			
	%	2,30%	0,50%	1,40%	2,70%	1,20%	1,90%	3,10%	0,20%	1,60%	2,70%	0,64%	1,65%			
Oko 6 sati dnevno	broj	15		15	18	3	21	16	4	20	49	7	56			
	%	1,80%		0,90%	2,20%	0,40%	1,30%	2,10%	0,50%	1,20%	2,03%	0,28%	1,14%			
Oko 7 i više sati	broj	50	9	59	50	3	53	33	9	42	133	21	154			
	%	6,10%	1,10%	3,60%	6,10%	0,40%	3,20%	4,30%	1,10%	2,60%	5,52%	0,84%	3,13%			
Ukupno	broj	825	818	1643	818	837	1655	767	857	1624	2410	2512	4922			
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

16. Koliko sati na dan vikendom (u slobodno vrijeme) obično igraš igrice na kompjuteru ili konzoli uključujući i Playstation i sl.?

		Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
		Spol			Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno		
		M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž				
Igra kompjuterskih igara po danu vikendom	Uopće ne	broj	129	250	379	113	256	369	166	404	570	408	910	1318		
		%	15,70%	30,60%	23,10%	13,80%	30,70%	22,30%	21,70%	47,20%	35,10%	16,96%	36,27%	26,82%		
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	69	183	252	68	182	250	63	131	194	200	496	696		
		%	8,40%	22,40%	15,40%	8,30%	21,80%	15,10%	8,20%	15,30%	12,00%	8,31%	19,77%	14,16%		
	Oko 1 sat dnevno	broj	145	184	329	115	170	285	97	132	229	357	486	843		
		%	17,60%	22,50%	20,00%	14,10%	20,40%	17,30%	12,70%	15,40%	14,10%	14,84%	19,37%	17,15%		
	Oko 2 sata dnevno	broj	169	96	265	155	110	265	109	90	199	433	296	729		
		%	20,50%	11,70%	16,10%	19,00%	13,20%	16,00%	14,20%	10,50%	12,30%	18,00%	11,80%	14,83%		
	Oko 3 sata dnevno	broj	104	50	154	125	49	174	107	41	148	336	140	476		
		%	12,60%	6,10%	9,40%	15,30%	5,90%	10,50%	14,00%	4,80%	9,10%	13,97%	5,58%	9,68%		
	Oko 4 sata dnevno	broj	70	19	89	85	33	118	72	22	94	227	74	301		
	%	8,50%	2,30%	5,40%	10,40%	4,00%	7,10%	9,40%	2,60%	5,80%	9,43%	2,95%	6,12%			
Oko 5 sati dnevno	broj	37	13	50	47	15	62	50	14	64	134	42	176			
	%	4,50%	1,60%	3,00%	5,80%	1,80%	3,80%	6,50%	1,60%	3,90%	5,57%	1,67%	3,58%			
Oko 6 sati dnevno	broj	25	5	30	31	8	39	37	5	42	93	18	111			
	%	3,00%	0,60%	1,80%	3,80%	1,00%	2,40%	4,80%	0,60%	2,60%	3,87%	0,72%	2,26%			
Oko 7 i više sati	broj	75	18	93	78	12	90	65	17	82	218	47	265			
	%	9,10%	2,20%	5,70%	9,50%	1,40%	5,40%	8,50%	2,00%	5,10%	9,06%	1,87%	5,39%			
Ukupno	broj	823	818	1641	817	835	1652	766	856	1622	2406	2509	4915			
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

17. Koliko sati na dan u tjednu (u slobodno vrijeme) obično provedeš uz kompjutor?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Korištenje kompjutera po danu u tjednu	Uopće ne	broj	415	450	865	354	290	644	301	340	641	1070	1080	2150
		%	50,70%	54,70%	52,70%	43,20%	34,60%	38,90%	39,10%	39,80%	39,50%	44,47%	42,96%	43,70%
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	128	144	272	152	155	307	150	173	323	430	472	902
		%	15,60%	17,50%	16,60%	18,60%	18,50%	18,50%	19,50%	20,20%	19,90%	17,87%	18,77%	18,33%
	Oko 1 sat dnevno	broj	117	111	228	115	172	287	139	234	273	371	417	788
		%	14,30%	13,50%	13,90%	14,00%	20,50%	17,30%	18,10%	15,70%	16,80%	15,42%	16,59%	16,02%
	Oko 2 sata dnevno	broj	67	60	127	89	116	205	87	105	192	243	281	524
		%	8,20%	7,30%	7,70%	10,90%	13,90%	12,40%	11,30%	12,30%	11,80%	10,10%	11,18%	10,65%
	Oko 3 sata dnevno	broj	35	24	59	47	57	104	40	48	88	122	129	251
		%	4,30%	2,90%	3,60%	5,70%	6,80%	6,30%	5,20%	5,60%	5,40%	5,07%	5,13%	5,10%
	Oko 4 sata dnevno	broj	15	11	26	17	26	43	25	27	52	57	64	121
		%	1,80%	1,30%	1,60%	2,10%	3,10%	2,60%	3,30%	3,20%	3,20%	2,37%	2,55%	2,46%
Oko 5 sati dnevno	broj	14	8	22	13	10	23	7	10	17	34	28	62	
	%	1,70%	1,00%	1,30%	1,60%	1,20%	1,40%	0,90%	1,20%	1,00%	1,41%	1,11%	1,26%	
Oko 6 sati dnevno	broj	5	3	8	8	4	12	7	9	16	20	16	36	
	%	0,60%	0,40%	0,50%	1,00%	0,50%	0,70%	0,90%	1,10%	1,00%	0,83%	0,64%	0,73%	
Oko 7 i više sati	broj	22	11	33	24	7	31	13	9	22	59	27	86	
	%	2,70%	1,30%	2,00%	2,90%	0,80%	1,90%	1,70%	1,10%	1,40%	2,45%	1,07%	1,75%	
Ukupno		broj	818	822	1640	819	837	1656	769	855	1624	2406	2514	4920
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

18. Koliko sati na dan vikendom tjednu (u slobodno vrijeme) obično provedeš uz kompjutor?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Korištenje kompjutera po danu vikendom	Uopće ne	broj	386	437	823	319	281	600	300	289	589	1005	1007	2012
		%	47,50%	53,30%	50,40%	39,20%	33,60%	36,40%	39,20%	33,80%	36,30%	42,03%	40,09%	41,04%
	Oko 1/2 sata dnev.	broj	120	156	276	139	134	273	104	118	222	363	408	771
		%	14,80%	19,00%	16,90%	17,10%	16,00%	16,50%	13,60%	13,80%	13,70%	15,18%	16,24%	15,73%
	Oko 1 sat dnevno	broj	119	90	209	121	147	268	117	149	266	357	386	743
		%	14,70%	11,00%	12,80%	14,90%	17,60%	16,20%	15,30%	17,40%	16,40%	14,93%	15,37%	15,15%
	Oko 2 sata dnevno	broj	57	71	128	87	133	220	102	125	227	246	329	575
		%	7,00%	8,70%	7,80%	10,70%	15,90%	13,30%	13,30%	14,60%	14,00%	10,29%	13,10%	11,73%
	Oko 3 sata dnevno	broj	48	29	77	49	76	125	50	83	133	147	188	335
		%	5,90%	3,50%	4,70%	6,00%	9,10%	7,60%	6,50%	9,70%	8,20%	6,15%	7,48%	6,83%
	Oko 4 sata dnevno	broj	26	11	37	39	34	73	36	36	72	101	81	182
		%	3,20%	1,30%	2,30%	4,80%	4,10%	4,40%	4,70%	4,20%	4,40%	4,22%	3,22%	3,71%
Oko 5 sati dnevno	broj	20	8	28	18	10	28	24	26	50	62	44	106	
	%	2,50%	1,00%	1,70%	2,20%	1,20%	1,70%	3,10%	3,00%	3,10%	2,59%	1,75%	2,16%	
Oko 6 sati dnevno	broj	13	4	17	11	13	24	6	10	16	30	27	57	
	%	1,60%	0,50%	1,00%	1,40%	1,60%	1,50%	0,80%	1,20%	1,00%	1,25%	1,07%	1,16%	
Oko 7 i više sati	broj	23	14	37	30	9	39	27	19	46	80	42	122	
	%	2,80%	1,70%	2,30%	3,70%	1,10%	2,40%	3,50%	2,20%	2,80%	3,35%	1,67%	2,49%	
Ukupno		broj	812	820	1632	813	837	1650	766	855	1621	2391	2512	4903
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

19. Je si li ikada pušio/la (barem jednu cigaretu, cigaru ili lulu)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Ikada pušio/la	Da	broj	174	88	262	337	310	647	458	540	998	969	938	1907
	%	20,90%	10,70%	15,80%	40,70%	36,90%	38,80%	59,30%	63,00%	61,30%	39,84%	37,21%	38,50%	
Ne	broj	658	737	1395	491	529	1020	314	317	631	1463	1583	3046	
	%	79,10%	89,30%	84,20%	59,30%	63,10%	61,20%	40,70%	37,00%	38,70%	60,16%	62,79%	61,50%	
Ukupno		broj	832	825	1657	828	839	1667	772	857	1629	2432	2521	4953
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

20. Koliko često sada pušiš cigarete?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Pušenje	Svaki dan	broj	3	2	5	23	13	36	147	181	328	173	196	369
		%	0,40%	0,20%	0,30%	2,80%	1,50%	2,20%	19,00%	21,20%	20,20%	7,12%	7,78%	7,45%
	Jednom tjedno	broj	4	2	6	19	26	45	40	59	99	63	87	150
		%	0,50%	0,20%	0,40%	2,30%	3,10%	2,70%	5,20%	6,90%	6,10%	2,59%	3,45%	3,03%
	Manje od jednom tj.	broj	25	5	30	38	31	69	44	50	94	107	86	193
		%	3,00%	0,60%	1,80%	4,60%	3,70%	4,10%	5,70%	5,80%	5,80%	4,40%	3,41%	3,90%
Ne pušim uopće	broj	799	817	1616	748	769	1517	541	565	1106	2088	2151	4239	
	%	96,10%	98,90%	97,50%	90,30%	91,70%	91,00%	70,10%	66,10%	68,00%	85,89%	85,36%	85,62%	
Ukupno		broj	831	826	1657	828	839	1667	772	855	1627	2431	2520	4951
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

21. Koliko često popiješ pivo?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Pivo	Svaki dan	broj	16	3	19	22	4	26	31	10	41	69	17	86
		%	1,90%	0,40%	1,20%	2,70%	0,50%	1,60%	4,00%	1,20%	2,50%	2,86%	0,68%	1,75%
	Svaki tjedan	broj	35	9	44	73	23	96	230	103	333	338	135	473
		%	4,20%	1,10%	2,70%	8,80%	2,80%	5,80%	30,00%	12,00%	20,50%	13,99%	5,38%	9,60%
	Svaki mjesec	broj	45	13	58	77	45	122	71	69	140	193	127	320
		%	5,50%	1,60%	3,50%	9,30%	5,40%	7,30%	9,30%	8,10%	8,60%	7,99%	5,06%	6,49%
	Rijetko	broj	247	149	396	296	228	524	257	289	546	800	666	1466
		%	30,00%	18,10%	24,10%	35,80%	27,30%	31,50%	33,60%	33,80%	33,70%	33,11%	26,52%	29,75%
	Nikada	broj	481	647	1128	358	535	893	177	384	561	1016	1566	2582
		%	58,40%	78,80%	68,60%	43,30%	64,10%	53,80%	23,10%	44,90%	34,60%	42,05%	62,37%	52,41%
Ukupno	broj	824	821	1645	826	835	1661	766	855	1621	2416	2511	4927	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

22. Koliko često popiješ vino?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Vino	Svaki dan	broj	20	4	24	22	7	29	20	9	29	62	20	82
		%	2,40%	0,50%	1,50%	2,70%	0,80%	1,70%	2,60%	1,10%	1,80%	2,58%	0,80%	1,67%
	Svaki tjedan	broj	41	4	45	60	29	89	160	99	259	261	132	393
		%	5,00%	0,50%	2,80%	7,30%	3,50%	5,40%	21,00%	11,60%	16,00%	10,86%	5,27%	8,00%
	Svaki mjesec	broj	32	17	49	91	54	145	87	112	199	210	183	393
		%	3,90%	2,10%	3,00%	11,10%	6,50%	8,70%	11,40%	13,10%	12,30%	8,74%	7,30%	8,00%
	Rijetko	broj	181	123	304	263	242	505	234	302	536	678	667	1345
		%	22,10%	15,10%	18,60%	32,00%	28,90%	30,40%	30,70%	35,40%	33,10%	28,20%	26,61%	27,39%
	Nikada	broj	544	669	1213	387	504	891	262	332	594	1193	1505	2698
		%	66,50%	81,90%	74,20%	47,00%	60,30%	53,70%	34,30%	38,90%	36,70%	49,63%	60,03%	54,94%
Ukupno	broj	818	817	1635	823	836	1659	763	854	1617	2404	2507	4911	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

23. Koliko često popiješ žestoka pića?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Žestoka pića	Svaki dan	broj	12	4	16	24	2	26	17	7	24	53	13	66
		%	1,50%	0,50%	1,00%	2,90%	0,20%	1,60%	2,20%	0,80%	1,50%	2,22%	0,52%	1,35%
	Svaki tjedan	broj	15	3	18	27	14	41	76	70	146	118	87	205
		%	1,80%	0,40%	1,10%	3,30%	1,70%	2,50%	10,00%	8,20%	9,10%	4,93%	3,48%	4,19%
	Svaki mjesec	broj	12	3	15	34	23	57	94	80	174	140	106	246
		%	1,50%	0,40%	0,90%	4,20%	2,80%	3,40%	12,30%	9,40%	10,80%	5,85%	4,24%	5,03%
	Rijetko	broj	83	38	121	154	126	280	219	268	487	456	432	888
		%	10,20%	4,70%	7,40%	18,80%	15,10%	16,90%	28,70%	31,50%	30,20%	19,06%	17,27%	18,15%
	Nikada	broj	689	768	1457	580	669	1249	356	426	782	1625	1863	3488
		%	85,00%	94,10%	89,60%	70,80%	80,20%	75,60%	46,70%	50,10%	48,50%	67,93%	74,49%	71,29%
Ukupno	broj	811	816	1627	819	834	1653	762	851	1613	2392	2501	4893	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

24. Koliko često popiješ miješana pića (rum - cola, gin - tonic, juice - votka)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Miješana pića	Svaki dan	broj	17	8	25	25	5	30	13	9	22	55	22	77
		%	2,10%	1,00%	1,50%	3,00%	0,60%	1,80%	1,70%	1,10%	1,40%	2,29%	0,88%	1,57%
	Svaki tjedan	broj	17	4	21	35	19	54	86	97	183	138	120	258
		%	2,10%	0,50%	1,30%	4,30%	2,30%	3,30%	11,30%	11,40%	11,30%	5,75%	4,78%	5,25%
	Svaki mjesec	broj	18	17	35	54	47	101	79	107	186	151	171	322
		%	2,20%	2,10%	2,10%	6,60%	5,60%	6,10%	10,40%	12,50%	11,50%	6,29%	6,81%	6,56%
	Rijetko	broj	107	59	166	180	144	324	223	317	540	510	520	1030
		%	13,10%	7,20%	10,20%	21,90%	17,20%	19,50%	29,30%	37,10%	33,40%	21,25%	20,71%	20,97%
	Nikada	broj	656	731	1387	529	623	1152	361	324	685	1546	1678	3224
		%	80,50%	89,30%	84,90%	64,30%	74,30%	69,40%	47,40%	37,90%	42,40%	64,42%	66,83%	65,65%
Ukupno	broj	815	819	1634	823	838	1661	762	854	1616	2400	2511	4911	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

25. Koliko često popiješ neka druga alkoholna pića?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Druga alkoholna pića	Svaki dan	broj	23	8	31	37	14	51	30	20	50	90	42	132
		%	2,80%	1,00%	1,90%	4,50%	1,70%	3,10%	3,90%	2,30%	3,10%	3,76%	1,67%	2,69%
	Svaki tjedan	broj	19	6	25	53	16	69	125	99	224	197	121	318
		%	2,30%	0,70%	1,50%	6,50%	1,90%	4,20%	16,40%	11,60%	13,90%	8,23%	4,82%	6,48%
	Svaki mjesec	broj	27	13	40	65	53	118	102	108	210	194	174	368
		%	3,30%	1,60%	2,40%	7,90%	6,30%	7,10%	13,40%	12,70%	13,00%	8,10%	6,93%	7,50%
	Rijetko	broj	155	101	256	264	245	509	251	332	583	670	678	1348
		%	19,10%	12,30%	15,70%	32,20%	29,20%	30,70%	33,00%	39,00%	36,10%	27,97%	27,01%	27,48%
	Nikada	broj	589	692	1281	402	510	912	253	293	546	1244	1495	2739
		%	72,40%	84,40%	78,40%	49,00%	60,90%	55,00%	33,20%	34,40%	33,80%	51,94%	59,56%	55,84%
Ukupno	broj	813	820	1633	821	838	1659	761	852	1613	2395	2510	4905	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

26. Jesi li ikada popio/la toliko alkohola da si bio/la uistinu pijan/a?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Pijanstvo	Ne, nikada	broj	647	757	1404	500	623	1123	273	414	687	1420	1794	3214
		%	78,40%	92,10%	85,20%	60,70%	74,30%	67,50%	35,40%	48,30%	42,20%	58,68%	71,25%	65,09%
	Da, jednom	broj	122	51	173	157	127	284	129	196	325	408	374	782
		%	14,80%	6,20%	10,50%	19,10%	15,10%	17,10%	16,70%	22,90%	20,00%	16,86%	14,85%	15,84%
	Da, 2-3 puta	broj	35	11	46	104	74	178	148	154	302	287	239	526
		%	4,20%	1,30%	2,80%	12,60%	8,80%	10,70%	19,20%	18,00%	18,60%	11,86%	9,49%	10,65%
	Da, 4-10 puta	broj	12	1	13	31	9	40	93	45	138	136	55	191
		%	1,50%	0,10%	0,80%	3,80%	1,10%	2,40%	12,10%	5,30%	8,50%	5,62%	2,18%	3,87%
	Da, više od 10 puta	broj	9	2	11	32	6	38	128	48	176	169	56	225
		%	1,10%	0,20%	0,70%	3,90%	0,70%	2,30%	16,60%	5,60%	10,80%	6,98%	2,22%	4,56%
Ukupno	broj	825	822	1647	824	839	1663	771	857	1628	2420	2518	4938	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

27. S koliko godina si prvi puta pio/la alkoholno piće?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO			
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Dob pjenja prvog alkoholnog pića	Nikada	broj							93	138	231	93	138	231	
		%							12,60%	16,20%	14,50%	12,55%	16,18%	14,49%	
	11 godina ili manje	broj								161	92	253	161	92	253
		%								21,70%	10,80%	15,90%	21,73%	10,79%	15,87%
	12 godina	broj		1	1					118	89	207	118	90	208
		%		100%	100%					15,90%	10,50%	13,00%	15,92%	10,55%	13,05%
	13 godina	broj				1	1			139	155	294	139	156	295
		%				100%	100%			18,80%	18,20%	18,50%	18,76%	18,29%	18,51%
	14 godina	broj								141	228	369	141	228	369
		%								19,00%	26,80%	23,20%	19,03%	26,73%	23,15%
15 godina	broj								81	140	221	81	140	221	
	%								10,90%	16,50%	13,90%	10,93%	16,41%	13,86%	
16 godina ili više	broj								8	9	17	8	9	17	
	%								1,10%	1,10%	1,08%	1,06%	1,07%		
Ukupno	broj		1	1		1	1		741	851	1592	741	853	1594	
	%		100%	100%		100%	100%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	

28. S koliko godina si se prvi puta opio/la?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO			
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Dob prvog pijanstva	Nikada	broj							261	405	666	261	405	666	
		%							35,90%	48,40%	42,60%	35,85%	48,39%	42,56%	
	11 godina ili manje	broj								40	15	55	40	15	55
		%								5,50%	1,80%	3,50%	5,49%	1,79%	3,51%
	12 godina	broj								46	19	65	46	19	65
		%								6,30%	2,30%	4,20%	6,32%	2,27%	4,15%
	13 godina	broj								88	73	161	88	73	161
		%								12,10%	8,70%	10,30%	12,09%	8,72%	10,29%
	14 godina	broj								132	155	287	132	155	287
		%								18,10%	18,50%	18,30%	18,13%	18,52%	18,34%
15 godina	broj								141	154	295	141	154	295	
	%								19,40%	18,40%	18,80%	19,37%	18,40%	18,85%	
16 godina ili više	broj								20	16	36	20	16	36	
	%								2,70%	1,90%	2,30%	2,75%	1,91%	2,30%	
Ukupno	broj								728	837	1565	728	837	1565	
	%								100%	100%	100%	100%	100%	100%	

29. S koliko godina si prvi puta pušio/la cigaretu?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Dob pušenja prve cigarete	Nikada	broj						307	332	639	307	332	639	
		%						42,10%	39,50%	40,70%	42,05%	39,48%	40,67%	
	11 godina ili manje	broj						103	73	176	103	73	176	
		%						14,10%	8,70%	11,20%	14,11%	8,68%	11,20%	
	12 godina	broj						71	70	141	71	70	141	
		%						9,70%	8,30%	9,00%	9,73%	8,32%	8,98%	
	13 godina	broj						78	89	167	78	89	167	
		%						10,70%	10,60%	10,60%	10,68%	10,58%	10,63%	
	14 godina	broj						87	149	236	87	149	236	
		%						11,90%	17,70%	15,00%	11,92%	17,72%	15,02%	
	15 godina	broj						71	114	185	71	114	185	
		%						9,70%	13,60%	11,80%	9,73%	13,56%	11,78%	
	16 godina ili više	broj						13	14	27	13	14	27	
		%						1,80%	1,70%	1,70%	1,78%	1,66%	1,72%	
Ukupno	broj						730	841	1571	730	841	1571		
	%						100%	100%	100%	100%	100%	100%		

30. Jesi li ikada uzeo/la marihuanu?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Marihuana u životu	Nikada	broj						618	755	1373	618	755	1373	
		%						83,20%	88,90%	86,20%	83,18%	88,93%	86,24%	
	Jednom ili dvaput	broj						58	42	100	58	42	100	
		%						7,80%	4,90%	6,30%	7,81%	4,95%	6,28%	
	3 do 5 puta	broj						19	14	33	19	14	33	
		%						2,60%	1,60%	2,10%	2,56%	1,65%	2,07%	
	6 do 9 puta	broj						16	10	26	16	10	26	
		%						2,20%	1,20%	1,60%	2,15%	1,18%	1,63%	
	10 do 19 puta	broj						4	9	13	4	9	13	
		%						0,50%	1,10%	0,80%	0,54%	1,06%	0,82%	
20 do 39 puta	broj						2	3	5	2	3	5		
	%						0,30%	0,40%	0,30%	0,27%	0,35%	0,31%		
40 puta ili više	broj						26	16	42	26	16	42		
	%						3,50%	1,90%	2,60%	3,50%	1,88%	2,64%		
Ukupno	broj						743	849	1592	743	849	1592		
	%						100%	100%	100%	100%	100%	100%		

31. Jesi li uzeo/la marihuanu u zadnjih 12 mjeseci?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Marihuana u zadnjih 12 mjeseci	Nikada	broj						633	767	1400	633	767	1400	
		%						86,70%	91,10%	89,10%	86,71%	91,09%	89,06%	
	Jednom ili dvaput	broj						48	36	84	48	36	84	
		%						6,60%	4,30%	5,30%	6,58%	4,28%	5,34%	
	3 do 5 puta	broj						14	12	26	14	12	26	
		%						1,90%	1,40%	1,70%	1,92%	1,43%	1,65%	
	6 do 9 puta	broj						8	8	16	8	8	16	
		%						1,10%	1,00%	1,00%	1,10%	0,95%	1,02%	
	10 do 19 puta	broj						6	5	11	6	5	11	
		%						0,80%	0,60%	0,70%	0,82%	0,59%	0,70%	
20 do 39 puta	broj						7	4	11	7	4	11		
	%						1,00%	0,50%	0,70%	0,96%	0,48%	0,70%		
40 puta ili više	broj						14	10	24	14	10	24		
	%						1,90%	1,20%	1,50%	1,92%	1,19%	1,53%		
Ukupno	broj						730	842	1572	730	842	1572		
	%						100%	100%	100%	100%	100%	100%		

32. Jesi li uzeo/la marihuanu u zadnjih 30 dana?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
M	Ž	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž		
Marihuana u zadnjih 30 dana	Nikada	broj						672	788	1460	672	788	1460	
		%						91,90%	93,80%	92,90%	91,93%	93,81%	92,93%	
	Jednom ili dvaput	broj						34	33	67	34	33	67	
		%						4,70%	3,90%	4,30%	4,65%	3,93%	4,26%	
	3 do 5 puta	broj						4	8	12	4	8	12	
		%						0,50%	1,00%	0,80%	0,55%	0,95%	0,76%	
	6 do 9 puta	broj						6	2	8	6	2	8	
		%						0,80%	0,20%	0,50%	0,82%	0,24%	0,51%	
	10 do 19 puta	broj						4	2	6	4	2	6	
		%						0,50%	0,20%	0,40%	0,55%	0,24%	0,38%	
20 do 39 puta	broj						6	3	9	6	3	9		
	%						0,80%	0,40%	0,60%	0,82%	0,36%	0,57%		
40 puta ili više	broj						5	4	9	5	4	9		
	%						0,70%	0,50%	0,60%	0,68%	0,48%	0,57%		
Ukupno		broj						731	840	1571	731	840	1571	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

33. Jesi li ikada imao/la spolni odnos?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
M	Ž	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž		
Spolni odnos	Da	broj						213	141	354	213	141	354	
		%						28,60%	16,50%	22,20%	28,55%	16,55%	22,15%	
	Ne	broj						533	711	1244	533	711	1244	
		%						71,40%	83,50%	77,80%	71,45%	83,45%	77,85%	
Ukupno		broj						746	852	1598	746	852	1598	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

34. S koliko godina si imao/la prvi spolni odnos?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
M	Ž	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž		
Dob prvog spolnog odnosa	Nikada	broj						533	710	1243	533	710	1243	
		%						71,50%	83,40%	77,90%	71,54%	83,43%	77,88%	
	s 11 god. ili manje	broj						35	8	43	35	8	43	
		%						4,70%	0,90%	2,70%	4,70%	0,94%	2,69%	
	12	broj						10	3	13	10	3	13	
		%						1,30%	0,40%	0,80%	1,34%	0,35%	0,81%	
	13	broj						18	8	26	18	8	26	
		%						2,40%	0,90%	1,60%	2,42%	0,94%	1,63%	
	14	broj						56	41	97	56	41	97	
		%						7,50%	4,80%	6,10%	7,52%	4,82%	6,08%	
15	broj						77	65	142	77	65	142		
	%						10,30%	7,60%	8,90%	10,34%	7,64%	8,90%		
16 god. ili više	broj						16	16	32	16	16	32		
	%						2,10%	1,90%	2,00%	2,15%	1,88%	2,01%		
Ukupno		broj						745	851	1596	745	851	1596	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

35. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NIKADA NISAM IMAO/LA SPOLNI ODNOS

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
M	Ž	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž		
Nikada spolni odnos	Da	broj						536	712	1248	536	712	1248	
		%						82,70%	90,50%	87,00%	82,72%	90,47%	86,97%	
	Ne	broj						112	75	187	112	75	187	
		%						17,30%	9,50%	13,00%	17,28%	9,53%	13,03%	
Ukupno		broj						648	787	1435	648	787	1435	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

36. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NISMO PRIMIJENILI ZAŠTITU

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
M	Ž	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž		
Nismo primijenili zaštitu	Da	broj						31	15	46	31	15	46	
		%						23,00%	18,10%	21,10%	22,96%	18,07%	21,10%	
	Ne	broj						104	68	172	104	68	172	
		%						77,00%	81,90%	78,90%	77,04%	81,93%	78,90%	
Ukupno		broj						135	83	218	135	83	218	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

37. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - KONTRACEPCIJSKE PILULE

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Kontracepcijske pilule	Da	broj						16	11	27	16	11	27	
		%						10,30%	10,30%	10,30%	10,32%	10,28%	10,31%	
	Ne	broj						139	96	235	139	96	235	
		%						89,70%	89,70%	89,70%	89,68%	89,72%	89,69%	
Ukupno		broj						155	107	262	155	107	262	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

38. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - KONDOM

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Kondom	Da	broj						162	108	270	162	108	270	
		%						92,00%	90,00%	91,20%	92,05%	90,00%	91,22%	
	Ne	broj						14	12	26	14	12	26	
		%						8,00%	10,00%	8,80%	7,95%	10,00%	8,78%	
Ukupno		broj						176	120	296	176	120	296	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

39. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - PREKINUTI SNOŠAJ

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Prekinuti snošaj	Da	broj						18	17	35	18	17	35	
		%						11,60%	15,90%	13,40%	11,61%	15,89%	13,36%	
	Ne	broj						137	90	227	137	90	227	
		%						88,40%	84,10%	86,60%	88,39%	84,11%	86,64%	
Ukupno		broj						155	107	262	155	107	262	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

40. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - PLODNI DANI

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Plodni dani	Da	broj						16	9	25	16	9	25	
		%						10,30%	8,60%	9,60%	10,32%	8,57%	9,62%	
	Ne	broj						139	96	235	139	96	235	
		%						89,70%	91,40%	90,40%	89,68%	91,43%	90,38%	
Ukupno		broj						155	105	260	155	105	260	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

41. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - DRUGA METODA

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Druga metoda kontracepcije	Da	broj						10	1	11	10	1	11	
		%						6,50%	1,00%	4,30%	6,45%	0,97%	4,26%	
	Ne	broj						145	102	247	145	102	247	
		%						93,50%	99,00%	95,70%	93,55%	99,03%	95,74%	
Ukupno		broj						155	103	258	155	103	258	
		%						100%	100%	100%	100%	100%	100%	

42. Korištenje metoda za sprječavanje trudnoće pri zadnjem spolnom odnosu - NISAM SIGURAN/NA

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Nisam siguran/na u metodu kontracepcije	Da	broj		1	1			10	6	16	10	7	17	
		%		100%	100%			7,10%	5,90%	6,60%	7,09%	6,80%	6,97%	
	Ne	broj						131	96	227	131	96	227	
		%						92,90%	94,10%	93,40%	92,91%	93,20%	93,03%	
Ukupno		broj		1	1			141	102	243	141	103	244	
		%		100%	100%			100%	100%	100%	100%	100%	100%	

43. Jeste li ti ili tvoj partner pri zadnjem spolnom odnosu upotrijebili prezervativ (kondom)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Kondom pri zadnjem spolnom odnosu	Nikada spolni odnos	broj		2	2		1	1	547	719	1266	547	722	1269
		%		66,70%	66,70%	50,00%	20,00%	73,60%	84,60%	79,50%	73,32%	84,44%	79,26%	
	Da	broj		1	1	2	1	3	165	106	271	167	108	275
		%		33,30%	33,30%	66,70%	50,00%	60,00%	22,20%	12,50%	17,00%	22,39%	12,63%	17,18%
	Ne	broj				1	1	31	25	56	32	25	57	
		%				33,30%		20,00%	4,20%	2,90%	3,50%	4,29%	2,92%	3,56%
Ukupno		broj		3	3	3	2	5	743	850	1593	746	855	1601
		%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

44. Koliko si se puta tijekom proteklih 12 mjeseci ozlijedio/la tako da si trebao pomoć liječnika ili medicinske sestre?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Broj ozljeda u 12 mj.	U zadnjih 12 mjeseci se nisam ozlijedio/la	broj	407	498	905	347	489	836	395	564	959	1149	1551	2700
		%	48,90%	60,40%	54,60%	42,10%	58,20%	50,20%	51,20%	65,80%	58,90%	47,30%	61,52%	54,55%
	1 puta	broj	241	203	444	247	224	471	215	185	400	703	612	1315
		%	28,90%	24,60%	26,80%	29,90%	26,70%	28,30%	27,90%	21,60%	24,60%	28,94%	24,28%	26,57%
	2 puta	broj	85	63	148	108	70	178	74	68	142	267	201	468
		%	10,20%	7,60%	8,90%	13,10%	8,30%	10,70%	9,60%	7,90%	8,70%	10,99%	7,97%	9,45%
	3 puta	broj	39	22	61	52	25	77	43	11	54	134	58	192
		%	4,70%	2,70%	3,70%	6,30%	3,00%	4,60%	5,60%	1,30%	3,30%	5,52%	2,30%	3,88%
	4 puta ili više	broj	61	38	99	71	32	103	44	29	73	176	99	275
		%	7,30%	4,60%	6,00%	8,60%	3,80%	6,20%	5,70%	3,40%	4,50%	7,25%	3,93%	5,56%
Ukupno	broj	833	824	1657	825	840	1665	771	857	1628	2429	2521	4950	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

45. Koliko puta si u proteklih 12 mjeseci sudjelovao/la u tučnjavi?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
U tučnjavi	Nisam sudjelovao/la u tučnjavi	broj	278	600	878	284	636	920	365	671	1036	927	1907	2834
		%	33,60%	73,30%	53,30%	34,30%	75,90%	55,30%	47,30%	78,50%	63,70%	38,21%	75,95%	57,40%
	1 puta	broj	231	128	359	201	116	317	182	108	290	614	352	966
		%	27,90%	15,60%	21,80%	24,30%	13,80%	19,00%	23,60%	12,60%	17,80%	25,31%	14,02%	19,57%
	2 puta	broj	104	39	143	139	34	173	83	31	114	326	104	430
		%	12,60%	4,80%	8,70%	16,80%	4,10%	10,40%	10,80%	3,60%	7,00%	13,44%	4,14%	8,71%
	3 puta	broj	82	20	102	72	19	91	44	18	62	198	57	255
		%	9,90%	2,40%	6,20%	8,70%	2,30%	5,50%	5,70%	2,10%	3,80%	8,16%	2,27%	5,17%
	4 puta ili više	broj	133	31	164	131	33	164	97	27	124	361	91	452
		%	16,10%	3,80%	10,00%	15,80%	3,90%	9,80%	12,60%	3,20%	7,60%	14,88%	3,62%	9,16%
Ukupno	broj	828	818	1646	827	838	1665	771	855	1626	2426	2511	4937	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

46. Koliko su te često u školi zlostavljali zadnjih nekoliko mjeseci?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Zlostavljan u zadnjih nekoliko mjeseci	Nisam	broj	627	655	1282	620	637	1257	649	745	1394	1896	2037	3933
		%	76,20%	80,10%	78,10%	76,00%	75,90%	76,00%	84,70%	87,50%	86,20%	78,84%	81,22%	80,05%
	Jednom ili dvaput	broj	106	104	210	117	124	241	60	57	117	283	285	568
		%	12,90%	12,70%	12,80%	14,30%	14,80%	14,60%	7,80%	6,70%	7,20%	11,77%	11,36%	11,56%
	2 ili 3 puta mjesečno	broj	21	18	39	33	26	59	15	12	27	69	56	125
		%	2,60%	2,20%	2,40%	4,00%	3,10%	3,60%	2,00%	1,40%	1,70%	2,87%	2,23%	2,54%
	Jednom tjedno	broj	20	10	30	15	22	37	14	15	29	49	47	96
		%	2,40%	1,20%	1,80%	1,80%	2,60%	2,20%	1,80%	1,80%	1,80%	2,04%	1,87%	1,95%
	Više puta tjedno	broj	49	31	80	31	30	61	28	22	50	108	83	191
		%	6,00%	3,80%	4,90%	3,80%	3,60%	3,70%	3,70%	2,60%	3,10%	4,49%	3,31%	3,89%
Ukupno	broj	823	818	1641	816	839	1655	766	851	1617	2405	2508	4913	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

47. Koliko si često u zadnjih nekoliko mjeseci sudjelovao/la u zlostavljanju drugog učenika/učenice?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Sudjelovanje u zlostavljanju	Nisam	broj	638	730	1368	525	687	1212	540	731	1271	1703	2148	3851
		%	77,50%	89,50%	83,50%	63,60%	82,10%	72,90%	70,00%	85,40%	78,10%	70,37%	85,61%	78,13%
	Jednom ili dvaput	broj	131	60	191	205	112	317	147	91	238	483	263	746
		%	15,90%	7,40%	11,70%	24,80%	13,40%	19,10%	19,10%	10,60%	14,60%	19,96%	10,48%	15,13%
	2 ili 3 puta mjesečno	broj	13	10	23	35	17	52	25	10	35	73	37	110
		%	1,60%	1,20%	1,40%	4,20%	2,00%	3,10%	3,20%	1,20%	2,20%	3,02%	1,47%	2,23%
	Jednom tjedno	broj	13	4	17	24	11	35	18	9	27	55	24	79
		%	1,60%	0,50%	1,00%	2,90%	1,30%	2,10%	2,30%	1,10%	1,70%	2,27%	0,96%	1,60%
	Više puta tjedno	broj	28	12	40	37	10	47	41	15	56	106	37	143
		%	3,40%	1,50%	2,40%	4,50%	1,20%	2,80%	5,30%	1,80%	3,40%	4,38%	1,47%	2,90%
Ukupno	broj	823	816	1639	826	837	1663	771	856	1627	2420	2509	4929	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

48. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi MAJKA

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Majka u osnovnom domu	Da	broj	815	810	1625	799	817	1616	744	830	1574	2358	2457	4815
		%	98,10%	97,90%	98,00%	97,60%	97,30%	97,40%	97,00%	97,20%	97,10%	97,56%	97,46%	97,51%
	Ne	broj	16	17	33	20	23	43	23	24	47	59	64	123
		%	1,90%	2,10%	2,00%	2,40%	2,70%	2,60%	3,00%	2,80%	2,90%	2,44%	2,54%	2,49%
Ukupno	broj	831	827	1658	819	840	1659	767	854	1621	2417	2521	4938	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

49. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi OTAC

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Otac u osnovnom domu	Da	broj	753	745	1498	738	755	1493	668	753	1421	2159	2253	4412
		%	90,60%	90,00%	90,30%	90,10%	89,90%	90,00%	87,10%	88,20%	87,70%	89,33%	89,33%	89,33%
	Ne	broj	78	83	161	81	85	166	99	101	200	258	269	527
	%	9,40%	10,00%	9,70%	9,90%	10,10%	10,00%	12,90%	11,80%	12,30%	10,67%	10,67%	10,67%	
Ukupno	broj	831	828	1659	819	840	1659	767	854	1621	2417	2522	4939	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

50. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi MAĆEHA

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Maćeha u osnovnom domu	Da	broj	4	3	7	5	12	17	4	3	7	13	18	31
		%	0,50%	0,40%	0,40%	0,60%	1,40%	1,00%	0,50%	0,40%	0,40%	0,54%	0,71%	0,63%
	Ne	broj	827	825	1652	814	828	1642	764	851	1615	2405	2504	4909
	%	99,50%	99,60%	99,60%	99,40%	98,60%	99,00%	99,50%	99,60%	99,60%	99,46%	99,29%	99,37%	
Ukupno	broj	831	828	1659	819	840	1659	768	854	1622	2418	2522	4940	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

51. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi OČUH

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Očuh u osnovnom domu	Da	broj	18	16	34	14	26	40	22	27	49	54	69	123
		%	2,20%	1,90%	2,00%	1,70%	3,10%	2,40%	2,90%	3,20%	3,00%	2,23%	2,74%	2,49%
	Ne	broj	813	812	1625	805	814	1619	746	827	1573	2364	2453	4817
	%	97,80%	98,10%	98,00%	98,30%	96,90%	97,60%	97,10%	96,80%	97,00%	97,77%	97,26%	97,51%	
Ukupno	broj	831	828	1659	819	840	1659	768	854	1622	2418	2522	4940	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

52. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi BAKA

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Baka u osnovnom domu	Da	broj	294	251	545	240	252	492	198	235	433	732	738	1470
		%	35,40%	30,30%	32,90%	29,30%	30,00%	29,70%	25,80%	27,50%	26,70%	30,29%	29,26%	29,76%
	Ne	broj	537	577	1114	579	588	1167	569	619	1188	1685	1784	3469
	%	64,60%	69,70%	67,10%	70,70%	70,00%	70,30%	74,20%	72,50%	73,30%	69,71%	70,74%	70,24%	
Ukupno	broj	831	828	1659	819	840	1659	767	854	1621	2417	2522	4939	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

53. Dom u kojem živiš cijelo vrijeme ili većinu vremena živi DJED

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Djed u osnovnom domu	Da	broj	188	170	358	146	163	309	117	109	226	451	442	893
		%	22,60%	20,50%	21,60%	17,80%	19,40%	18,60%	15,30%	12,80%	13,90%	18,66%	17,53%	18,08%
	Ne	broj	643	658	1301	673	677	1350	650	745	1395	1966	2080	4046
	%	77,40%	79,50%	78,40%	82,20%	80,60%	81,40%	84,70%	87,20%	86,10%	81,34%	82,47%	81,92%	
Ukupno	broj	831	828	1659	819	840	1659	767	854	1621	2417	2522	4939	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

54. Živiš u domu posvojitelja?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Živiš kod posvojitelja ili u domu	Da	broj		7	7	5	7	12	5	1	6	10	15	25
		%		0,80%	0,40%	0,60%	0,80%	0,70%	0,70%	0,10%	0,40%	0,41%	0,60%	0,51%
	Ne	broj	831	820	1651	815	832	1647	761	853	1614	2407	2505	4912
	%	100%	99,20%	99,60%	99,40%	99,20%	99,30%	99,30%	99,90%	99,60%	99,59%	99,40%	99,49%	
Ukupno	broj	831	827	1658	820	839	1659	766	854	1620	2417	2520	4937	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

59. Koliko boraviš u drugom domu?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Boraviš u drugom domu	Polovicu vremena	broj	1	1	3	1	4	8	2	10	11	4	15	
		%	3,70%	1,90%	15,00%	2,70%	7,00%	30,80%	6,90%	18,20%	15,28%	4,30%	9,09%	
	Redovito ali manje od pola vrem.	broj	8	11	19	5	13	18	5	6	11	18	30	48
		%	30,80%	40,70%	35,80%	25,00%	35,10%	31,60%	19,20%	20,70%	20,00%	25,00%	32,26%	29,09%
	Ponekad	broj	5	5	10	5	7	12	7	5	12	17	17	34
		%	19,20%	18,50%	18,90%	25,00%	18,90%	21,10%	26,90%	17,20%	21,80%	23,61%	18,28%	20,61%
Vrlo rijetko	broj	13	10	23	7	16	23	6	16	22	26	42	68	
	%	50,00%	37,00%	43,40%	35,00%	43,20%	40,40%	23,10%	55,20%	40,00%	36,11%	45,16%	41,21%	
Ukupno		broj	26	27	53	20	37	57	26	29	55	72	165	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

60. U drugom domu živi MAJKA?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Majka u drugom domu	Da	broj	5	4	9	4	8	12	3	3	6	12	15	27
		%	15,60%	14,30%	15,00%	16,70%	18,60%	17,90%	10,30%	8,60%	9,40%	14,12%	14,15%	14,14%
	Ne	broj	27	24	51	20	35	55	26	32	58	73	91	164
		%	84,40%	85,70%	85,00%	83,30%	81,40%	82,10%	89,70%	91,40%	90,60%	85,88%	85,85%	85,86%
Ukupno		broj	32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	191	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

61. U drugom domu živi OTAC?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Otac u drugom domu	Da	broj	24	22	46	17	35	52	24	31	55	65	88	153
		%	75,00%	78,60%	76,70%	70,80%	81,40%	77,60%	82,80%	88,60%	85,90%	76,47%	83,02%	80,10%
	Ne	broj	8	6	14	7	8	15	5	4	9	20	18	38
		%	25,00%	21,40%	23,30%	29,20%	18,60%	22,40%	17,20%	11,40%	14,10%	23,53%	16,98%	19,90%
Ukupno		broj	32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	191	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

62. U drugom domu živi MAĆEHA?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Maćeha u drugom domu	Da	broj	8	11	19	7	14	21	5	14	19	20	39	59
		%	25,00%	39,30%	31,70%	29,20%	32,60%	31,30%	17,20%	40,00%	29,70%	23,53%	36,79%	30,89%
	Ne	broj	24	17	41	17	29	46	24	21	45	65	67	132
		%	75,00%	60,70%	68,30%	70,80%	67,40%	68,70%	82,80%	60,00%	70,30%	76,47%	63,21%	69,11%
Ukupno		broj	32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	191	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

63. U drugom domu živi OČUH?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Očuh u drugom domu	Da	broj	2	4	6		8	8	1	1	2	3	13	16
		%	6,30%	14,30%	10,00%		18,60%	11,90%	3,40%	2,90%	3,10%	3,53%	12,26%	8,38%
	Ne	broj	30	24	54	24	35	59	28	34	62	82	93	175
		%	93,80%	85,70%	90,00%	100%	81,40%	88,10%	96,60%	97,10%	96,90%	96,47%	87,74%	91,62%
Ukupno		broj	32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	191	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

64. U drugom domu živi BAKA?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Baka u drugom domu	Da	broj	6	4	10	5	17	22	10	13	23	21	34	55
		%	18,80%	14,30%	16,70%	20,80%	39,50%	32,80%	34,50%	37,10%	35,90%	24,71%	32,08%	28,80%
	Ne	broj	26	24	50	19	26	45	19	22	41	64	72	136
		%	81,30%	85,70%	83,30%	79,20%	60,50%	67,20%	65,50%	62,90%	64,10%	75,29%	67,92%	71,20%
Ukupno		broj	32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	191	
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

65. U drugom domu živi DJED?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Djed u drugom domu	Da	broj	5	3	8	4	10	14	3	6	9	12	19	31
		%	15,60%	10,70%	13,30%	16,70%	23,30%	20,90%	10,30%	17,10%	14,10%	14,12%	17,92%	16,23%
	Ne	broj	27	25	52	20	33	53	26	29	55	73	87	160
		%	84,40%	89,30%	86,70%	83,30%	76,70%	79,10%	89,70%	82,90%	85,90%	85,88%	82,08%	83,77%
Ukupno	broj		32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	106	191
	%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

66. Živiš u domu posvojitelja (drugi dom)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Kod posvojitelja ili u domu	Da	broj	2		2	2	2	4	2	1	3	6	3	9
		%	6,30%		3,30%	8,00%	4,70%	5,90%	6,70%	2,90%	4,60%	6,90%	2,83%	4,66%
	Ne	broj	30	28	58	23	41	64	28	34	62	81	103	184
		%	93,80%	100%	96,70%	92,00%	95,30%	94,10%	93,30%	97,10%	95,40%	93,10%	97,17%	95,34%
Ukupno	broj		32	28	60	25	43	68	30	35	65	87	106	193
	%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

67. Živiš s nekim drugim (drugi dom)?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Živiš negdje drugdje	Da	broj	1		1	1	3	4		2	2	2	5	7
		%	3,10%		1,70%	4,20%	7,00%	6,00%		5,70%	3,10%	2,35%	4,72%	3,66%
	Ne	broj	31	28	59	23	40	63	29	33	62	83	101	184
		%	96,90%	100%	98,30%	95,80%	93,00%	94,00%	100%	94,30%	96,90%	97,65%	95,28%	96,34%
Ukupno	broj		32	28	60	24	43	67	29	35	64	85	106	191
	%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

68. Broj braće u drugom domu?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Broj braće u drugom domu	0	broj	16	17	33	14	27	41	14	18	32	44	62	106
		%	64,00%	73,90%	68,80%	66,70%	73,00%	70,70%	56,00%	58,10%	57,10%	61,97%	68,13%	65,43%
	1	broj	7	4	11	6	5	11	8	10	18	21	19	40
		%	28,00%	17,40%	22,90%	28,60%	13,50%	19,00%	32,00%	32,30%	32,10%	29,58%	20,88%	24,69%
	2	broj	1	1	2	1	3	4	3	3	6	5	7	12
		%	4,00%	4,30%	4,20%	4,80%	8,10%	6,90%	12,00%	9,70%	10,70%	7,04%	7,69%	7,41%
3	broj	1	1	2		2	2				0	3	3	
	%		4,30%	2,10%		5,40%	3,40%				0,00%	3,30%	1,85%	
5	broj	1		1							1	0	1	
	%	4,00%		2,10%							1,41%	0,00%	0,62%	
Ukupno	broj		25	23	48	21	37	58	25	31	56	71	91	162
	%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

69. Broj sestara u drugom domu?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Broj sestara u drugom domu	0	broj	19	19	38	17	30	47	17	17	34	53	66	119
		%	73,10%	82,60%	77,60%	85,00%	76,90%	79,70%	70,80%	56,70%	63,00%	75,71%	71,74%	73,46%
	1	broj	5	2	7	2	4	6	3	11	14	10	17	27
		%	19,20%	8,70%	14,30%	10,00%	10,30%	10,20%	12,50%	36,70%	25,90%	14,29%	18,48%	16,67%
	2	broj	2	2	4	1	4	5	4	2	6	7	8	15
		%	7,70%	8,70%	8,20%	5,00%	10,30%	8,50%	16,70%	6,70%	11,10%	10,00%	8,70%	9,26%
3	broj					1	1				0	1	1	
	%					2,60%	1,70%				0,00%	1,09%	0,62%	
Ukupno	broj		26	23	49	20	39	59	24	30	54	70	92	162
	%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

70. Možeš li s OCEM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razgovor s ocem	Vrlo lako	broj	426	294	720	291	169	460	222	140	362	939	603	1542
		%	52,10%	36,10%	44,10%	36,20%	20,40%	28,20%	29,50%	16,50%	22,60%	39,57%	24,19%	31,69%
	Lako	broj	239	274	513	273	304	577	250	237	487	762	815	1577
		%	29,30%	33,60%	31,40%	34,00%	36,70%	35,40%	33,20%	27,90%	30,40%	32,11%	32,69%	32,41%
	Teško	broj	58	132	190	127	197	324	143	252	395	328	581	909
		%	7,10%	16,20%	11,60%	15,80%	23,80%	19,90%	19,00%	29,60%	24,60%	13,82%	23,31%	18,68%
	Vrlo teško	broj	50	62	112	57	117	174	73	152	225	180	331	511
		%	6,10%	7,60%	6,90%	7,10%	14,10%	10,70%	9,70%	17,90%	14,00%	7,59%	13,28%	10,50%
	Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	44	53	97	55	41	96	65	69	134	164	163	327
		%	5,40%	6,50%	5,90%	6,80%	5,00%	5,90%	8,60%	8,10%	8,40%	6,91%	6,54%	6,72%
Ukupno	broj	817	815	1632	803	828	1631	753	850	1603	2373	2493	4866	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

71. Možeš li s OČUHOМ razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razgovor s očuhom	Vrlo lako	broj	18	8	26	9	8	17	12	10	22	39	26	65
		%	2,20%	1,00%	1,60%	1,10%	1,00%	1,00%	1,60%	1,20%	1,40%	1,65%	1,04%	1,34%
	Lako	broj	7	6	13	5	6	11	11	12	23	23	24	47
		%	0,90%	0,70%	0,80%	0,60%	0,70%	0,70%	1,50%	1,40%	1,50%	0,97%	0,96%	0,97%
	Teško	broj	2	3	5	2	6	8	5	7	12	9	16	25
		%	0,20%	0,40%	0,30%	0,20%	0,70%	0,50%	0,70%	0,80%	0,80%	0,38%	0,64%	0,51%
	Vrlo teško	broj	2	3	5	7	12	19	3	7	10	12	22	34
		%	0,20%	0,40%	0,30%	0,90%	1,40%	1,20%	0,40%	0,80%	0,60%	0,51%	0,88%	0,70%
	Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	788	800	1588	785	797	1582	705	814	1519	2278	2411	4689
		%	96,50%	97,60%	97,00%	97,20%	96,10%	96,60%	95,80%	95,80%	95,80%	96,48%	96,48%	96,48%
Ukupno	broj	817	820	1637	808	829	1637	736	850	1586	2361	2499	4860	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

72. Možeš li s MAJKOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razgovor s majkom	Vrlo lako	broj	550	606	1156	411	452	863	338	381	719	1299	1439	2738
		%	67,90%	74,00%	71,00%	51,10%	54,70%	52,90%	45,20%	44,80%	45,00%	54,97%	57,63%	56,34%
	Lako	broj	174	139	313	258	244	502	267	290	557	699	673	1372
		%	21,50%	17,00%	19,20%	32,00%	29,50%	30,80%	35,70%	34,10%	34,80%	29,58%	26,95%	28,23%
	Teško	broj	30	37	67	81	84	165	94	115	209	205	236	441
		%	3,70%	4,50%	4,10%	10,10%	10,20%	10,10%	12,60%	13,50%	13,10%	8,68%	9,45%	9,07%
	Vrlo teško	broj	38	19	57	34	33	67	37	42	79	109	94	203
		%	4,70%	2,30%	3,50%	4,20%	4,00%	4,10%	4,90%	4,90%	4,90%	4,61%	3,76%	4,18%
	Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	18	18	36	21	14	35	12	23	35	51	55	106
		%	2,20%	2,20%	2,20%	2,60%	1,70%	2,10%	1,60%	2,70%	2,20%	2,16%	2,20%	2,18%
Ukupno	broj	810	819	1629	805	827	1632	748	851	1599	2363	2497	4860	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

73. Možeš li s MAČEHOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razgovor s mačehom	Vrlo lako	broj	5	2	7	3	9	12	1	3	4	9	14	23
		%	0,60%	0,20%	0,40%	0,40%	1,10%	0,70%	0,10%	0,40%	0,30%	0,39%	0,56%	0,48%
	Lako	broj	4	5	9	3	11	14	3	6	9	10	22	32
		%	0,50%	0,60%	0,60%	0,40%	1,30%	0,90%	0,40%	0,70%	0,60%	0,43%	0,88%	0,66%
	Teško	broj	4	1	5	3	2	5	4	2	6	11	5	16
		%	0,50%	0,10%	0,30%	0,40%	0,20%	0,30%	0,60%	0,20%	0,40%	0,47%	0,20%	0,33%
	Vrlo teško	broj	3	7	10	5	5	10	3	8	11	11	20	31
		%	0,40%	0,90%	0,60%	0,60%	0,60%	0,60%	0,40%	1,00%	0,70%	0,47%	0,80%	0,64%
	Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	788	803	1591	787	800	1587	712	823	1535	2287	2426	4713
		%	98,00%	98,20%	98,10%	98,30%	96,70%	97,50%	98,50%	97,70%	98,10%	98,24%	97,58%	97,88%
Ukupno	broj	804	818	1622	801	827	1628	723	842	1565	2328	2487	4815	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

74. Možeš li sa STARIJIM BRATOM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž
Razgovor sa starijim bratom	Vrlo lako	broj	179	94	273	143	81	224	139	104	243	461	279	740
		%	29,50%	14,20%	21,50%	22,70%	12,00%	17,20%	24,00%	15,20%	19,20%	25,39%	13,81%	19,29%
	Lako	broj	86	134	220	105	120	225	104	125	229	295	379	674
		%	14,20%	20,30%	17,40%	16,60%	17,80%	17,20%	18,00%	18,30%	18,10%	16,24%	18,76%	17,57%
	Teško	broj	52	114	166	92	115	207	66	107	173	210	336	546
		%	8,60%	17,20%	13,10%	14,60%	17,00%	15,80%	11,40%	15,60%	13,70%	11,56%	16,63%	14,23%
	Vrlo teško	broj	47	54	101	55	86	141	55	54	109	157	194	351
		%	7,80%	8,20%	8,00%	8,70%	12,70%	10,80%	9,50%	7,90%	8,60%	8,65%	9,60%	9,15%
Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	242	265	507	236	273	509	215	294	509	693	832	1525	
	%	39,90%	40,10%	40,00%	37,40%	40,40%	39,00%	37,10%	43,00%	40,30%	38,16%	41,19%	39,75%	
Ukupno	broj	606	661	1267	631	675	1306	579	684	1263	1816	2020	3836	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

75. Možeš li sa STARIJOM SESTROM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž
Razgovor sa starijom sestrom	Vrlo lako	broj	143	177	320	141	174	315	145	195	340	429	546	975
		%	23,80%	26,80%	25,40%	22,80%	25,50%	24,20%	25,80%	28,80%	27,40%	24,05%	27,03%	25,63%
	Lako	broj	106	112	218	95	110	205	94	108	202	295	330	625
		%	17,60%	17,00%	17,30%	15,30%	16,10%	15,70%	16,70%	16,00%	16,30%	16,54%	16,34%	16,43%
	Teško	broj	49	54	103	64	46	110	63	54	117	176	154	330
		%	8,10%	8,20%	8,20%	10,30%	6,70%	8,40%	11,20%	8,00%	9,40%	9,87%	7,62%	8,68%
	Vrlo teško	broj	50	22	72	41	32	73	41	24	65	132	78	210
		%	8,30%	3,30%	5,70%	6,60%	4,70%	5,60%	7,30%	3,50%	5,20%	7,40%	3,86%	5,52%
Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	254	295	549	278	321	599	220	296	516	752	912	1664	
	%	42,20%	44,70%	43,50%	44,90%	47,00%	46,00%	39,10%	43,70%	41,60%	42,15%	45,15%	43,74%	
Ukupno	broj	602	660	1262	619	683	1302	563	677	1240	1784	2020	3804	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

76. Možeš li s NAJBOLJIM PRIJATELJEM razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž
Razgovor s najboljim prijateljem	Vrlo lako	broj	294	373	667	290	487	777	343	554	897	927	1414	2341
		%	40,00%	47,90%	44,10%	38,50%	59,20%	49,30%	48,50%	66,00%	58,00%	42,21%	57,95%	50,50%
	Lako	broj	246	282	528	278	262	540	245	235	480	769	779	1548
		%	33,50%	36,20%	34,90%	36,90%	31,90%	34,30%	34,70%	28,00%	31,00%	35,02%	31,93%	33,39%
	Teško	broj	116	70	186	110	42	152	73	32	105	299	144	443
		%	15,80%	9,00%	12,30%	14,60%	5,10%	9,60%	10,30%	3,80%	6,80%	13,62%	5,90%	9,56%
	Vrlo teško	broj	58	39	97	60	21	81	29	10	39	147	70	217
		%	7,90%	5,00%	6,40%	8,00%	2,60%	5,10%	4,10%	1,20%	2,50%	6,69%	2,87%	4,68%
Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	21	15	36	16	10	26	17	8	25	54	33	87	
	%	2,90%	1,90%	2,40%	2,10%	1,20%	1,60%	2,40%	1,00%	1,60%	2,46%	1,35%	1,88%	
Ukupno	broj	735	779	1514	754	822	1576	707	839	1546	2196	2440	4636	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

77. Možeš li s PRIJATELJEM ISTOG SPOLA razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
	M	Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž	M		Ž
Razgovor s prijateljem istog spola	Vrlo lako	broj	274	323	597	279	364	643	287	413	700	840	1100	1940
		%	38,20%	42,00%	40,20%	37,30%	44,90%	41,30%	40,40%	49,30%	45,20%	38,62%	45,51%	42,25%
	Lako	broj	226	276	502	244	305	549	253	323	576	723	904	1627
		%	31,50%	35,90%	33,80%	32,70%	37,70%	35,30%	35,60%	38,50%	37,20%	33,24%	37,40%	35,43%
	Teško	broj	111	82	193	132	89	221	101	74	175	344	245	589
		%	15,50%	10,70%	13,00%	17,70%	11,00%	14,20%	14,20%	8,80%	11,30%	15,82%	10,14%	12,83%
	Vrlo teško	broj	66	56	122	74	38	112	55	20	75	195	114	309
		%	9,20%	7,30%	8,20%	9,90%	4,70%	7,20%	7,70%	2,40%	4,80%	8,97%	4,72%	6,73%
Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	40	32	72	18	14	32	15	8	23	73	54	127	
	%	5,60%	4,20%	4,80%	2,40%	1,70%	2,10%	2,10%	1,00%	1,50%	3,36%	2,23%	2,77%	
Ukupno	broj	717	769	1486	747	810	1557	711	838	1549	2175	2417	4592	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

78. Možeš li s PRIJATELJEM SUPROTNOG SPOLA razgovarati o stvarima koje te uistinu muče?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razgovor s prijateljem suprotnog spola	Vrlo lako	broj	148	65	213	166	127	293	237	218	455	551	410	961
		%	21,00%	8,60%	14,60%	22,50%	15,80%	19,00%	33,70%	26,20%	29,60%	25,68%	17,15%	21,19%
	Lako	broj	161	146	307	217	218	435	221	275	496	599	639	1238
		%	22,80%	19,40%	21,10%	29,40%	27,10%	28,20%	31,40%	33,00%	32,30%	27,91%	26,74%	27,29%
	Teško	broj	162	262	424	194	266	460	162	243	405	518	771	1289
		%	23,00%	34,80%	29,10%	26,30%	33,10%	29,90%	23,00%	29,20%	26,40%	24,14%	32,26%	28,42%
	Vrlo teško	broj	156	214	370	140	162	302	66	79	145	362	455	817
		%	22,10%	28,40%	25,40%	19,00%	20,10%	19,60%	9,40%	9,50%	9,40%	16,87%	19,04%	18,01%
	Nemam ili ne vidam tu osobu	broj	78	66	144	20	31	51	18	18	36	116	115	231
		%	11,10%	8,80%	9,90%	2,70%	3,90%	3,30%	2,60%	2,20%	2,30%	5,41%	4,81%	5,09%
Ukupno		broj	705	753	1458	737	804	1541	704	833	1537	2146	2390	4536
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

79. Koliko sada imaš bliskih prijatelja?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Bliskih prijatelja	Nijednog	broj	15	52	67	9	73	82	11	85	96	35	210	245
		%	1,80%	6,40%	4,10%	1,10%	8,80%	5,00%	1,40%	10,00%	5,90%	1,45%	8,41%	4,98%
	Jednog	broj	21	57	78	36	89	125	20	147	167	77	293	370
		%	2,50%	7,00%	4,70%	4,40%	10,70%	7,50%	2,60%	17,30%	10,30%	3,18%	11,73%	7,52%
	Dva	broj	36	94	130	58	146	204	71	171	242	165	411	576
		%	4,30%	11,50%	7,90%	7,00%	17,50%	12,30%	9,20%	20,10%	14,90%	6,81%	16,45%	11,71%
Tri ili više	broj	756	613	1369	721	524	1245	668	447	1115	2145	1584	3729	
	%	91,30%	75,10%	83,30%	87,50%	63,00%	75,20%	86,80%	52,60%	68,80%	88,56%	63,41%	75,79%	
Ukupno		broj	828	816	1644	824	832	1656	770	850	1620	2422	2498	4920
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

80. Koliko sada imaš bliskih prijateljica?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Bliskih prijateljica	Nijednu	broj	62	11	73	48	10	58	57	14	71	167	35	202
		%	7,70%	1,30%	4,50%	5,90%	1,20%	3,50%	7,50%	1,60%	4,40%	7,02%	1,39%	4,13%
	Jednu	broj	58	49	107	52	61	113	72	70	142	182	180	362
		%	7,20%	6,00%	6,60%	6,40%	7,30%	6,80%	9,50%	8,20%	8,80%	7,65%	7,17%	7,41%
	Dvije	broj	72	75	147	69	117	186	95	145	240	236	337	573
		%	9,00%	9,10%	9,10%	8,50%	14,00%	11,30%	12,50%	17,00%	14,90%	9,92%	13,43%	11,72%
Tri ili više	broj	610	686	1296	647	648	1295	536	624	1160	1793	1958	3751	
	%	76,10%	83,60%	79,90%	79,30%	77,50%	78,40%	70,50%	73,20%	71,90%	75,40%	78,01%	76,74%	
Ukupno		broj	802	821	1623	816	836	1652	760	853	1613	2378	2510	4888
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

81. Koliko dana u tjednu odmah nakon škole obično provodiš s prijateljima/prijateljicama?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Nakon škole s prijateljima	0 dana	broj	77	89	166	50	61	111	46	58	104	173	208	381
		%	9,40%	10,90%	10,10%	6,10%	7,30%	6,70%	6,00%	6,80%	6,40%	7,18%	8,29%	7,75%
	1 dan	broj	86	118	204	74	97	171	66	91	157	226	306	532
		%	10,40%	14,40%	12,40%	9,00%	11,60%	10,30%	8,60%	10,70%	9,70%	9,38%	12,20%	10,82%
	2 dana	broj	125	166	291	148	145	293	113	135	248	386	446	832
		%	15,20%	20,30%	17,70%	18,10%	17,30%	17,70%	14,70%	15,80%	15,30%	16,02%	17,78%	16,92%
	3 dana	broj	141	161	302	174	198	372	143	178	321	458	537	995
		%	17,10%	19,70%	18,40%	21,20%	23,60%	22,50%	18,60%	20,90%	19,80%	19,01%	21,40%	20,23%
	4 dana	broj	92	81	173	99	89	188	91	92	183	282	262	544
		%	11,20%	9,90%	10,50%	12,10%	10,60%	11,30%	11,90%	10,80%	11,30%	11,71%	10,44%	11,06%
	5 dana	broj	302	203	505	274	248	522	308	299	607	884	750	1634
		%	36,70%	24,80%	30,80%	33,50%	29,60%	31,50%	40,20%	35,10%	37,50%	36,70%	29,89%	33,22%
Ukupno		broj	823	818	1641	819	838	1657	767	853	1620	2409	2509	4918
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

82. Koliko večeri tjedno obično provodiš vani s prijateljima/prijateljicama?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Večeri provedene s prijateljima	0 dana	broj	330	384	714	217	234	451	90	97	187	637	715	1352
		%	40,00%	46,60%	43,30%	26,40%	27,90%	27,20%	11,70%	11,30%	11,50%	26,35%	28,41%	27,40%
	1 dan	broj	98	131	229	125	150	275	125	176	301	348	457	805
		%	11,90%	15,90%	13,90%	15,20%	17,90%	16,60%	16,20%	20,60%	18,50%	14,40%	18,16%	16,32%
	2 dana	broj	102	112	214	161	149	310	188	255	443	451	516	967
		%	12,40%	13,60%	13,00%	19,60%	17,80%	18,70%	24,40%	29,80%	27,30%	18,66%	20,50%	19,60%
	3 dana	broj	103	66	169	118	145	263	148	142	290	369	353	722
		%	12,50%	8,00%	10,20%	14,40%	17,30%	15,80%	19,20%	16,60%	17,80%	15,27%	14,02%	14,63%
	4 dana	broj	59	39	98	61	67	128	55	64	119	175	170	345
		%	7,20%	4,70%	5,90%	7,40%	8,00%	7,70%	7,10%	7,50%	7,30%	7,24%	6,75%	6,99%
	5 dana	broj	31	29	60	48	39	87	49	41	90	128	109	237
		%	3,80%	3,50%	3,60%	5,80%	4,70%	5,20%	6,40%	4,80%	5,50%	5,30%	4,33%	4,80%
	6 dana	broj	19	10	29	23	16	39	33	17	50	75	43	118
		%	2,30%	1,20%	1,80%	2,80%	1,90%	2,30%	4,30%	2,00%	3,10%	3,10%	1,71%	2,39%
7 dana	broj	83	53	136	69	38	107	82	63	145	234	154	388	
	%	10,10%	6,40%	8,20%	8,40%	4,50%	6,40%	10,60%	7,40%	8,90%	9,68%	6,12%	7,86%	
Ukupno	broj	825	824	1649	822	838	1660	770	855	1625	2417	2517	4934	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

83. Koliko često komuniciraš s prijateljima telefonom/mobitelom, SMS, internet?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Elektronska komunikacija s prijateljima	Rijetko ili nikada	broj	158	120	278	102	45	147	47	38	85	307	203	510
		%	19,10%	14,60%	16,90%	12,40%	5,40%	8,80%	6,10%	4,40%	5,20%	12,70%	8,07%	10,34%
	1 ili 2 dana u tjednu	broj	183	169	352	149	90	239	132	71	203	464	330	794
		%	22,10%	20,60%	21,30%	18,10%	10,80%	14,40%	17,20%	8,30%	12,50%	19,19%	13,12%	16,10%
	3 ili 4 dana u tjednu	broj	132	128	260	157	113	270	154	134	288	443	375	818
		%	16,00%	15,60%	15,80%	19,00%	13,50%	16,20%	20,10%	15,70%	17,80%	18,32%	14,91%	16,58%
	5 ili 6 dana u tjednu	broj	109	103	212	120	111	231	106	121	227	335	335	670
		%	13,20%	12,50%	12,90%	14,50%	13,30%	13,90%	13,80%	14,10%	14,00%	13,85%	13,32%	13,58%
Svaki dan	broj	245	302	547	297	478	775	327	492	819	869	1272	2141	
	%	29,60%	36,70%	33,20%	36,00%	57,10%	46,60%	42,70%	57,50%	50,50%	35,94%	50,58%	43,40%	
Ukupno	broj	827	822	1649	825	837	1662	766	856	1622	2418	2515	4933	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

84. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la GLAVOBOLJU?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Glavobolja	Približno svakog dana	broj	28	42	70	33	53	86	23	74	97	84	169	253
		%	3,50%	5,10%	4,30%	4,00%	6,30%	5,20%	3,00%	8,70%	6,00%	3,52%	6,74%	5,17%
	Više no jednom tjedno	broj	46	58	104	35	64	99	37	97	134	118	219	337
		%	5,70%	7,10%	6,40%	4,30%	7,60%	6,00%	4,90%	11,40%	8,30%	4,94%	8,73%	6,88%
	Otprilike svakog tjedna	broj	51	73	124	66	111	177	71	149	220	188	333	521
		%	6,30%	8,90%	7,60%	8,10%	13,20%	10,70%	9,30%	17,50%	13,60%	7,88%	13,28%	10,64%
	Otprilike svakog mjeseca	broj	127	139	266	153	189	342	178	183	361	458	511	969
%		15,70%	17,00%	16,30%	18,80%	22,60%	20,70%	23,40%	21,50%	22,40%	19,19%	20,37%	19,80%	
Rijetko ili nikada	broj	558	505	1063	529	421	950	452	350	802	1539	1276	2815	
	%	68,90%	61,80%	65,30%	64,80%	50,20%	57,40%	59,40%	41,00%	49,70%	64,47%	50,88%	57,51%	
Ukupno	broj	810	817	1627	816	838	1654	761	853	1614	2387	2508	4895	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

85. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la BOL U TRBUHU?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Bol u truhu	Približno svakog dana	broj	23	47	70	27	40	67	15	26	41	65	113	178
		%	2,90%	5,80%	4,30%	3,30%	4,80%	4,10%	2,00%	3,10%	2,50%	2,74%	4,51%	3,65%
	Više no jednom tjedno	broj	37	61	98	33	56	89	17	71	88	87	188	275
		%	4,60%	7,50%	6,10%	4,00%	6,70%	5,40%	2,20%	8,30%	5,50%	3,66%	7,50%	5,64%
	Otprilike svakog tjedna	broj	56	83	139	51	98	149	52	83	135	159	264	423
		%	7,00%	10,20%	8,60%	6,30%	11,70%	9,00%	6,90%	9,70%	8,40%	6,70%	10,53%	8,67%
	Otprilike svakog mjeseca	broj	174	211	385	219	364	583	189	426	615	582	1001	1583
		%	21,80%	25,90%	23,80%	26,80%	43,40%	35,20%	24,90%	50,00%	38,20%	24,52%	39,94%	32,44%
	Rijetko ili nikada	broj	510	414	924	486	280	766	485	246	731	1481	940	2421
		%	63,80%	50,70%	57,20%	59,60%	33,40%	46,30%	64,00%	28,90%	45,40%	62,38%	37,51%	49,61%
Ukupno	broj	800	816	1616	816	838	1654	758	852	1610	2374	2506	4880	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

86. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci imao/la BOL U LEĐIMA?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Bol u leđima	Približno svakog dana	broj	25	42	67	41	55	96	43	77	120	109	174	283
		%	3,10%	5,20%	4,20%	5,00%	6,60%	5,80%	5,70%	9,10%	7,50%	4,60%	6,95%	5,81%
	Više no jednom tjedno	broj	35	42	77	48	62	110	59	74	133	142	178	320
		%	4,40%	5,20%	4,80%	5,90%	7,40%	6,70%	7,80%	8,70%	8,30%	6,00%	7,11%	6,57%
	Otprilike svakog tjedna	broj	59	48	107	69	59	128	84	87	171	212	194	406
		%	7,40%	5,90%	6,60%	8,50%	7,00%	7,70%	11,10%	10,20%	10,60%	8,95%	7,75%	8,34%
	Otprilike svakog mjeseca	broj	85	86	171	121	161	282	143	146	289	349	393	742
		%	10,70%	10,60%	10,60%	14,90%	19,20%	17,10%	18,90%	17,20%	18,00%	14,74%	15,71%	15,24%
	Rijetko ili nikada	broj	592	596	1188	535	501	1036	429	466	895	1556	1563	3119
		%	74,40%	73,20%	73,80%	65,70%	59,80%	62,70%	56,60%	54,80%	55,70%	65,71%	62,47%	64,05%
Ukupno	broj	796	814	1610	814	838	1652	758	850	1608	2368	2502	4870	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

87. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci bio/la POTIŠTEN/A?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Potištenost	Približno svakog dana	broj	31	48	79	33	60	93	28	111	139	92	219	311
		%	3,90%	5,90%	4,90%	4,10%	7,20%	5,60%	3,70%	13,10%	8,60%	3,89%	8,77%	6,40%
	Više no jednom tjedno	broj	39	61	100	47	71	118	50	105	155	136	237	373
		%	4,90%	7,50%	6,20%	5,80%	8,50%	7,20%	6,60%	12,40%	9,60%	5,75%	9,50%	7,67%
	Otprilike svakog tjedna	broj	59	56	115	77	130	207	62	146	208	198	332	530
		%	7,40%	6,90%	7,20%	9,50%	15,50%	12,60%	8,20%	17,20%	12,90%	8,38%	13,30%	10,91%
	Otprilike svakog mjeseca	broj	149	142	291	179	201	380	178	198	376	506	541	1047
		%	18,80%	17,50%	18,10%	22,10%	24,00%	23,10%	23,50%	23,30%	23,40%	21,40%	21,67%	21,54%
	Rijetko ili nikada	broj	516	504	1020	475	375	850	441	288	729	1432	1167	2599
		%	65,00%	62,10%	63,60%	58,60%	44,80%	51,60%	58,10%	34,00%	45,40%	60,58%	46,75%	53,48%
Ukupno	broj	794	811	1605	811	837	1648	759	848	1607	2364	2496	4860	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

88. Koliko si često u posljednjih 6 mjeseci bio/la RAZDRAŽLJIVA ILI LOŠE VOLJE?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Razdražljivost ili zlovolja	Približno svakog dana	broj	61	78	139	84	87	171	50	109	159	195	274	469
		%	7,60%	9,60%	8,60%	10,30%	10,40%	10,40%	6,60%	12,80%	9,90%	8,21%	10,98%	9,63%
	Više no jednom tjedno	broj	90	111	201	93	148	241	108	168	276	291	427	718
		%	11,30%	13,70%	12,50%	11,40%	17,70%	14,60%	14,20%	19,80%	17,10%	12,25%	17,11%	14,74%
	Otprilike svakog tjedna	broj	115	121	236	163	168	331	192	188	380	470	477	947
		%	14,40%	15,00%	14,70%	20,00%	20,10%	20,00%	25,20%	22,10%	23,60%	19,78%	19,11%	19,44%
	Otprilike svakog mjeseca	broj	220	219	439	258	276	534	235	258	493	713	753	1466
		%	27,50%	27,10%	27,30%	31,70%	33,00%	32,30%	30,90%	30,40%	30,60%	30,01%	30,17%	30,09%
	Rijetko ili nikada	broj	314	280	594	217	158	375	176	127	303	707	565	1272
		%	39,30%	34,60%	36,90%	26,60%	18,90%	22,70%	23,10%	14,90%	18,80%	29,76%	22,64%	26,11%
Ukupno	broj	800	809	1609	815	837	1652	761	850	1611	2376	2496	4872	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

93. Zadovoljstvo životom

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Zadovoljstvo životom	Najgori mogući život	broj	6	1	7	8	6	14	6	12	18	20	19	39
		%	0,70%	0,10%	0,40%	1,00%	0,70%	0,80%	0,80%	1,40%	1,10%	0,82%	0,75%	0,79%
	1	broj	4	2	6	1	4	5	9	14	23	14	20	34
		%	0,50%	0,20%	0,40%	0,10%	0,50%	0,30%	1,20%	1,60%	1,40%	0,58%	0,79%	0,69%
	2	broj	5	2	7	10	8	18	9	9	18	24	19	43
		%	0,60%	0,20%	0,40%	1,20%	1,00%	1,10%	1,20%	1,10%	1,10%	0,99%	0,75%	0,87%
	3	broj	8	5	13	14	16	30	9	21	30	31	42	73
		%	1,00%	0,60%	0,80%	1,70%	1,90%	1,80%	1,20%	2,50%	1,80%	1,28%	1,67%	1,48%
	4	broj	16	19	35	25	37	62	19	41	60	60	97	157
		%	1,90%	2,30%	2,10%	3,00%	4,40%	3,70%	2,50%	4,80%	3,70%	2,47%	3,85%	3,17%
	5	broj	83	83	166	97	107	204	91	153	244	271	343	614
		%	9,90%	10,00%	10,00%	11,80%	12,80%	12,30%	11,80%	17,90%	15,00%	11,16%	13,62%	12,41%
	6	broj	84	71	155	72	76	148	82	90	172	238	237	475
		%	10,00%	8,60%	9,30%	8,70%	9,10%	8,90%	10,70%	10,50%	10,60%	9,80%	9,41%	9,60%
	7	broj	96	111	207	152	156	308	171	183	354	419	450	869
%		11,50%	13,40%	12,50%	18,40%	18,70%	18,60%	22,30%	21,40%	21,80%	17,26%	17,86%	17,57%	
8	broj	192	153	345	209	187	396	211	180	391	612	520	1132	
	%	23,00%	18,50%	20,80%	25,40%	22,40%	23,90%	27,50%	21,00%	24,10%	25,21%	20,64%	22,88%	
9	broj	153	186	339	137	158	295	95	104	199	385	448	833	
	%	18,30%	22,50%	20,40%	16,60%	18,90%	17,80%	12,40%	12,10%	12,20%	15,86%	17,78%	16,84%	
Najbolji mogući život	broj	189	193	382	99	81	180	66	50	116	354	324	678	
	%	22,60%	23,40%	23,00%	12,00%	9,70%	10,80%	8,60%	5,80%	7,10%	14,58%	12,86%	13,71%	
Ukupno	broj	836	826	1662	824	836	1660	768	857	1625	2428	2519	4947	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

94. Kakav je tvoj školski uspjeh u usporedbi s drugima u razredu?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Školski uspjeh	Vrlo dobar	broj	445	555	1000	381	488	869	224	344	568	1050	1387	2437
		%	53,40%	67,80%	60,50%	46,00%	58,20%	52,10%	29,00%	40,20%	34,90%	43,10%	55,19%	49,24%
	Dobar	broj	273	201	474	276	225	501	326	285	611	875	711	1586
		%	32,70%	24,50%	28,70%	33,30%	26,80%	30,10%	42,20%	33,30%	37,50%	35,92%	28,29%	32,05%
	Prosječan	broj	105	54	159	139	112	251	177	189	366	421	355	776
%		12,60%	6,60%	9,60%	16,80%	13,40%	15,10%	22,90%	22,10%	22,50%	17,28%	14,13%	15,68%	
Ispodprosječan	broj	11	9	20	33	13	46	46	38	84	90	60	150	
	%	1,30%	1,10%	1,20%	4,00%	1,60%	2,80%	6,00%	4,40%	5,20%	3,69%	2,39%	3,03%	
Ukupno	broj	834	819	1653	829	838	1667	773	856	1629	2436	2513	4949	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

95. Što misliš o školi?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Volim školu?	Jako je volim	broj	150	250	400	59	75	134	58	57	115	267	382	649
		%	17,90%	30,20%	24,10%	7,10%	8,90%	8,00%	7,50%	6,70%	7,10%	10,96%	15,13%	13,08%
	Volim je donekle	broj	328	331	659	289	403	692	295	373	668	912	1107	2019
		%	39,20%	40,00%	39,60%	34,90%	48,00%	41,50%	38,20%	43,50%	41,00%	37,42%	43,86%	40,70%
	Ne volim je previše	broj	262	215	477	334	291	625	300	326	626	896	832	1728
%		31,30%	26,00%	28,70%	40,30%	34,60%	37,40%	38,90%	38,00%	38,40%	36,77%	32,96%	34,83%	
Uopće je ne volim	broj	96	31	127	147	71	218	119	101	220	362	203	565	
	%	11,50%	3,70%	7,60%	17,70%	8,50%	13,10%	15,40%	11,80%	13,50%	14,85%	8,04%	11,39%	
Ukupno	broj	836	827	1663	829	840	1669	772	857	1629	2437	2524	4961	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

96. Učenici u mom razredu vole biti zajedno

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Druženje učenika	Potpuno se slažem	broj	277	210	487	207	139	346	153	104	257	637	453	1090
		%	33,70%	25,50%	29,60%	25,30%	16,60%	20,90%	19,90%	12,20%	15,90%	26,45%	18,03%	22,15%
	Slažem se	broj	344	370	714	386	365	751	357	349	706	1087	1084	2171
		%	41,80%	45,00%	43,40%	47,10%	43,60%	45,30%	46,50%	41,00%	43,60%	45,14%	43,15%	44,13%
	Niti se slažem niti ne slažem	broj	158	191	349	181	248	429	187	307	494	526	746	1272
		%	19,20%	23,20%	21,20%	22,10%	29,60%	25,90%	24,40%	36,10%	30,50%	21,84%	29,70%	25,85%
Ne slažem se	broj	34	39	73	31	70	101	49	70	119	114	179	293	
	%	4,10%	4,70%	4,40%	3,80%	8,40%	6,10%	6,40%	8,20%	7,40%	4,73%	7,13%	5,96%	
Uopće se ne slažem	broj	9	13	22	14	16	30	21	21	42	44	50	94	
	%	1,10%	1,60%	1,30%	1,70%	1,90%	1,80%	2,70%	2,50%	2,60%	1,83%	1,99%	1,91%	
Ukupno	broj	822	823	1645	819	838	1657	767	851	1618	2408	2512	4920	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

97. Većina učenika u mom razredu je prijateljski raspoložena i želi pomoći

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Učenici su prijateljski i žele pomoći	Potpuno se slažem	broj	302	300	602	216	161	377	148	203	351	666	664	1330
		%	37,00%	36,30%	36,60%	26,40%	19,20%	22,80%	19,30%	23,80%	21,70%	27,74%	26,38%	27,04%
	Slažem se	broj	315	345	660	361	370	731	379	399	778	1055	1114	2169
		%	38,60%	41,80%	40,20%	44,10%	44,10%	44,10%	49,50%	46,80%	48,10%	43,94%	44,26%	44,10%
	Niti se slažem niti ne slažem	broj	135	115	250	159	202	361	162	170	332	456	487	943
		%	16,50%	13,90%	15,20%	19,40%	24,10%	21,80%	21,10%	20,00%	20,50%	18,99%	19,35%	19,17%
Ne slažem se	broj	47	56	103	65	95	160	59	58	117	171	209	380	
	%	5,80%	6,80%	6,30%	7,90%	11,30%	9,70%	7,70%	6,80%	7,20%	7,12%	8,30%	7,73%	
Uopće se ne slažem	broj	18	10	28	17	11	28	18	22	40	53	43	96	
	%	2,20%	1,20%	1,70%	2,10%	1,30%	1,70%	2,30%	2,60%	2,50%	2,21%	1,71%	1,95%	
Ukupno	broj	817	826	1643	818	839	1657	766	852	1618	2401	2517	4918	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

98. Drugi učenici prihvaćaju me takvog/takvu kakav /kakva jesam

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Prihvaćaju me kakav/ kakva jesam	Potpuno se slažem	broj	424	378	802	334	300	634	259	257	516	1017	935	1952
		%	52,30%	45,80%	49,00%	40,70%	35,90%	38,30%	33,90%	30,30%	32,00%	42,45%	37,30%	39,81%
	Slažem se	broj	273	336	609	334	356	690	395	432	827	1002	1124	2126
		%	33,70%	40,70%	37,20%	40,70%	42,60%	41,70%	51,60%	51,00%	51,30%	41,82%	44,83%	43,36%
	Niti se slažem niti ne slažem	broj	60	65	125	94	133	227	75	113	188	229	311	540
		%	7,40%	7,90%	7,60%	11,50%	15,90%	13,70%	9,80%	13,30%	11,70%	9,56%	12,41%	11,01%
Ne slažem se	broj	30	38	68	39	31	70	24	35	59	93	104	197	
	%	3,70%	4,60%	4,20%	4,80%	3,70%	4,20%	3,10%	4,10%	3,70%	3,88%	4,15%	4,02%	
Uopće se ne slažem	broj	24	8	32	19	15	34	12	10	22	55	33	88	
	%	3,00%	1,00%	2,00%	2,30%	1,80%	2,10%	1,60%	1,20%	1,40%	2,30%	1,32%	1,79%	
Ukupno	broj	811	825	1636	820	835	1655	765	847	1612	2396	2507	4903	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

99. Jesu li školske obveze za tebe veliko opterećenje?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Školske obveze su opterećenje	Uopće ne	broj	217	302	519	118	132	250	130	100	230	465	534	999
		%	26,10%	36,50%	31,30%	14,30%	15,70%	15,00%	16,80%	11,70%	14,10%	19,14%	21,17%	20,17%
	Da, malo	broj	455	436	891	441	499	940	397	461	858	1293	1396	2689
		%	54,80%	52,70%	53,70%	53,40%	59,50%	56,50%	51,40%	53,90%	52,70%	53,23%	55,33%	54,30%
	Da, dosta	broj	107	56	163	169	164	333	166	214	380	442	434	876
		%	12,90%	6,80%	9,80%	20,50%	19,50%	20,00%	21,50%	25,00%	23,30%	18,20%	17,20%	17,69%
Da, puno	broj	52	34	86	98	44	142	79	81	160	229	159	388	
	%	6,30%	4,10%	5,20%	11,90%	5,20%	8,50%	10,20%	9,50%	9,80%	9,43%	6,30%	7,84%	
Ukupno	broj	831	828	1659	826	839	1665	772	856	1628	2429	2523	4952	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

100. Je li tvoj OTAC zaposlen?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Otac radi	Da	broj	710	675	1385	675	673	1348	580	641	1221	1965	1989	3954
		%	85,00%	81,80%	83,40%	82,40%	80,50%	81,50%	75,60%	75,00%	75,30%	81,16%	79,05%	80,09%
	Ne	broj	102	120	222	109	133	242	143	154	297	354	407	761
		%	12,20%	14,50%	13,40%	13,30%	15,90%	14,60%	18,60%	18,00%	18,30%	14,62%	16,18%	15,41%
	Ne znam	broj	5	4	9	3	9	12	8	13	21	16	26	42
%		0,60%	0,50%	0,50%	0,40%	1,10%	0,70%	1,00%	1,50%	1,30%	0,66%	1,03%	0,85%	
Oca nemam ili ne vidam	broj	18	26	44	32	21	53	36	47	83	86	94	180	
	%	2,20%	3,20%	2,70%	3,90%	2,50%	3,20%	4,70%	5,50%	5,10%	3,55%	3,74%	3,65%	
Ukupno	broj	835	825	1660	819	836	1655	767	850	1617	2421	2516	4937	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

— HBSC - PONAŠANJE U VEZI SA ZDRAVLJEM U DJECE ŠKOLSKE DOBI - 2005/2006 —

101. Ako JE zaposlen, navedi kakav posao OTAC radi.

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Posao oca	Visoko kvalificirani	broj	98	99	197	90	101	191	86	87	173	274	287	561
		%	13,90%	14,60%	14,20%	13,60%	15,20%	14,40%	15,20%	13,80%	14,50%	14,16%	14,54%	14,35%
	2	broj	22	19	41	54	59	113	33	40	73	109	118	227
		%	3,10%	2,80%	3,00%	8,10%	8,90%	8,50%	5,80%	6,30%	6,10%	5,63%	5,98%	5,81%
	3	broj	176	180	356	144	146	290	142	151	293	462	477	939
		%	24,90%	26,50%	25,70%	21,70%	22,00%	21,80%	25,10%	23,90%	24,50%	23,88%	24,16%	24,02%
	4	broj	247	235	482	238	252	490	185	228	413	670	715	1385
		%	35,00%	34,70%	34,80%	35,90%	37,90%	36,90%	32,70%	36,10%	34,50%	34,63%	36,22%	35,43%
	Nisko kvalificirani	broj	96	100	196	67	68	135	70	88	158	233	256	489
		%	13,60%	14,70%	14,20%	10,10%	10,20%	10,20%	12,40%	13,90%	13,20%	12,04%	12,97%	12,51%
Nesvrstano	broj	67	45	112	70	39	109	50	37	87	187	121	308	
	%	9,50%	6,60%	8,10%	10,60%	5,90%	8,20%	8,80%	5,90%	7,30%	9,66%	6,13%	7,88%	
Ukupno	broj	706	678	1384	663	665	1328	566	631	1197	1935	1974	3909	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

102. Ako NIJE zaposlen, zašto ti je OTAC bez posla?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Otac bez posla	Bolestan/ umirovljenik/ student	broj	38	49	87	50	49	99	60	76	136	148	174	322
		%	37,30%	43,00%	40,30%	45,50%	36,30%	40,40%	41,10%	47,20%	44,30%	41,34%	42,44%	41,93%
	Traži posao	broj	18	23	41	17	32	49	31	34	65	66	89	155
		%	17,60%	20,20%	19,00%	15,50%	23,70%	20,00%	21,20%	21,10%	21,20%	18,44%	21,71%	20,18%
	Kod kuće je / brine o domaćinstvu	broj	26	19	45	23	33	56	27	29	56	76	81	157
%		25,50%	16,70%	20,80%	20,90%	24,40%	22,90%	18,50%	18,00%	18,20%	21,23%	19,76%	20,44%	
Ne znam	broj	20	23	43	20	21	41	28	22	50	68	66	134	
	%	19,60%	20,20%	19,90%	18,20%	15,60%	16,70%	19,20%	13,70%	16,30%	18,99%	16,10%	17,45%	
Ukupno	broj	102	114	216	110	135	245	146	161	307	358	410	768	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

103. Je li tvoja MAJKA zaposlena?

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Majka radi	Da	broj	544	552	1096	549	574	1123	451	517	968	1544	1643	3187
		%	65,90%	67,00%	66,40%	67,40%	68,80%	68,10%	59,00%	60,80%	59,90%	64,17%	65,48%	64,84%
	Ne	broj	271	260	531	250	249	499	303	321	624	824	830	1654
		%	32,80%	31,60%	32,20%	30,70%	29,90%	30,30%	39,60%	37,70%	38,60%	34,25%	33,08%	33,65%
	Ne znam	broj	7	2	9	9	3	12	2	5	7	18	10	28
		%	0,80%	0,20%	0,50%	1,10%	0,40%	0,70%	0,30%	0,60%	0,40%	0,75%	0,40%	0,57%
Majku nemam ili ne vidam	broj	4	10	14	7	8	15	9	8	17	20	26	46	
	%	0,50%	1,20%	0,80%	0,90%	1,00%	0,90%	1,20%	0,90%	1,10%	0,83%	1,04%	0,94%	
Ukupno	broj	826	824	1650	815	834	1649	765	851	1616	2406	2509	4915	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

104. Ako JE zaposlena, navedi kakav posao MAJKA radi.

Dobna skupina - godina		11			13			15			SVEUKUPNO			
		Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	
		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
Posao majke	Visoko kvalificirani	broj	61	64	125	42	54	96	59	65	124	162	183	345
		%	11,50%	11,60%	11,60%	7,70%	9,40%	8,60%	13,20%	12,50%	12,80%	10,64%	11,15%	10,90%
	2	broj	22	18	40	35	23	58	23	35	58	80	76	156
		%	4,10%	3,30%	3,70%	6,40%	4,00%	5,20%	5,10%	6,80%	6,00%	5,25%	4,63%	4,93%
	3	broj	237	257	494	239	285	524	186	233	419	662	775	1437
		%	44,60%	46,70%	45,70%	43,90%	49,70%	46,90%	41,60%	45,00%	43,40%	43,74%	47,23%	45,42%
	4	broj	99	90	189	115	110	225	80	87	167	294	287	581
		%	18,60%	16,40%	17,50%	21,10%	19,20%	20,10%	17,90%	16,80%	17,30%	19,30%	17,49%	18,36%
	Nisko kvalificirani	broj	75	94	169	73	83	156	63	72	135	211	249	460
		%	14,10%	17,10%	15,60%	13,40%	14,50%	14,00%	14,10%	13,90%	14,00%	13,85%	15,17%	14,54%
Nesvrstano	broj	37	27	64	41	18	59	36	26	62	114	71	185	
	%	7,00%	4,90%	5,90%	7,50%	3,10%	5,30%	8,10%	5,00%	6,40%	7,49%	4,33%	5,85%	
Ukupno	broj	531	550	1081	545	573	1118	447	518	965	1523	1641	3164	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

105. Ako NIJE zaposlena, zašto ti je MAJKA bez posla?

Dobna skupina - godina			11				13				15				SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno			
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž				
Majka bez posla	Bolestan/ umirovljenik/ student	broj	16	15	31	15	19	34	22	28	50	53	62	115			
		%	6,00%	5,80%	5,90%	6,20%	8,10%	7,20%	7,60%	8,90%	8,30%	6,66%	7,70%	7,18%			
	Traži posao	broj	46	44	90	46	44	90	58	39	97	150	127	277			
		%	17,30%	17,10%	17,20%	19,10%	18,80%	18,90%	20,10%	12,40%	16,10%	18,84%	15,78%	17,30%			
	Kod kuće je / brine o domaćinstvu	broj	167	166	333	146	152	298	187	225	412	500	543	1043			
%		62,80%	64,60%	63,70%	60,60%	65,00%	62,70%	64,70%	71,70%	68,30%	62,81%	67,45%	65,15%				
Ne znam	broj	37	32	69	34	19	53	22	22	44	93	73	166				
	%	13,90%	12,50%	13,20%	14,10%	8,10%	11,20%	7,00%	7,00%	7,30%	11,68%	9,07%	10,37%				
Ukupno		broj	266	257	523	241	234	475	289	314	603	796	805	1601			
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

106. Ima li tvoja obitelj auto, kombi ili kamion?

Dobna skupina - godina			11				13				15				SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno			
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž				
Obiteljski auto	Ne	broj	61	62	123	70	72	142	77	105	182	208	239	447			
		%	7,40%	7,60%	7,50%	8,50%	8,60%	8,60%	10,00%	12,30%	11,20%	8,62%	9,51%	9,08%			
	Da, jedan	broj	455	510	965	441	513	954	448	516	964	1344	1539	2883			
		%	55,40%	62,20%	58,80%	53,70%	61,30%	57,50%	58,30%	60,40%	59,40%	55,72%	61,27%	58,55%			
	Da, dva i više	broj	306	248	554	310	252	562	244	234	478	860	734	1594			
%		37,20%	30,20%	33,70%	37,80%	30,10%	33,90%	31,70%	27,40%	29,40%	35,66%	29,22%	32,37%				
Ukupno		broj	822	820	1642	821	837	1658	769	855	1624	2412	2512	4924			
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

107. Imaš li svoju vlastitu sobu?

Dobna skupina - godina			11				13				15				SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno			
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž				
Vlastita soba	Ne	broj	280	331	611	232	317	549	198	276	474	710	924	1634			
		%	34,10%	40,40%	37,20%	28,30%	37,90%	33,20%	25,70%	32,20%	29,20%	29,45%	36,78%	33,19%			
	Da	broj	542	488	1030	587	520	1107	572	580	1152	1701	1588	3289			
		%	65,90%	59,60%	62,80%	71,70%	62,10%	66,80%	74,30%	67,80%	70,80%	70,55%	63,22%	66,81%			
Ukupno		broj	822	819	1641	819	837	1656	770	856	1626	2411	2512	4923			
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

108. Tijekom posljednjih 12 mjeseci koliko si puta otputovao/la na praznike ili ljetovanje s obitelji?

Dobna skupina - godina			11				13				15				SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno			
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž				
Ljetovanje s obitelji	Nijednom	broj	130	109	239	110	123	233	156	195	351	396	427	823			
		%	15,80%	13,30%	14,50%	13,40%	14,70%	14,10%	20,40%	22,80%	21,60%	16,46%	16,99%	16,73%			
	Jednom	broj	227	209	436	237	254	491	271	293	564	735	756	1491			
		%	27,60%	25,40%	26,50%	28,90%	30,50%	29,70%	35,40%	34,20%	34,80%	30,55%	30,08%	30,31%			
	Dvapat	broj	189	209	398	232	228	460	186	181	367	607	618	1225			
%		23,00%	25,40%	24,20%	28,30%	27,30%	27,80%	24,30%	21,10%	22,60%	25,23%	24,59%	24,90%				
Više od dva puta	broj	275	295	570	240	229	469	153	188	341	668	712	1380				
	%	33,50%	35,90%	34,70%	29,30%	27,50%	28,40%	20,00%	21,90%	21,00%	27,76%	28,33%	28,05%				
Ukupno		broj	821	822	1643	819	834	1653	766	857	1623	2406	2513	4919			
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

109. Koliko računala (kompjutora) posjeduje tvoja obitelj?

Dobna skupina - godina			11				13				15				SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno			
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž				
Broj računala	Nijedno	broj	143	163	306	123	143	266	136	175	311	402	481	883			
		%	17,50%	19,90%	18,70%	15,00%	17,10%	16,10%	17,80%	20,40%	19,20%	16,72%	19,13%	17,95%			
	1	broj	467	495	962	489	544	1033	466	534	1000	1422	1573	2995			
		%	57,00%	60,40%	58,70%	59,70%	64,90%	62,30%	60,80%	62,40%	61,70%	59,15%	62,57%	60,90%			
	2	broj	133	101	234	147	115	262	123	112	235	403	328	731			
%		16,20%	12,30%	14,30%	17,90%	13,70%	15,80%	16,10%	13,10%	14,50%	16,76%	13,05%	14,86%				
Više od dva	broj	76	61	137	60	36	96	41	35	76	177	132	309				
	%	9,30%	7,40%	8,40%	7,30%	4,30%	5,80%	5,40%	4,10%	4,70%	7,36%	5,25%	6,28%				
Ukupno		broj	819	820	1639	819	838	1657	766	856	1622	2404	2514	4918			
		%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

110. Što misliš kakvo je materijalno stanje tvoje obitelji?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Materijalno stanje obitelji	Jako dobro	broj	372	368	740	225	194	419	135	122	257	732	684	1416
		%	44,70%	44,70%	44,70%	27,40%	23,20%	25,20%	17,50%	14,30%	15,80%	30,17%	27,19%	28,65%
	Dosta dobro	broj	302	309	611	353	332	685	290	303	593	945	944	1889
		%	36,30%	37,50%	36,90%	42,90%	39,60%	41,30%	37,60%	35,40%	36,50%	38,95%	37,52%	38,22%
	Prosječno	broj	126	114	240	207	265	472	283	344	627	616	723	1339
		%	15,10%	13,90%	14,50%	25,20%	31,60%	28,40%	36,70%	40,20%	38,60%	25,39%	28,74%	27,09%
	Nije baš dobro	broj	28	29	57	27	44	71	57	75	132	112	148	260
		%	3,40%	3,50%	3,40%	3,30%	5,30%	4,30%	7,40%	8,80%	8,10%	4,62%	5,88%	5,26%
Uopće nije dobro	broj	5	3	8	10	3	13	6	11	17	21	17	38	
	%	0,60%	0,40%	0,50%	1,20%	0,40%	0,80%	0,80%	1,30%	1,00%	0,87%	0,68%	0,77%	
Ukupno	broj	833	823	1656	822	838	1660	771	855	1626	2426	2516	4942	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

111. Koliko često odlaziš na spavanje gladan / gladna?

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Gladan na spavanje	Uvijek	broj	21	5	26	4	5	9	7	9	16	32	19	51
		%	2,50%	0,60%	1,60%	0,50%	0,60%	0,50%	0,90%	1,10%	1,00%	1,31%	0,75%	1,03%
	Često	broj	13	13	26	9	14	23	11	12	23	33	39	72
		%	1,60%	1,60%	1,60%	1,10%	1,70%	1,40%	1,40%	1,40%	1,40%	1,35%	1,55%	1,45%
	Ponekad	broj	116	110	226	96	73	169	98	79	177	310	262	572
		%	13,90%	13,30%	13,60%	11,60%	8,70%	10,10%	12,70%	9,20%	10,90%	12,73%	10,40%	11,54%
Nikada	broj	686	698	1384	720	746	1466	655	756	1411	2061	2200	4261	
	%	82,10%	84,50%	83,30%	86,90%	89,00%	87,90%	85,00%	88,30%	86,70%	84,61%	87,30%	85,98%	
Ukupno	broj	836	826	1662	829	838	1667	771	856	1627	2436	2520	4956	
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

112. Dob prve menstruacije

Dobna skupina - godina			11			13			15			SVEUKUPNO		
			Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno	Spol		Ukupno
			M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
Dob prve menstruacije	Ne, još nisam dobila	broj		736	736		222	222		18	18		976	
		%		89,20%	89,20%		26,50%	26,50%		2,10%	2,10%		38,82%	
	8	broj								1	1		1	
		%								0,10%	0,10%		0,04%	
	9	broj					2	2		2	2		4	
		%					0,20%	0,20%		0,20%	0,20%		0,16%	
	10	broj		22	22		18	18		13	13		53	
		%		2,70%	2,70%		2,10%	2,10%		1,50%	1,50%		2,11%	
	11	broj		65	65		146	146		79	79		290	
		%		7,90%	7,90%		17,40%	17,40%		9,30%	9,30%		11,54%	
	12	broj		2	2		300	300		234	234		536	
		%		0,20%	0,20%		35,80%	35,80%		27,50%	27,50%		21,32%	
	13	broj					148	148		331	331		479	
		%					17,70%	17,70%		38,90%	38,90%		19,05%	
	14	broj					1	1		157	157		158	
		%					0,10%	0,10%		18,40%	18,40%		6,28%	
15	broj					1	1		16	16		17		
	%					0,10%	0,10%		1,90%	1,90%		0,68%		
Ukupno	broj		825	825		838	838		851	851		2514		
	%		100%	100%		100%	100%		100%	100%		100%		